STUDIU ETNOCULTURAL PRIVIND BULGARII DIN:

- **GAL Munții Măcinului: Beidaud, Carcaliu, Cerna, Ciucurova, Dăieni, Dorobanţu, Hamcearca, Horia, Izvoarele, Ostrov, Peceneaga, Stejaru, Topolog, Turcoaia, Nalbant, Valea Teilor**

- **GAL Delta Dunării: Nufăru, Beștepe, Valea Nucarilor, Mahmudia, Murighiol, Sf. Gheorghe, Sulina**

- **GAL „Glavinitsa - Sitovo, Kraidunavska Dobrogea”**

STUDIU ETNOCULTURAL PRIVIND BULGARII

2023

Cuprins:

1	Introducere – Dobrogea spaţiu multietnic	5
2.	Scurt istoric al arealului cercetat	6
	2.1. Bulgarii în judeţul Tulcea	23
	2.2. Tratatul de la Craiova şi relocarea cetăţenilor bulgari (din perspectiva GAL „Glavinitsa - Sitovo, Kraidunavska Dobrogea")	35
3.	Prezentarea geografică (forme de relief, vegetaţie, faună)	39
	3.1. Prezentarea geografică (forme de relief, vegetaţie, faună) a zonei GAL Munţii Măcinului	39
	3.2. Prezentarea geografică (forme de relief, vegetaţie, faună) a zonei GAL Delta Dunării	44
	3.3. GAL „Glavinitsa - Sitovo, Kraidunavska Dobrogea"	53
4.	Aşezări, arhitectură, arhitectura locuinţei (interior) – structura aşezărilor, trame stradale, tipuri de gospodării, planimetrii, elevaţii de locuinţe, descrierea arhitecturii balcanice, a caselor locuite de bulgari la începutul secolului al XX-lea.	69
	4.1 Peisajul arhitectural al localităţilor din GAL Munţii Măcinului	69
	4.2 Peisajul arhitectural al localităţilor din GAL Delta Dunării	78
5.	Aspecte de viaţă cotidiană (ocupaţii, meşteşuguri, port, gastronomie) îndeosebi a populaţiei bulgăreşti.	86
	5.1. Principalele ocupaţii tradiţionale ale bulgarilor, dar şi a altor locuitori din GAL Munţii Măcinului	86

5,2. Aspecte de viaţă cotidiană (ocupaţii, meşteşuguri, port, gastronomie) ale bulgarilor din GAL Delta Dunării 90

6 Aspecte de viaţă spirituală: sărbători şi obiceiuri identifucate la burgarii din judeţul Tulcea 95

7 Obiective culturale din localităţile tulcene. 107

7.1 Obiective culturale din GAL MUNŢII MĂCIN 107

7.2. Obiective culturale din GAL DELTA DUNĂRII: 109

8. Forme ale patrimoniului cultural material şi imaterial pe teritoriul GAL „Glavinitsa - Sitovo, Kraidunavska Dobrogea” 110

8.1. Glavinitsa 110

8.2. Sitovo 121

8.3. Caracter etnografic şi folclor local 135

Bibliografie 156

Introducere - Dobrogea spaţiu multietnic

Circumstanţe istorice ce au modelat permanent peisajul uman al zonei prin mişcările de populaţie, prin colonizările spontane sau organizate de stat şi pendulări de populaţie de o parte şi de alta a Dunării au creat o structură multietnică în multe comunităţi ale Deltei Dunării. De altfel, întregul areal este tratat de specialiştii etnologi ca o zonă de conlocuire şi convieţuire etnică ce s-a format în urma succesiunii de multe şi mari civilizaţii: geto-dacică, celtică, romană, bizantină, otomană şi europeană. Dobrogea a fost numită în ultimele decenii: *mozaic*[1] etnic*, creuzet etnic*[2]*, oikumenă dobrogeană*[3], zonă multietnică, multiculturală sau interculturală.[4]

Pe de altă parte, încă din 1850 Ion Ionescu de la Brad afirma, că în Dobrogea fiecare aşezare românească ar fi o „Dacie în miniatură" [5], pentru că pe lângă românii băştinaşi, „dicienii", au venit de-a lungul veacurilor români din celelalte provincii româneşti ca urmare a evenimentelor istorice, economice şi sociale, în căutare de adăpost, de pământ pentru agricultură sau păşunat.

Comparaţia se poate extinde asupra întregii provincii şi atunci ni se pare la obiect denumirea de „Dacia Pontică". Analogia poate fi susţinută într-un mod interesant dacă se analizează şi un alt aspect, acela al structurii etnice actuale. Dacă în celelalte zone ale României trăiesc pe lângă români, alături de români, printre români, cu românii una, două, trei, patru etnii mai importante şi dacă ne referim la pondere, în Dobrogea se observă că trăiesc aproape toate etniile înregistrate în România.

I. Simionescu scriind despre „Dobrogea" spune: „O adevărată corabie a lui Noe este pământul Dobrogei".[6]

După ce comentează diversitatea faunei, a florei adaugă: „Acelaşi amalgam se oberservă şi printre oameni. Nu este numai babilonia în spaţiu, de la tătarii în stingere şi găgăuţii cu origine enigmatică, până la italienii, care au menţinut vioiciunea lor meridională în satul Cataloi. E mai ales variaţiunea lor în timp. În Dobrogea, mai mult decât oriunde, se găsesc suprapuse civilizaţiuni stinse, străvechi, straturi istorice continuând pe cele geologice".[7]

Comentând această caracterizare, profesorul C. Brătescu, accentuează acest specific al Dobrogei: „După cum geologul, cercetând pământul Dobrogei, constată o surprinzătoare varietate de formaţiuni, de la cele paleozoice până la aluviunile recente;

---

[1] Narcisa Ştiucă, *Notă asupra ediției*, în Iuliana Titov, *Relația majoritari-minoritari etnici în Dobrogea de Nord*, Editura Dobrogea, Tulcea, 2015, p. X.

[2] Ioan Godea, Referat la teza de doctorat Iuliana Titov, *op.cit.*, 2015, p. XI.

[3] Steluța Pârâu, *Multiculturalitate în Dobrogea*, Editura Ex Ponto, Constanța, 2007, p. 30.

[4] Titov I., *Relația majoritari-minoritari etnici în Dobrogea de Nord*, Editura Dobrogea, Tulcea, 2015, *passim*.

[5] Ion Ionescu dela Brad, *Excursie agricolă în câmpia Dobrogei* (trad. de F. Mihăilescu) în: *Analele Dobrogei*, Anul III, Nr. 1, Constanţa, Tipografia Albania, 1922, p. 150.

[6] I. Simionescu, *Dobrogea – o țară din povești*, Bucureşti, Ed. Cartea Românească, 1928, p. 6.

[7] *Idem,* p. 8.

şi după cum climatologul şi biogeograful întâlnesc pe acest colţ de planetă numeroase caractere, care ne duc, unele spre Mediterana, altele spre stepele caspice, unele spre Europa centrală, altele spre podişul Anatoliei, - tot asemenea antropologul şi etnograful văd în populaţia Dobrogei un adevărat mozaic de rase şi de neamuri, un muzeu etnografic viu; iar istoricul urmărind destinele acestui pământ, urmăreşte o succesiune de culturi suprapuse şi de schimbări politice, în care forţa cuceritoare vine când de la nord, când de la sud şi când de la apus".[8] Aspectul acesta este rezultatul condiţiilor geo-istorice ale acestei provincii care a devenit în timp un uriaş „muzeu etnografic viu", „Eurasia în miniatură" unde locuitorii aparţin diferitelor rase, albă şi galbenă, indoeuropeană, semită sau mongolă, sunt latini, germani şi slavi, cu religie mozaică, mahomedană, creştină, sunt catolici, protestanţi sau ortodocşi de rit vechi şi de rit nou, ţin sărbătorile pe stil vechi sau pe stil nou.

Drumul râurilor dinspre Carpaţi către Dunăre a alimentat, a menţinut şi a sporit elementul românesc în mod continuu, drumul Mării a adus civilizaţia şi colonizarea greacă, iar drumul stepelor din nord şi al podişului din sud a fost utilizat de migratori, ocupanţi vremelnici sau de durată, stăpânitori mai mult sau mai puţin civilizatori. Confruntarea, trecerea atâtor seminţii, succesiunea mai multor stăpâniri, convieţuirea îndelungată a mai multor neamuri au generat pe de o parte păstrarea specificului fiecărei etnii ca reacţie de conservare, dar şi interferenţe fireşti realizate în timp.

2. Scurt istoric al arealului cercetat

Având pe două laturi Dunărea şi pe a treia Marea Neagră, Dobrogea putea fi folosită ca zonă strategică, fie pentru apărare, fie pentru consolidarea poziţiei după ce a fost luată în stăpânire.

Pe linia Dunării s-au apărat geto-dacii în perioada extinderii Imperiului Roman. Numai după ce se fărâmiţează statul dac al lui Burebista în secolul I a. Ch. reuşesc romanii să pună în aplicare planul lui Caesar şi să pătrundă la Dunăre. În anul 28 a. Ch. pun stăpânire pe litoral şi pe Gurile Dunării şi treptat supun Dobrogea făcând faţă cu greu atacurilor geto-dacilor, sarmaţilor şi bastarnilor. Pentru că graniţa este nesigură romanii organizează la nord de Dunăre expediţii de pedepsire şi de descurajare a atacurilor şi apoi se organizează militar limesul scitic şi administrarea provinciei Moesia în timpul împăraţilor Tiberius, Vespasian, Titus şi mai ales în timpul lui Domiţian (81-96 p. Ch) care iniţiază reforme militare şi administrative. El împarte Moesia în Superior la sudul Dunării şi Inferior în Dobrogea, cu două legiuni şi mai multe trupe auxiliare. Îndelungatul proces de romanizare a zonei, la sud de Dunăre început din timpul lui Caesar intră într-o nouă etapă odată cu intrarea romanilor la nord de Dunăre. Generalul Tetius Iulianus este trimis într-o mare campanie împotriva lui Decebal pe care, deşi îl înfrânge, îi lasă mari posibilităţi de redresare. Împăratul Marcus Ulpius Traianus (98-

[8] C. Brătescu, *Pământul Dobrogei*, în: *Dobrogea. Cincizeci de ani de viaţă românească. 1878-1928*, Bucureşti, Ed. Cultura Naţională, 1928, p. 5

117 p. Ch.) va fi cel care va hotărî soarta Daciei declanşând atacul la 25 martie 101 p. Ch. Decebal a organizat o alianţă la nordul Dunării cu sarmaţi, roxolani şi buri şi încearcă să învăluie trupele romane, dar în ambele bătălii decisive alianţa este înfrântă, la Nikiup la sud de Dunăre şi la est la Adam-Clisi în Dobrogea, unde se va ridica un mare monument în cinstea victoriei lui Traian din 102 p. CH. Decebal cere pace şi Traian consimte, ambii ştiind că este însă un armistiţiu care va sfârşi în 105 p. Ch. când începe al doilea război daco-roman încheiat cu victoria lui Traian la Tapae în 106 p. Ch. când Decebal se sinucide şi o mare parte din Dacia devine treptat provincie romană. După instituirea vestitei Pax Romana urmează o periodă de mare înflorire a provinciei, de organizare administrativă şi de construcţie.

Este reorganizată şi Moesia Inferior cu castre şi cetăţi. Sunt instalate trei legiuni: a XI-a „Claudia" la Durostor (Silistra), a V-a „Macedonica" la Troesmis (Igliţa-Turcoaia) şi una la Novae (Şiştov – Bulgaria de azi). Pentru că dacii liberi din nordul Transilvaniei atacă provincia, Legiunea a V-a „Macedonica" este mutată la Potaissa. În anul 212 p. Ch. este promulgată „Constitutio Antoniniana" prin care se acordă cetăţenie romană tuturor locuitorilor liberi ai imperiului.

La mijlocul secolului al III-lea p. Ch. Imperiul trece printr-o criză politică la care se adaugă şi noi atacuri ale popoarelor barbare: goţi, carpi, taifali, bastarni (peucini) şi vandali. În 248 p. Ch. este devastată Dobrogea, iar în bătălia dată la Abrittus (Razgrad) în 251 p. Ch. moare însuşi împăratul Traianus-Decius. Atacurile goţilor se repetă pe uscat, pe Dunăre şi pe mare. Lor li se adaugă venirea herulilor, gepizilor, bastarnilor şi sarmaţilor. Are loc o mare bătălie cu goţii la Naissus (Niş). În anul 272 p. Ch. împăratul Aurelian organizează retragerea administraţiei şi a trupelor romane la limesul din dreapta Dunării pe care îl fortifică. Urmează o perioadă de relativă linişte în timpul împăraţilor Diocleţian (284-305 p. Ch.) şi Constantin cel Mare (306-337 p. Ch.) în timpul cărora se trece de la principatul bazat pe dictatură republicană la „dominatul" inspirat de monarhia orientală.

În această periodă este admis creştinismul, iar capitala se mută la Constantinopole (Bizanţ) la 11 mai 330 p. Ch.

La 272, cea de-a doua etapă a romanizării dacilor nu a însemnat odată cu retragerea aureliană şi încetarea procesului de formare a poporului şi a limbii române nici la nord şi nici la sud de Dunăre. Fenomenul a continuat pentru că retragerea administrativă şi militară nu a însemnat şi retragerea populaţiei.

În pofida incursiunilor vremelnice, populaţia de pe cele două maluri ale Dunării continuă legăturile şi romanitatea orientală a dus la cristalizarea unei noi limbi protoromâna (străromâna).

Dobrogea şi tot sudul Dunării continuă să se afle sub administraţie romană până în 375 p. Ch. când are loc scindarea imperiului şi apoi sub administraţie bizantină, care va trebui să ţină piept altor încercări venite tot de la nordul Dunării. Între anii 582 şi 565 p. Ch. au loc lupte cu avarii, iar între anii 602-610 p. Ch. pătrund slavii la sudul Dunării în Imperiul Bizantin şi vor determina împuţinarea şi dislocarea populaţiei romanice din zonele în care s-au stabilit şi au format apoi popoarele slave de sud.

Profesorul C-tin Giurescu vorbind despre elementele etnice ale poporului român situa elementul autohton *dacic* pe primul loc, urmat de elementul *roman*, iar pe locul trei elementul *slav*.[9]

Împărţiţi în numeroase triburi, vechii slavi au dat naştere mai multor popoare: ruşii de răsărit (împărţiţi în ruşii mari – velicoruşii şi ruşii mici sau ucrainenii - maloruşii); grupul slavilor de apus (cehii, slovacii, polonii ş.a.) şi grupul de sud (slovenii, croaţii, sârbii şi bulgarii).[10]

Aceste evenimente au dus la separarea romanităţii de la nordul Dunării de cea de la sudul Dunării şi la evoluţia lor separată, care a avut ca rezultat formarea dialectului dacoromân din care a rezultat limba română şi formarea dialectelor ***aromân, meglenoromân şi istroromân*** la sud de Balcani.[11]

Puterea bizantină revine în Dobrogea de nord la sfârşitul sec. VIII, când aceasta este încadrată în sistemul defensiv imperial care organiza apărarea militară din punctul Lycostomion unde era cantonată o garnizoană[12]. Bizanţul păstrează controlul oraşelor maritime şi danubiene până la Cernavodă cu ajutorul flotei şi cetăţilor întărite.

În preajma secolului X Ioan Tzimiskes desfiinţează ţaratul bulgar şi reintegrează întreaga Dobroge Imperiului Bizantin sub numele Paradunavon sau Paristrion.[13]

Imperiul Bizantin va organiza la sudul Dunării ducatul de Paristrion la est cu capitala la Silistra şi un ducat în vest pe valea Vardarului la Skoplje care în curând vor fi nevoite să înfrunte venirea pecenegilor, uzilor în 1048 şi 1053 şi a cumanilor în 1065, popoare de origine turcică ce vor intra în cele din urmă în Imperiul Bizantin, o parte se vor creştina şi vor influenţa formarea popoarelor balcanice bulgarii, găgăuzii, aromânii, şi românii, după unii cercetători. [14]

Profesorul C-tin Giurăscu vorbind de influenţa pecenegilor şi cumanilor pe teritoriul ţării noastre lansa ipoteza conform căreia o parte din cuvintele care se socotesc de obicei turceşti, de la turcii osmanlâi, se poate foarte bine să fie de la pecenegi şi cumani. În această categorie includea cuvinte aparţinând vieţii rurale cum ar fi: *cioban, corhană, vătaf, beci*, altele din viaţa militară: *duşman, buzdugan*, sau cea socială: *toiu*, poate şi *mire*.[15]

La 1185-1186 se restaurează „ţaratul", de data aceasta româno-bulgar, cu dinastia românească a Asăneştilor şi cu participarea masivă a cumanilor în lupte. Noul stat rupe legăturile cu imperiul, are capitala la Târnovo şi este recunoscut ca independent în hotarele sale, sub conducerea fraţilor Petru şi Asan. În 1196 este ucis Asan şi îi urmează Ioniţă. În anul 1197 este asasinat şi Petru. Ioniţă Asanidul (Kaloian) duce tratative cu

---

[9]C-in C. Giurăscu, *Istoria Românilor,* vol. I, *Din cele mai vechi timpuri până la moartea lui Alexandru cel Bun (1432)*, Bucureşti, Fundaţia Regală pentru literatură şi artă, 1946, p.247

[10] *Ibidem*, p. 253

[11] M. Milian, *Dobrogea ca mozaic etnic*, în Steluţa Pârâu, *Multiculturalitatea în Dobrogea*, Constanţa, Ed. Exponto, p. 171

[12] Al. Suceveanu, Al. Barnea, *La Dobroudja romaine*, Bucureşti, Ed. Enciclopedică, 1991, p. 189

[13] *Ibidem,* p. 187-189

[14] C. Brătescu, *Dobrogea în sec. XII: Bergean, Paristrion* (Pagini de geografie medievală), în: *Analele Dobrogei,* Anul 1, Nr.1, Constanţa, Tipografia Dacia, 1920, p.11-14

[15] Constantin C. Giurăscu, *op. cit.*, 1946, p. 314

Papa, urmează Cruciada a IV-a şi tendinţa de catolicizare a zonei. Statul Asăneştilor, Valahia Albă, atinge culmea puterii sub conducerea lui Ioan Asan al II-lea (1218-1241) care restabileşte ortodoxia, extinde stăpânirea valahilor şi cumanilor la sud de Balcani, până la Constantinopol spre vest în zona Sofiei şi a Macedoniei, unde se mai aflau Vlahia Mare din Tesalia, Vlahia Mică din Pind, Vlahia de Jos din Epir şi Vlahia din Sărune (Salonic) lângă Marea Egee, care era supranumită Marea Vlahică.[16]

„Statul Asăneştilor, creaţie a locuitorilor de pe ambele maluri ale Dunării, reprezintă o treaptă importantă pe scara evoluţiei istorice a românilor. S-au produs apropieri şi influenţe pe plan economic şi spiritual. Ascensiunea sa este întreruptă de atacurile tătarilor, care în 1241 sub conducerea lui Kadan trec în sudul Dunării şi distrug totul în cale.

Marea invazie tătară goneşte cumanii din nordul Dunării şi Mării Negre, unii dintre ei trec Dunărea şi se aşează în stepa Dobrogei. Aici se creştinează sun influenţa bisericii bizantine, iar urmaşii lor, amestecaţi cu diferite neamuri şi alteraţi ca tip antropologic, sunt găgăuţii din staatisticile realizate la sfârşitul secolului al XIX-lea şi publicate la începutul secolului al XX-lea.[17]

Instaurarea dominaţiei tătare la sudul Dunării după 1242, creează multe neajunsuri localnicilor. Acestora li se adaugă luptele între căpeteniile feudale pe de-o parte, iar pe de alta tendinţele de subminare a autorităţii centrale, la acea dată bizantină, latină, bulgărească.

Formele asupririi tătare se fac simţite între Dunărea de Jos şi Mare unde oraşele comerciale ca Vicina, Liscostomo, Chilia etc. vor stagna o vreme, iar populaţia românească, majoritară în zonă, după cum ni se menţionează într-o scrisoare a Papei Inocenţiu al IV-lea (1243-1254), de la 25 martie 1245, era exploatată de feudali mongoli, oglani şi noiani."[18]

În Dobrogea de sud, la Cavarna, se distinge vlahul Balica, drept arhonte, care se amestecă în luptele civile pentru tronul bizantin şi trimite ajutoare în călăreţi conduşi de Teodor şi Dobrotici în 1346. Dobrotici se căsătoreşte la Constantinopol cu fiica unui demnitar şi este numit comandant al cetăţii Midia. Mai târziu devine despot bizantin la Cavarna conducând un stat ce se întindea pe litoral până la Gurile Dunării. Relaţiile cu bizantinii şi cu genovezii se deteriorează şi aceştia, aliaţi cu turcii din Smirna, atacă porturile dobrogene ajungând până la Chilia. În aceste lupte cad Balica şi Teodor[19].

Dobrotici capătă titlul de strateg supus Bizanţului şi apoi câştigă autonomia. Ostilităţile cu turcii continuă şi după moartea lui în 1385. În 1388 turcii întreprind o expediţie împotriva lui Ivanco, fiul lui, care se aliase cu Şişman ţarul bulgarilor şi amândoi cad în luptă. În anul 1343 se organizează marea expediţie ungaro-română

[16] *Ibidem*, p.308-316

[17] C. Brătescu, *Populaţia Dobrogei*, în: *Dobrogea. Cincizeci de ani de viaţă românească. 1878-1928*, Editura Cultura Naţională, Bucureşti, 1928, p. 220

[18] A. Rădulescu, I. Bitoleanu, *Istoria românilor dintre Dunăre şi Mare. Dobrogea,* Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1979, p. 174

[19]C-tin C. Giurăscu, *Istoria Românilor,* vol. II*, Dela Mircea cel Bătrân şi Alexandru cel Bun până la Mihai Viteazul* Bucureşti, Ediţia a patra, revăzută şi Fundaţia Regală pentru literatură şi artă, 1943, p. 431-433

împotriva tătarilor la care participă şi Dragoş-Vodă al Moldovei şi Nicolae Basarab al Munteniei. Tătarii sunt împinşi la răsărit de Nistru şi sudul Moldovei până la Nistru ca şi nordul Dobrogei intră în componenţa Ţării Româneşti. De atunci termenul „ţinuturile basarabeşti" au generat numele de „Basarabia".[20]

Mai întâi migraţia tătarilor, apoi stăpânirea turcească care începe cu ocuparea Babadagului în secolul XIII de către turcii seldgiucizi, şi după aceea cucerirea treptată a Dobrogei în secolul XV frânează definitiv dezvoltarea firească a regiunii până în secolul XIX, când este preluată de români.

În prima jumătate a secolului al XIV-lea, mărturiile scrise ne arată o populaţie alogenă în Dobrogea. Prezenţa elementului creştin, fără indicarea naţionalităţii, se dovedeşte dintr-o listă a Patriarhatului din Constantinopole din anul 1320, în care se pomenesc şase castele patriarhal, dintre care două la Dunăre (Chilia şi Silistra) şi patru la Coasta de Argint (Ecrene, Gerania-Dişpudac, Cavarna, Caliacra). Mai târziu, la 1340, se pomeneşte la Vicina, în nordul Dobrogei, un episcopat având în frunte pe smeritul Mitropolit al Vicinie şi Preacinstit Macarie; iar la 1359 urmaşul său, Iachint, va trece din Vicina ca Arhiereu al întregii Ţări Româneşti.[21]

De asemmenea, în nordul Dobrogei şi în sudul Moldovei, în prima jumătate a secolului al XIV–lea este consemnată existenţa a trei state tătăreşti, ca o migraţie târzie a acestora după desfiinţarea Hoardei de Aur.

După ce Dan, voievod al Ţării Româneşti, cade în luptele pe care le duce în Dobrogea pentru moştenirea lui Dobrotici vine în forţă fratele său, Mircea cel Bătrân, ia Silistra de la turci şi uneşte Dobrogea cu Ţara Românească.

Mircea cel Bătrân, a cărui mamă, Kallinichia era grecoaică, adaugă la titlurile sale „Terrarum Dobrodicii Despotus et Tristri Dominus" iar la emblemă pajura bizantină simbol al despotatului.

După bătălia de la Rovine cu Baiazid, începând cu 1396 Mircea cel Bătrân îşi consolidează poziţia până la mare activând cetăţile Silistra, Caliacra, Enisala şi Isaccea, dar în anul 1417 începe cucerirea Dobrogei de către turci dinspre sud. Mihail Voevod, fiul lui Mircea, (1418-1420) moare în luptele cu turcii. Rezistenţa este continuată de Dan al II-lea, Vlad Dracul şi Vlad Ţepeş. Pentru nordul Dobrogei luptă voievozii moldoveni Petru al II-lea şi Ştefan cel Mare, dar în marea campanie otomană din 1484, cetăţile din nord, inclusiv Chilia şi Gurile Dunării intră în stăpânire turcească. Pentru 400 de ani şi mai bine Dobrogea devine ţinut islamic integrat sangeacului Silistra.[22]

Astfel ia sfârşit aproximativ un secol de lupte pentru menţinerea Dobrogei la spaţiul românesc nord-dunărean, a doua periodă, după cea a statului centralizat al lui Burebista. Secolele al XIII-lea, al XIV–lea au consemnat pentru Dobrogea şi un aflux puternic de element românesc care s-a adăugat peste cel existent, cel al românilor autohtoni, cunoscuţi ca „dicieni", rezultat al romanizării provinciei.

---

[20] *Ibidem*, p.467

[21] C-tin Brătescu, *Populaţia Dobrogei*, în: *Dobrogea. Cincizeci …* , 1928, p. 220

[22] M. Milian, *op.cit.*, p. 175

Apartenenţa sa la aria geografică, economică şi spirituală a poporului român, cu rădăcini vechi şi puternice, a imprimat caracterul de unitate şi permanenţă vieţii acestui pământ, deşi a fost o zonă de intensă şi învolburată circulaţie umană. Bastion de apărare, culoar de trecere sau teatru de război, prin poziţia să unică, Dobrogea a adunat ceea ce drumurile celor patru puncte cardinale ale Eurasiei au adus şi au depus aici într-un imens proces de deplasări umane, de-a lungul timpului, sedimente de o mare densitate istorică.

Studiul limbii, al aşezărilor, mărturiile şi documentele cancelariilor şi epigrafice demonstrează că de la Augustus (sec.I a. Ch.) la Phocas (sec. al XIV-lea p. Ch.) în această provincie s-a scris şi s-a vorbit în latină. „Pământ al făgăduinţei", „Terra incognita", „Terra Promessa", pentru bejenari, migratori sau cuceritori, Dobrogea a primit de-a lungul timpului diferite denumiri: „Sciţia Mică", „Moesia Inferior", „Paristrion", „Paradunavon", „Bergean", „Peuce", „Vlahia lui Asan", „Vlahia Albă", „Dobrogea", „Dacia Pontică" sau „Dacia în miniatură" şi „România Transdunăreană". Dunărea a fost în acelaşi timp şi limes defensiv dar şi linie de contact între dobrogeni şi românii de pe malul stâng pentru o circulaţie necontenită economică, culturală şi umană, favorizată nu numai de vechea comunitate istorică şi de limbă ci şi de împrejurări istorice.

„Dobrodicii Terra" din titulatura lui Mircea pare să fie la originea cuvântului „Dobrogea" şi „românii vechi" îşi continuă existenţa într-un ţinut adesea frământat de războaie şi în timpul stăpânirii otomane. Aceasta cunoaşte trei etape: - una a consolidării poziţiilor la Dunăre, şi în Dobrogea deci, perioada secolelor al XV-lea şi al XVI-lea, în care turcii trebuie să facă faţă deselor incursiuni ale domnitorilor români, care, în coaliţie cu alte forţe ale creştinătăţii sau pe cont propriu, încearcă să îndepărteze pericolul, să elibereze Dobrogea, cetăţile, vămile şi vadurile comerciale.

Bătălia de la Varna din 1444 în care regele maghiar Vladislav şi voievodul Transilvaniei Ion Corvin sunt înfrânţi, luptele repetate ale lui Ştefan cel Mare (1457-1504), incursiunile lui Vlad Ţepeş pe toată linia Dunării sunt urmate de loviturile date de Mihai Viteazu (1593-1601) şi înaintarea victorioasă a lui Radu Şerban până la Bazargic. La acestea se adaugă atacurile cazacilor dinspre mare. Se conturează o perioadă în care numărul locuitorilor scade.[23] Documentele vremii şi îndeosebi însemnările călătorilor străini conturează în sec. XVI-XVII, imaginea unor aşezări cu o economie înfloritoare în care populaţia era ocupată cu exploatarea resurselor specifice zonei. În acest sens călătorii consemnează în aşezările din jurul Babadagului ca deosebit de dezvoltată apicultura, pomiculturaşi viticultura care se practicau în zona Isaccea, la Sarica Niculiţel[24]. La mijlocul secolului al XVII-lea sunt înregistrate în Dobrogea de nord aşezări mari, care aveau multe vii şi stupi, precum şi terenuri cultivate: Zebil, Agighiol, Sabangia, Congaz, Hagilar, Nalbant.[25] Agricultura era specializată mai ales pe cultivarea cerealelor necesare aprovizionării Porţii, spre care porneau din porturile Tulcea şi Sulina.

[23] ***, *Călători străini despre ţările române*, vol. I, Bucureşti, Ed. Ştiinţifică, 1968, p.77-78

[24] *Ibidem*, p.447-448

[25] *Ibidem*

Etapa a II-a, cea a secolului al XVII-lea şi prima jumătate a secolului al XVIII –lea, se caracterizează prin ofensiva puterii otomane asupra creştinătăţii şi transformarea Dobrogei într-un cap de pod, în care se pregăteau marile campanii. Paşa de Silistra se afla de fapt la Babadag, care devenise tabără militară.

Populaţia românească îşi păstrează aşezările din lungul Dunării şi din zona Lacului Razim. Aceste aşezări sporesc şi prin emigrarea românilor din stânga Dunării în „Ţara Turcului" sau peste Nistru la tătari din cauza decadenţei economice şi sociale a ţăranului român sărăcit şi robit şi, mai ales, din cauza fiscalităţii exagerate din timpul domniilor fanariote din secolul al XVIII-lea.

Vin în Dobrogea munteni şi cojani în vestul provinciei, iar în nord se întemeiază sate moldoveneşti. Unele poartă acelaşi nume cu cele de origine.

Continuă, cu o mai mare intensitate, transhumanţa mocanilor transilvăneni, ca fenomen permanent specific economiei păstoreşti şi ca reflex de afirmare a unităţii de neam şi de teritoriu. Există şi cauze obiective ca: înmulţirea turmelor, restricţiile austriece privind păşunatul şi circulaţia turmelor, sporirea fiscalităţii şi necesitatea valorificării produselor. La toate acestea se adaugă serviciul militar îndelungat în armata austriacă, ce ducea lupte în diverse margini ale imperiului, şi evenimentele sociale din timpul răscoalelor din 1477, 1514, 1785 şi, mai târziu, revoluţia de la 1848.

În aceste condiţii transilvăneanul considera că e preferabil să devină „raia turcească" decât să rămână „supus austriac".

În Dobrogea aveau libertatea păşunatului în zone „cât vezi cu ochii", posibilitatea arendării de pământ pentru aşezare şi agricultură, facilitatea ridicării de locuinţe temporare pentru „iernatic", care, cu timpul, prin consolidare şi dezvoltare, deveneau gospodării pentru familii noi întemeiate, devenite sedentare, care, pe lângă păşunat, se ocupau cu agricultura, meşteşugurile şi negoţul produselor. Întreaga Dobroge cunoaşte acest fenomen, mai ales în bălţile Dunării, în Deltă şi zona complexului lagunar Razim şi în sud.

Toponimia şi documentele timpului demonstrează amploarea acestui fenomen, care nu numai că a sporit numărul populaţiei româneşti, dar a contribuit la consolidarea unităţii poporului român, la circulaţia bunurilor materiale şi culturale, la prosperitatea aşezărilor, la răspândirea şi omogenizarea limbii literare. În acelaşi timp a fost un ferment pentru trezirea conştiinţei naţionale, pentru aspiraţia la cultură prin iniţierea înfiinţării de şcoli şi biserici în limba română, pentru care au adus cărţi tipărite în diferite centre din nordul Dunării. Mănăstirea Cocoşu va fi construită tot de mocani transilvăneni.[26]

Cei aproximativ 400 de ani de stăpânire turcească, în care Dobrogea, administrată de paşa de la Silistra, se transformă treptat în provincie cu populaţie majoritar musulmană în secolul al XVIII-lea şi al XIX-lea, cu administraţie şi legislaţie otamană, cu geamii şi alte edificii islamice. Aşezările capătă denumiri turceşti şi multe dintre ele arată de unde erau aduşi cei care au colonizat provincia: Anadalchioi (satul

[26] Nicolae Iorga, *Manuscris de la Azaclău*, în: *Analele Dobrogei*, Anul III, Nr. 3, Constanţa, Tipografia Victoria, 1922, p.3

anatolienilor), Arnăutchioi (satul albanezilor), Lazchioi (satul lazilor), Vlahchioi (vlăhimea), Urumbei (prinţul grec), Chirchizchioi (satul cerchezilor); „Sangeacul" Tulcea face parte dintr-o regiune mai mare („vilaiet") şi este împărţit în nouă „cazale" (căimăcănii, districte), administrate de „valiu", „mutesarif" şi respectiv „mudir". Judecătorul din Tulcea se numeşte „mola", cel de apel „muftiu" iar cel de cază „cadiu", iar legea cea mai importantă „tanzimat". Taxa pe cap de locuitori (capitaţiunea) este „haraciul", pentru animale, „beylic", iar pentru produse agricole (dijma în natură), „uşur".

Etapa a III-a, a stăpânirii otomane, cea din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea şi secolul al XIX-lea până la 1878, este caracterizată prin slăbirea treptată a Semilunei în această zonă, nesiguranţa vieţii din cauza şirului de războaie ruso-turce, care transformă Dobrogea continentală, de la Isaccea până în sud, în drum al armatelor, în teatru de operaţiuni, şi în ofensivă şi în retragere, cu tot alaiul de nenorociri.

Declaraţia de război pe care Divanul otoman o face în anul 1768 Ţarinei Ecaterina a II-a marchează debutul războaielor ruso-turce, dar şi începutul procesului de decădere a Imperiului Otoman. Aceste războaie au afectat în primul rând Dobrogea care a devenit principala scenă de luptă pentru supremaţie a marilor puteri.[27] Campania condusă de Suvorov în 1769-1774, cea a lui Kutuzov din 1789-1792, războiul din 1806-1812, în urma cărora Ucraina, Crimeea şi Basarabia sunt anexate Imperiului Ţarist, campania din 1828-1829, încheiată cu pacea de la Adrianopol, cea mai devastatoare pentru aşezările din Dobrogea, au dus la incendierea şi ştergerea de pe suprafaţa pământului, nu numai a localităţilor cu populaţie musulmană (tătărească şi turcească), ci şi a celor căzăceşti care au cerut protecţie puterii otomane. Războaiele balcanice, epidemiile de ciumă sunt factori ce au scăzut densitatea locuitorilor în spaţiul dobrogean şi transformă zona aproape într-un pustiu.[28] Această perioadă se încheie cu războiul ruso-româno-turc din 1877-1878, când România îşi câştigă independenţa de drept, iar Dobrogea este integrată statului român.

O statistică publicată recent dar cu referire la un document din 1850 prezintă următoarea structură a populaţiei din Dobrogea acelor vremi:[29]

Denumire	Număr	%
Turci	4800	30,6
Români	3656	23,3
Tătari	2225	14,2
Bulgari	2214	14,1

[27] P. Popoiu, *Antropologia habitatului în Dobrogea,* Editura Oscar Print, Bucureşti, 2001, p. 79.

[28] Al. P Arbore, *O încercare de reconstituire a trecutului românilor din Dobrogea*, în: *Analele Dobrogei*, Anul III, Nr.2, Constanţa, Tipografia „Victoria", 1922, p. 264-271.

[29] F. Beaumont, *Les Lipovènes du delta du Danube. Chronique d'une société théocratique russe des Balkans.*, Balkanologie, Vol. X, n° 1-2 | mai 2008, [En ligne], mis en ligne le 03 juin 2008. URL: http://balkanologie.revues.org/394.

Cazaci	1092	7
Lipoveni	747	4,7
Greci	300	1,9
Romi	212	1,3
Arabi	145	0,9
Armeni	126	0,8
Evrei	119	0,7
Germani	59	0,4

În 1850, 142 sate făceau parte din cazalele turceşti (plăşile) Tulcea (9 sate), Isaccea (11 sate), Măcin (18 sate), Hârşova (33 sate) şi Baba (71 sate). Respectivele localităţi erau locuite de 10.444 de familii din care: 3414 româneşti, 1301 turceşti, 1778 tătăreşti, 1163 bulgăreşti, 1092 căzăceşti, 383 lipoveneşti, 250 greceşti, 172 egiptene, 76 armeneşti, 119 evreieşti şi 59 germane.[30] Acelaşi autor conchide descrierea întregii zone cercetate () : „...Turcii şi românii sunt cei mai numeroşi, cei mai vechi locuitori al Dobrogei. (...)Tătarii goniţi din Crimeea, s-au stabilit întâi în Basarabia. Dela pierderea Ismailului, ei au trecut Dunărea şi au colonizat Dobrogea în timp de 44 ani, ei au părăsit de 3 ori ţara. (...)Bulgarii au venit de 20 de ani, părăsind nişte pământuri sterpe, pentru a se aşeza pe cele mult mai fertile pe care le-au găsit aici.(...) Cazacii şi lipovenii au venit din Rusia, de unde ei continuă să vină şi acum. Grecii locuiesc oraşele; n-am găsit decât un singur sat de 29 familii, care după ce au stat de partea cealaltă a Dunării, în Basarabia, au venit să se stabilească în Dobrogea. Cei din urmă colonişti sunt 59 Germani, cari au întemeiat satele Malcociu lângă Tulcea şi Techeli nu departe de Hârşova. Ocupaţia tuturor locuitorilor Dobrogei e îndreptată spre agricultură şi câmpurile cultivate aici respiră atâta linişte şi atâta bunăvoe, încât s-ar putea spune că ele contribuie la moralizarea populaţiei mai mult de cât codul de legi sau de morală. Sentimentul religios e adânc înrădăcinat în mulţime şi observarea diferitelor obiceiuri religioase explică bunul trai ce se găseşte pretutindeni în Dobrogea. Toată lumea trăieşte din munca sa, fără a fi nevoit să vatăme pe altul. Toată lumea caută în marele rezervor al naturii secretul de a-şi îmbunătăţi starea materială, fără să fie nevoită a recurge la vreun protector dispreţuitor. Locuitorul Dobrogei se spijină doar pe calitatea pământului pe care-l iubeşte şi cultivă şi de pe care el recoltează un fel de bunătate şi de sănătate morală, care îl fac fericit."[31]

[30] Ion Ionescu dela Brad, *Excursie agricolă în câmpia Dobrogei* (trad. de F. Mihăilescu) în: *Analele Dobrogei*, Anul III, Nr. 1, Constanţa, Tipografia Albania, 1922, p. 152

[31] *Ibidem,* p. 153-154

Studierea documentelor emise de cancelariile otomane după 1860, demonstrează că aşezările din Dobrogea şi-au revenit, cunoscând o perioadă de prosperitate economică înainte de 1877.[32] Redresarea regiunii s-a datorat în mare parte situaţiei geopolitice a Dobrogei care constituia o punte între Occident şi Orient la care s-a adăugat interesul puterilor europene faţă de resursele economice ale Dunării de Jos. De asemenea, imperiul otoman era şi el interesat de modernizarea administrativă şi de exploatarea resurselor regiunii. Este perioada în care Firmanul Imperial de Reformă (Islâhat Hatt-ı Hümâyûnu) de la 1856 proclama egalitatea totală a cetăţenilor indiferent de religie, şi de Legea Naţionalităţii din 1869, care crea cetăţenia otomană fără a ţine seama de deosebirile religioase sau etnice ale cetăţenilor imperiului. În 1864 are loc reorganizarea administrativă prin care Dobrogea devine vilaetul Dunărea (Tuna vilayet) din care făcea parte sangeacul Tulcea cu 7 cazale (Sulina, Tulcea, Măcin, Babadag, Constanţa, Hârşova, Medgidia,) şi trei nahii (Chilia, Mahmudia, Isaccea).[33]

Un pas important în redresarea şi modernizarea arealului studiat l-a reprezentat înfiinţarea Comisiei Europene a Dunării (CED) Sulina (1856-1938). A avut efecte multiple aupra dezvotării zonei deltaice şi nu numai prin: dezvoltarea navigaţiei, exportul de cereale, reducerea cheltuielilor de navigaţie, dezvoltarea comerţului, etc.[34] Portul Sulina devenea cel mai important de pe coasta occidentală a Mării Negre. Din 1870, la solicitarea CED, acesta a fost declarat, printr-o *iradia* imperială, porto-franc[35]. La 1 martie 1939, România a preluat principalele atribuţii ale CED Personalul acestui organism internaţional s-a repatriat, viaţa cosmopolită a Sulinei încetând să mai existe.

Configuraţia populaţiei din mediul rural ce se contura în Dobrogea de Nord înainte de 1877, refăcută după datele interne sau de provenienţă străină[36] era formată din români, bulgari, germani, ruşi, ucraineni, găgăuzi, cerchezi.

Populaţia românească era formată din: *dicieni* (românii vechi), *cojenii* sau *cojanii* agricultori şi *mocanii* sau oierii *ardeleni*; (comune cu primari români erau: Prislava, Beştepe; Calica; **Sarighiol**; Agighiol, Sabangia; Cataloi; Niculitel, Parcheş, Somova, Câşla)[37] Alte sate locuite parţial sau integral de români erau: Saranus (*Sarinasuf*, jud. Tulcea români şi tătari) Caraibil, Nalbant, Sabangia (numai români), Parcheş (români şi

---

[32] Anca Gheaţă, *Contribuţii noi privind unele aspecte ale societăţii româneşti din Dobrogea în secolele XV-XIX*, în *Memoriile Secţiei de Ştiinţe Istorice,* seria IV, tom I, Bucureşti, 1978, p. 71-106; C. Cioroiu, *Date noi privind istoria Dobrogei (1856-1877),* în: *Analele Universităţii Bucureşti, Istorie,* Anul XXXVI, 1987, p. 150-163, apud: Paula Popoiu, *Antropologia habitatului în Dobrogea,* Editura Oscar Print, Bucureşti, 2001, p. 84.

[33] *Ibidem,* p. 154-156

[34] M. D. Ionescu, *Dobrogea în pragul veacului al XX-lea*, Bucureşti, 1904,p. 270-302

[35] Ş. Stanciu, *România şi Comisia Europeană a Dunării. Diplomaţie. Suveranitate. Cooperare internaţională*, Galaţi, Ed. Pax Aura Mundi, 2002, p. 332

[36] K.F. Peters, *Grundlinien zur Geographie und Geologie der Dobroudscha*; C. Allard, *La Bulgarie orientale, Mission médicale; Yohann Hinz, Das wandernde Siebenbürgen.*Kronstadt, 1876, Eugéne Pittard – Professeur d'Anthropologie à l'Universitéde Genéve, *La Roumanie- Valachie-Moldavie-Dobroudja,* Paris, Editions Bossard , 1917; Vasile Stoica, The Dobrogea – The roumanians and their lands, New York, 1919, Al. P Arbore, N. Iorga, *La Dobrogea Roumaine.* Bucureşti, 1919, C. Brătescu, I. Ionescu

[37] Luca Ionescu, *Darea de seamă a judeţului Tulcea pe 1904*, p. 43, apud. Al. P. Arbore, *O încercare de reconstituire a trecutului românilor din Dobrogea*..., p. 286.

ruşi ortodoxi), Rachelu, Luncaviţa, Zufirka şi Taiţa[38] (români şi ruşi) Văcăreni, Garbiva (Garvăn), Jijila, **Turcoaia**, Satu-nou, **Pecineaga, Dăieni** (sat dezvoltat populat de dicieni, mocani stabili din Moldova, bulgari), Coiumpunar (Fântâna Oilor), Igrumat, Cemşiler, Araklar, Enisala, Chilia şi altele.[39]

Populaţie bulgărească ce provenea în mare parte din regiunile Otel, Şumla, Zagora, Iambol, Sliven, au populat sate precum: **Nicolae Bălcescu** (Pe atunci Başchioi), Rândunica (Congaz), **Beidaud**, Casimcea, Caranasuf, **Cerna**, Camver, Hagilar, mixte: Cataloi, Frecăţei, Cineli şi altele.

Populaţia turcă şi tătară era concentrată în zonele urbane (Tulcea, Babadag, Isaccea, Măcin) şi mai puţin în cele rurale (Mahmudia, Ciucurova).

Populaţia germană a fost colonizată în perioada 1840-1856 în localităţi precum Malcoci, Atmagea, Cataloi, Ciucurova, aşezări mixte unde au format mahalale[40].

Populaţia rusească compusă îndeosebi din lipoveni, scopiţi, molocani, cazaci rascolnici denumiţi şi ignat-cazaci sau necrasovi, barabulnici, hatnici stabiliţi, după schisma Nikoniană (după cea de-a doua jumătate a secolului al XVII-lea) în localităţile: Sarichioi, Slava Rusă, Carcaliu, Jurilovca, Dunăvăţ. Localităţile din Delta Dunării, Mila 23, Sfiştofca şi Periprava aveau în componenţă lipoveni înainte de 1878. În Slava Cercheză lipovenii au luat locul cerchezilor (colonizaţi de turci în perioada 1862-1864 şi plecaţi chiar înaintea războiului din 1877).[41]

Populaţia ucraineană (cunoscuţi drept *cazaci zaporojeni, maloruşi*) refugiată din regiunea Zaporoje distrusă Ecaterina a II-a în anul 1775. S-au stabilit, cu încuviinţarea Înaltei Porţi, în zona Deltei Dunării în a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Lipovenii îi numesc *haholi*[42] denumire populară sub care sunt recunoscuţi în comunităţile mixte şi astăzi. Principalele localităţi în care s-au aşezat ucrainenii ce compuneau „raiaua" acestei sicii erau cele două Dunaveţe, Sf. Gheorghe, Murighiol, Prislav (Nufărul), Pârlita (Victoria), Caraorman, Ciucurova, Teliţa, Igliţa (azi încorporat satului Turoaia), Tulcea Veche, Azaclău (I. C. Brătianu).

Populaţia cercheză cu origini în Caucaz, de religie mahomedană, a rezistat timp de 30 de ani, presiunilor de expansiune ale Imperiului Ţarist până în 1849[43]. După completa frângere din 1864, au emigrat în număr de 400 000 în Turcia[44]. Cei 283.000 de cerchezi din Caucaz primiţi de Turcia europeană, au fost îndrumaţi, ca şi tătarii ce

---

[38] Localitatea Taiţa a fost înglobată localităţii Nifon.

[39] K.F. Peters, *Grundlinien zur Geographie und Geologie der Dobroudscha* apud: Al. P. Arbore, *O încercare de reconstituire a trecutului românilor …*, p. 282.

[40] I. Georgescu, *Coloniile germane din Dobrogea – O călătorie de Crăciun în Dobrogea la 1884 de dr Carl Schuchhardt,* în: *Analele Dobrogei*, Anul VII, Cernăuţi, Institutul de Arte grafice şi Ed. „Glasul Bucovinei", 1926, p. 20-58.

[41] Alexandr Varona, *Tragedia schismei ruse. Reforma patriarhului Nikon şi începuturile staroverilor*, Bucureşti, Ed. Kriterion, 2002, p. 153-154.

[42] C. Kelly, *Popular Culture în The Cambridge Companion to Modern Russian Culture*, Cambridge University Press, 1998, p. 152.

[43] Al. P Arbore, *Câteva însemnări asupra Cerchezilor, Grecilor şi Arabilor din Dobrogea*, în: *Analele Dobrogei*, An III, Nr. 4, Constanţa, Tipografia „Victoria", 1922, p.504.

[44] *Ibidem*

părăseau Crimeia, spre câmpiile Dobrogei.[45] În schimbul serviciilor aduse turcilor în campaniile militare, cerchezii au primit drept de şedere, pământ, o pereche de boi de familie, un cal, un plug, lemne, scutire de impozite pe 7 ani şi o casă construită de câte cinci familii de dobrogeni. Sunt menţionaţi în Isaccea, Ortachioi (Horia), Slava Cercheză, Armutlia (Turda), Camber (Mihai Bravu), Canlâ-Bugeac (lângă Jurilovca), Alibeichioi (Izvoarele), Malcoci, Topolog Cerchez (jud. Constanţa), Dolufacâ (sat părăsit în judeţul Constanţa), Cerna, Caraorman, Cerchezchioi[46]. În cei 15 ani de şedere, au rămas în memoria colectivă prin cruzimile şi fărădelegile săvârşite, mai ales asupra populaţiei creştine (printre care şi germani).[47]

Populaţie găgăuză, cu origine controversată, au fost prezenţi în istoria mileniului al II-lea ca ortodoxi şi creştini vorbitori de limbă turcă. Fiind creştini, ei au fost consideraţi ca „altfel de bulgari" sau „altfel de greci", „greci turcofoni".[48] Înainte de a se cerceta originea lor, erau consideraţi de greci ca ortodocşi creştini turcofoni aşa cum grecii i-au considerat de-a lungul timpului, pe dobrogeni şi pe vlahii macedoneni ca fiind greci pentru că erau ortodocşi, aparţinând de erarhia bisericească greacă a Imperiului Bizantin. Campania de deznaţionalizare la sud de Dobrogea, dislocarea lor în Rusia, după retragerea trupelor ruseşti din războiul ruso-turc din 1787-1791, conduse de generalul Suvarov, a dus la dispersarea lor şi la pierderea identităţii pentru o mare parte. În următorul război ruso-turc (1806-1812), ei sunt strămutaţi în Basarabia, provincie acaparată la această dată de Imperiul Ţarist, unde sunt stabiliţi 70.000 de găgăuzi şi 30.000 de „surguci" („penaţi").[49] În rândurile de monografie rurală Coatu Gavril explica: "*Bulgarii din **Cerna** sunt mai toţi de origine Găgăuţi, veniţi din Basarabia pe la începutul secolului al XIX-lea cam după 1812. Părinţii bătrânilor de astăzi vorbeau turceşte. Cu timpul a venit influenţa bulgărească, mai ales prin biserică. Găgăuţii fiind creştini, au fost atraşi de preoţi bulgari, care le făceau diferite servicii religioase. Dealtfel se ştie că Găgăuţii, n-au avut niciodată tendinţa de a introduce limba turcă în şcoală şi biserică. Ei, ori unde se găsesc, primesc bucuros influenţa străină în ceea ce priveşte cultul şi învăţătura de carte. Cunosc localităţi de găgăuţi, cari s-au grecizat (Cavarna, jud. Caliacra) s-au romanizat (Zebil, jud. Tucea), au biserică şi şcoală românească, iar altii, s-au bulgarizat (Cerna, jud. Tulcea)"*.[50]

Pe baza documentelor istorice şi pe baza analizei lingvistice, s-a concluzionat că sunt de neam turcic intraţi în Imperiul Bizantin, la sudul Dobrogei, înainte de creşterea

---

[45] A. P. Arbore, *Noi informaţiuni etnografice, istorice şi statistice asupra Dobrogei şi a regiunilor basarabene învecinate Dunărei*, în: *Analele Dobrogei*, Anul XI, fasc.1-12, Cernăuţi, Institutul de Arte grafice şi Editură „Glasul Bucovinei", 1930, p. 82.

[46] Al. P. Arbore, *Câteva însemnări asupra Cerchezilor, Grecilor şi Arabilor din Dobrogea* …, p.504-506

[47] I. Georgescu, *op.cit,* p. 25.

[48] Lj. Miletici, *Vechimea elementului bulgăresc în N-E Bulgariei şi în Dobrogea*, în: *Analele Dobrogei*, Anul III, Nr. 2, Constanţa, Tipografia Albania, 1922, p. 189-199.

[49] Al. P. Arbore, *Caracterul etnografie al Dobrogei sudice (din epoca turcească până la 1913*), în: *Analele Dobrogei*, An XIX, Vol.2, Cernăuţi, Ed. "Glasul Bucovinei", 1936, p. 82-109.

[50] G. Coatu, *Valea Cernei (Tulcea*), în: *Analele Dobrogei*, Anul II, Nr. 3, Constanţa, Institutul de Arte Grafice „Victoria", 1921, p. 565.

dominaţiei Puterii Otomane în această zonă. Găgăuzii au rezistat tendinţei de deznaţionalizare, greacă, bulgară sau turcă şi şi-au păstrat cu o „încăpăţânare proverbială" limba maternă – idiom turcic şi religia creştină, având chiar un steag propriu de un roşu închis cu desenul unui cocoş, ca simbol. Rezistenţa lor la schimabare este probată cu mărturii despre asimilarea altor minorităţi, în comunităţile de găgăuzi. Prezenţi în statisticile secolului al XX-lea în număr important, astăzi figurează cu un număr mic la rubrica „alte naţionalităţi". În 1900, în judeţul Tulcea erau 3.832 de găgăuzi, iar în 1930 România avea ≈ 300.000, din care 150.000 de găgăuzi erau în Basarabia, unde şi azi constituie o comunitate importantă.[51]

După 14 Noiembrie 1878, data semnării actului oficial[52] prin care Dobrogea este integrată statului român, zona cunoaşte o perioadă de dezvoltare şi modernizare. În acest context elementul românesc creşte, iar cel musulman prin plecări succesive se diminuează. Campania de islamizare a Dobrogei nu a avut efectul scontat.

S-au păstrat nume topice antice greceşti ca: Sulina, Cavarna, Caliacra, Chilia, Ecrene, Calistria; nume latine şi române medievale ca: Oltina, Băroiu, **Peceneaga**, Bădila, Drâstor.

Principalele evenimente istorice cu implicaţii în modificarea structurii populaţiei şi transformarea habitatului Dobrogei sunt: războaiele balcanice, primul război mondial şi revizuirea frontierelor României în anul 1940, al doilea război mondial urmat de instaurarea regimului comunist, revoluţia din 1989, integrarea României în Uniunea Europeană la 1 ianuarie 2007.

Modernizarea economică şi reîncadrarea Dobrogei în circuitele de dezvoltare ale României şi Europei de după 1878 sunt elemente care au comportat mai întâi o reorganizare administrativă, apoi elaborarea legilor care să impulsioneze colonizarea populaţiei româneşti prin împroprietărire şi prin acordarea unor înlesniri cum ar fi: asistenţă gratuită pentru construirea locuinţei, vânzarea de materiale de construcţie mai ieftine, acordarea unor avantaje legate de practicarea agriculturii. S-au înregistrat astfel dezvoltarea zonei, înfiinţarea de noi aşezări (exemple pentru arealul studiat: Făgăraşul Nou, Ardealu, Carmen Sylva actual Crişan anul înfiinţării 1894 ş.a.) Colonizarea cu români impulsionată prin legi[53] şi ajutoare date celor care se stabileau aici pentru a-şi construi case şi a lucra pământul, va determina o creştere spectaculoasă a zonei şi implicit modificarea peisajului arhitectural. Se dezvoltă rapid aşezările rurale vechi şi se înfiinţează unele noi. Oraşele devin adevărate centre economice, sociale, culturale ce oferă modele pentru mediul rural această influenţă s-a manifestat în vestimentaţie, arhitectură, mobilier, etc.

Grigore Dănescu în lucrarea *La Dobroudja* publica următoarele date statistice pentru populaţia Dobrogei din 1880 până în 1900 (dupa M. Ionesco) [54]:

---

[51] *Ibidem*, p. 206-207.

[52] *Proclamaţia Domnitorului Carol către populaţia Dobrogei Locuitorilor Dobrogei*, 14 noiembrie 1878 în: Vlădescu, M.Olt, *Constituţia Dobrogei*, Bucureşti , Tipografia Dor. P. Cucu, 1908, p. 3-6.

[53] Legi şi regulamente privitoare la populaţia rurală din Dobrogea, Bucureşti, 1922 şi Legea pentru organizarea Dobrogei din martie 1880 în: M. Vladescu-Olt, *Constituţia Dobrogei*…, 1908.

[54] G. Dănescu, *La Dobroudja*, Bucarest, Imprimerie de l'Indépendance Roumaine, 1903, p. 141.

		1880	1885	1890	1895	1900
1)	Români	43671	58486	74648	103029	119562
2)	Bulgari	24915	29722	33776	37540	38838
3)	Turci	18624	13928	13044	12464	12459
4)	Tătari	29476	34325	29668	27685	28045
5)	Ţigani (romi)	702	833	823	1159	3368
6)	Ruşi	4555	7859	10149	13729	14195
7)	Lipoveni	8250	10844	11918	13009	13003
8)	Greci	4015	7267	7482	8070	8565
9)	Armeni	508	1485	1248	1897	2583
10)	Evrei	1762	3826	3908	4128	4315
11)	Germani	2461	4237	4568	8663	8853
12)	Alţii	730	530	2034	2262	4740
	Dobrogea	**139671**	**173452**	**191276**	**235545**	**258525**

Un alt cărturar al vremii, Vasile Stoica, publica la New York în 1919 informaţii despre populaţia Dobrogei. Autorul prezintă în câteva pagini transformarea Dobrogei din deşertul primitiv turcesc într-un pământ prosper şi modern.

"*The first census taken by the Romanian administration in 1879 and in 1880 shows how mixed the population then was, although the Romanian race was already the most numerously represented.*

Province of Tulcea, 1879		
	Number of families	Per cent
Romanians	4082	32
Bulgarians	3347	25
Turks	1401	11
Tartars	510	4
Russians	304	2

Lipovanes	2169	17
Greeks	449	3
Armenians	88	1
Germans	435	3
Jews	112	1
Gypsies	50	1
Total	**12947**	**100**

In 1911 the Romanians were thus nearly four times as numerous as the Bulgarians, now occupying, however, the second place in the vital statistics of the province owing to the emigration of the Moslems. The very rapid growth of the Romanian element is not surprising when attention is given to the fact that it was the Romanians who had the task of transforming the primitive Turkish waste into a modern prosperous land."[55]

The Dobrogea				
				%
	1890	**1900**	**1911**	**1911**
Romanians	72422	120691	186334	54,7
Bulgarians	33747	39282	48963	14,3
Tartars - Turks	42538	39490	35922	10,8
Russians, Lipovenes	22046	26953	34254	10,0
Greeks	7493	9105	8459	2,6
Germans	3993	8751	8490	2,6
Armenians	1227	2347	3528	1,1
Jews	3907	3415	4405	1,4
Others	2527	4807	7921	2,5
Totals	**189959**	**261490**	**333275**	**100**

Cadrilaterul s-a dezvoltat ca parte a statului român în componenţa căruia a intrat după cel de-al doilea război balcanic (1913) şi până în 1940, când revizuirea graniţelor României, după diclatul de la Viena, a determinat anexarea acestuia de către Bulgaria. După 1940 s-a produs schimbul de populaţie prin strămutarea sau repatrierea bulgarilor şi venirea aromânilor, românilor şi meglenoromânilor colonizaţi în Cadrilater după 1925.

[55] V. Stoica, *The Dobrogea – The roumanians and their lands*, New York, 1919, p. 21-23.

În urma colonizărilor libere sau oficiale densitatea populaţiei creşte de la 5-6 locuitori pe km^2 (1878) la cca 10-14 (1880-1900) respectiv 25 locuitori pe km^2 în 1913. În 1913 densitatea populaţiei dobrogene şi respectiv a judeţului Tulcea se prezenta astfel[56]:

		Jud. Tulcea (1913)			**Dobrogea veche (de N):** Tulcea şi Constanţa			**%**
		Urban	**Rural**	**Total**	**Urban**	**Rural**	**Total**	
1)	Români	19171	68168	87339	50100	166325	216425	56,8
2)	Bulgari	5854	20918	26772	7592	43557	51149	13,4
3)	Ruşi	10550	22960	33510	10829	25030	35859	9,4
4)	Tătari	221	920	1141	2271	19079	21350	5,6
5)	Turci	2648	2511	5159	7548	12544	20092	5,3
6)	Greci	4393	375	4768	8529	1470	9999	2,6
7)	Germani	333	1784	2117	798	6899	7697	2,0
8)	Evrei	2752	219	2971	4283	290	4573	1,2
9)	Ţigani	500	1927	2427	706	2557	3263	0,9
10)	Armeni	673	97	770	2559	635	3194	0,8
11)	Italieni	127	1207	1334	583	1345	1928	0,6
12)	Diverşi	899	1652	2551	2451	2450	4901	1,4
	Total	48121	122738	170859	98249	282181	380430	100

Între anii 1878 şi 1918 documentele vremii studiate în arhiva Direcţiei Judeţene Tulcea[57] reflectă eforturile de modernizare şi colonizare ale Dobrogei, dorinţa autorităţilor statului român de a rezolva problemele întâmpinate de localnicii români, bulgari, turci, tătari, germani, italieni, greci. La 1880 se înregistrau, conform statisticii, 85.685 locuitori ai judeţului Tulcea din care 25.248 erau români, 21.402 bulgari, 2955 germani, 9730 turco-tătari, pentru restul de 26350 nu este menţionată etnia, Iar la 1900 124.429 din care 50.243 români, 26.617 bulgari, 5.532 turco-tătari (scăderea numărului de etcici turco-tătari s-a datorat repatrierilor), 4.233 germani.[58]

Colonizarea elementului românesc a fost impulsionată prin legi (1880, 1882, 1903) şi ajutoare date celor care se stabileau aici pentru a-şi construi locuinţe şi a lucra terenurile agricole. Din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, în timpul domniei lui Carol I de Hohenzollern, migranţii italieni au fost atraşi în economia de piaţă din România, în special în sectoarele construcţiilor, exploatării şi prelucrării pietrei sau a produselor lemnoase, dar şi în agricultură. În altă ordine de idei, după 1878 se produce un exod al populaţiei musulmane din Dobrogea şi spaţiul balcanic.

Războaiele balcanice din anii 1912-1913 (având drept consecinţă căderea Imperiului Otoman) şi implicarea României împotriva Bulgariei (care îşi atacase foştii aliaţi, Grecia şi Regatul Sârbo-Croato-Sloven) au dus la alipirea la Regatul Român a Dobrogei de Sud (numită şi Cadrilater), cu cele două judeţe, Durostor şi Caliacra.

[56] C. Brătescu, *Populaţia Dobrogei*, în: *Dobrogea …*, 1928, p. 236.

[57] Fonduri şi colecţii date în cercetare de Direcţia Judeţeană Tulcea a Arhivelor Naţionale (1878 – 1950).

[58] C. Brătescu, *Populaţia Dobrogei*, …, p. 201-259 .

Primul război mondial a provocat mari distrugeri determinate de armatele statelor beligerante. Dobrogea era sub administraţia Armatei a III-a bulgare, cu un comportament ostil faţă de populaţia românească, ca răzbunare la alipirea Cadrilaterului din 1913, fapt ce a determinat diminuarea numărului locuitorilor români. După terminarea conflagraţiei mondiale au fost împroprietăriţi aici veterani din Moldova. Legea împroprietăririi din 1921 a amplificat elementul românesc din zonă.

Teritoriul întregii Dobroge a fost recunoscut Regatului Român, prin Tratatul de la Paris din anul 1919, menţinându-se hotarul din 1916 cu Bulgaria.

Între anii 1923-1925 în rândul populaţiilor aromâne şi meglenoromâne din Albania, Bulgaria, Grecia şi Iugoslavia se cristalizează curentul imigrării în România. Această situaţie este amplificată de schimbul masiv de populaţie dintre Grecia şi Turcia, ratificat prin convenţia de la Laussane din 24 iulie 1923. Începând cu anul 1925 meglenoromânii şi aromânii au fost împroprietăriţi, la cererea lor, în Cadrilater. Colonizări în Cadrilater (Dobrogea de Sud) s-au făcut şi cu populaţie românească din Vechiul Regat.

Prima parte a perioadei interbelice favorizează dezvoltarea numerică şi economică a comunităţilor dobrogene, fapt demonstrat prin apariţia multor aşezări prospere şi prin creşteri demografice.

În anul 1936 este semnată o convenţie între România şi Turcia care determină emigrarea turcilor dobrogeni în patria-mamă. Necesitatea Turciei de a aduna elementele musulmane pe teritoriul său este o consecinţă a pierderilor umane din timpul războiului, a eliminării sau alungării armenilor din Anatolia, începută după Primul Război Mondial, sau a schimburilor de populaţie din perioada interbelică.

Urmează cea de-a doua conflagraţie mondială (1939-1945), coroborată cu accentuarea extremismului şi a gândirii antisemite. Anul 1940 a determinat o schimbare importantă a compoziţiei etnice a populaţiei din Dobrogea:

- în urma Tratatului de la Craiova (7 septembrie), prin care se ceda Cadrilaterul în favoarea Bulgariei, s-a produs schimbul de populaţie dintre bulgarii din Dobrogea Veche - pe de o parte şi aromânii, meglenoromânii şi românii colonizaţi anterior sau băştinaşi în Dobrogea Nouă (Cadrilater) - pe de alta;
- pe 22 octombrie 1940 este semnată convenţia încheiată între Guvernul Regal Român şi Reich-ul german care prevedea repatrierea germanilor dobrogeni.

Perioada comunistă (1947-1989) a determinat modificări în structura socio-economică a populaţiei ca urmare a colectivizării şi apariţiei C.A.P.-urilor, a deposedării averilor, a naţionalizării proprietăţilor etc. Noile condiţii au modificat profilul economic al comunităţilor. Tinerii au fost atraşi în centrele urbane în curs de industrializare, satele cunoscând un declin demografic accentuat. Printr-un decret al Consiliului de Stat din 1953 toţi rezidenţii din România au devenit cetăţeni români, etniile cu membri „paşaportari" pierzându-şi un element de prestigiu şi de legătură cu ţara strămoşilor în acelaşi timp.

După 1989 s-a produs o recristalizare a identităţii etnice, ca urmare a creării cadrului legislativ şi conturării unui sistem de protecţie a minorităţilor naţionale. S-au constituit astfel Uniunea Democrată Turcă Musulmană din România (29 decembrie

1989), Comunitatea Ruşilor-Lipoveni din România (1990), Uniunea Elenă din România (1990) etc.

Perioada ulterioară aderării la Uniunea Europeană (2007) se caracterizează printr-o migraţie însemnată spre Occident (dar nu numai), cu o stabilire temporară sau definitivă. Din punct de vedere demografic, asistăm la un declin galopant, care va duce inevitabil la dispariţia unor localităţi şi grupuri etnice sau etnoculturale (e.g. evreii, armenii, grecii urbani, ruşii *hatnici*).

2.1. Bulgarii în judeţul Tulcea

Aşezarea şi dezvoltarea comunităţilor de bulgari în acest spaţiu sunt marcate de incertitudini, mitizări şi mistificări, alimentate de decidenţii politici şi liderii culturali ai diferitelor perioade istorice. Revendicarea acestui teritoriu de către autorităţile române şi bulgare, într-un context geopolitic complex, cu factori de putere cointeresaţi şi combatanţi, a determinat dezvoltarea a cel puţin două istoriografii, diametral opuse. Istoricii bulgari au încercat să demonstreze, prin orice tip de dovezi (istorice, demografice, arhitectural-religioase, etnografice), importanţa simbolică a acestei regiuni în formarea naţiunii bulgare. Românii, pe de altă parte, au marjat pe întâietatea istorico-mitică în Dobrogea nordică, pe continuitatea elementului românesc sub otomani şi dominanţa din punct de vedere numeric. În acest demers nu ne vom rătăci în labirintul disputei ideologice a istoriografiilor direct interesate[59] sau cointeresate (rusă, turcă), deoarece ne-am propus cercetarea unor elemente de patrimoniu imaterial tradiţional şi contemporan, momentul-cheie al cristalizării vieţii tradiţionale din acest teritoriu fiind începutul secolului al XIX-lea, după ieşirea de sub dominaţia otomană.

În perioada otomană, bulgarii au convieţuit alături de musulmani, români şi alte populaţii creştine. În mai multe etape, aceştia au emigrat şi s-au stabilit în sudul Basarabiei, atraşi de promisiunile ţariste. Rusia a implementat această politică de colonizare din mai multe considerente legate de necesitatea populării unor suprafeţe pustiite după retragerea tătarilor, de atragerea unor populaţii, de preferat slave, care să cunoască diferite meserii (tâmplărie, prelucrarea fierului, construcţii de corăbii) sau de suplimentarea veniturilor prin impozitarea populaţiei. Contele A.F. Langeron relatează, în jurnalul său, că în perioada Războiului ruso-turc din 1806-1812 bulgari din Dobrogea, însoţiţi de militari ruşi, s-au îndreptat spre Basarabia[60]. De asemenea, strămutări ale populaţiei, individuale sau de grup, s-au produs în urma abuzurilor trupelor militare

[59] În privinţa disputei dintre istoricii români şi bulgari asupra paternităţii Dobrogei, Ion Bitoleanu afirmă în lucrarea *Istoria Dobrogei* (ediţia 1998) faptul că „istoricii din ambele ţări aduc numeroase şi temeinice dovezi în această privinţă, numai că – trebuie să vorbim în mod deschis – mişcarea naţională românească privea în chip firesc spre România, iar cea bulgară spre Bulgaria". Şi este normal până la urmă, ca într-o perioadă de efervescenţă a statelor naţionale să apară astfel de revendicări, inclusiv din punct de vedere istoriografic.

[60] Ivan Duminică, *Coloniile bulgarilor în Basarabia (anii 1806-1856)*, Chişinău, Universitatea de Stat din Moldova, Facultatea de Istorie şi Filosofie, 2017, p. 35.

turce, aflate în retragere. În anul 1809 sute de refugiaţi bulgari din Tulcea, Babadag şi Isaccea, dar şi din Varna sau Pazargik, au părăsit malul stâng al Dunării[61]. Operaţiunile de război din Balcani din 1828-1829 au generat un curent migrator spre Basarabia, pe cale maritimă sau terestră (NV Bulgariei – Dobrogea – Basarabia). În acest proces de tranzitare, o parte a etnicilor bulgari s-a stabilit în localităţi din microzona Lacului Razelm, astfel încât în 1850 aceştia se regăsesc în Caramanchioi (Sălcioara), Caugagia, Hamangia (Baia), Ciamurlia de Jos sau Casapchioi (Sinoe)[62]. Cele mai multe familii s-au stabilit în *kaza*-ua Babadag. După 1833 a avut loc o emigrare a bulgarilor din sudul Basarabiei spre zonele de origine din Bulgaria. O parte a acestora a rămas în satele pustiite în urma războaielor ruso-turce din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea şi începutul secolului al XIX-lea.

Al.P. Arbore afirmă că bulgarii au locuit într-un număr însemnat în Dobrogea de la începutul secolului al XIX-lea. Aceştia formau aşezări compacte în Başchioi (Nicolae Bălcescu), Beidaud, Canlî-Bugeac (Lunca), Casimcea, Congaz (Rândunica), Ceamurlia de Sus şi de Jos, Potur (Panduru)[63]. Lj. Miletić enumeră localităţile dobrogene populate de bulgari *şicovţi*: Congaz/ Rândunica (veniţi din Ghebege lângă Varna sau din satul *sırt*[64] Cercovca, lângă Provadia), Cerna (din Dragoievo, Smiadovo şi Riş), Ceamurlia de Sus (din satele *sırt* Crivna, Ravna), Ceamurlia de Jos (din Dragoievo), Paşa-Cîşla/ Vişina (din Dragoievo, Smiadovo şi Riş) şi Sarighiol[65]. M.D. Ionescu remarcă că în a doua jumătate a secolului al XIX-lea satele Beidaud şi Sarighiol erau locuite de bulgari. În anul 1850 Ciamurlia de Jos era o aşezare bulgărească, iar Caramanchioi, Camena, Cerna şi Eschibaba aveau în componenţa populaţiei o majoritate bulgărească şi câţiva turci. La Canlî Bugeac (Lunca) bulgarii au înlocuit populaţia tătărască după 1855. În Zebil bulgarii au venit în urma războiului Crimeei şi au emigrat înaintea războiului din 1877[66]. Stabilirea bulgarilor în oraşul Tulcea a fost condiţionată de dislocarea lor în urma războaielor ruso-turce, urmată de o aşezare temporară în Basarabia. Au format în oraş „mahalaua bulgărească", în partea estică a fostului liman fluviatil, delimitată de străzile Basarabi (astăzi Păcii), Mahmudiei, Potcovarilor şi Dragoş Vodă[67]. Mulţi dintre ei erau născuţi în Bolgrad, Filipopol, Tîrnova, Nicopole, Adrianopol, Şumla, Carlova sau Prislav[68]. După 1940, în urma Tratatului de la Craiova, are loc plecarea masivă a bulgarilor din regiune. Conform statisticii lui Kemilev din anul 1941, numărul bulgarilor din judeţul Tulcea, înscrişi pentru emigraţie la subcomitetele mixte depăşea 30.000:

[61] *Ibidem*, p. 52.

[62] M.D. Ionescu, *Dobrogea în pragul veacului al XX-lea*, Bucureşti, 1904p. 327.

[63] Al.P. Arbore, „Informaţiuni etnografice şi mişcări de populaţiune în Basarabia sudică şi Dobrogea în veacurile XVIII şi XIX, cu specială privire la coloniile bulgăreşti din aceste regiuni", în *Analele Dobrogei*, Anul X, Cernăuţi, Institutul de Arte grafice şi Editură „Glasul Bucovinei", 1929, p. 24.

[64] Sat de podiş.

[65] Lj. Miletić, „Vechimea elementului bulgăresc în N.-E. Bulgariei şi în Dobrogea; Distribuţia actuală a Hârcoilor în N.-E. Bulgariei" (traducere de C. Brătescu), în *Analele Dobrogei*, Anul III, Nr. 2, Constanţa, Tipografia „Victoria", 1922, p. 205.

[66] . M.D. Ionescu, *Dobrogea în pragul veacului al XX-lea*, Bucureşti, 1904, pp. 366, 367, 369, 379, 384.

[67] Valentina Postelnicu, *Tulcea de altădată*, Ediţia a II-a, Tulcea, Editura Harvia, 2005, pp. 4, 6.

[68] DJAN, Fond Colecţia registre stare civilă, dosare 1-37/1879-1882.

2.185 din Babadag, 4.237 din Zebil, 3.530 din comuna Jurilovca, satele Lunca şi Vişina, 4.081 din Mihail Kogălnicenu, 1.257 din Tulcea, 131 din Sulina, 214 din Măcin, 3.893 din Ceamurlia de Jos, 3.689 din Cerna, 825 din Peceneaga, 4.188 din comuna Casimcea, 2.600 din Nicolae Bălcescu, 1.135 din Beştepe[69]. Etnicii bulgari au fost colonizaţi în Cadrilater. De exemplu, în satul Akkadiller/ Dulovo ajung familii din Tulcea, Congaz, Constanţa şi Techirghiol[70], iar în satul Belgun s-au aşezat bulgarii din Enichioi (Mihail Kogălniceanu). În acest proces istoric de strămutare nu au fost incluşi bulgarii care formau familii mixte. În acest sens, aducem în prim-plan următoarea mărturie: „Mama lu' socru-miu era bulgăroaică. Când a fost deportarea, ea a rămas, că era căsătorită cu român. Dar surorile ei au fost duse. Mult timp au păstrat legătura."[71].

Date demografice. În *Darea de seamă a judeţului Tulcea pe anul 1903* sunt consemnaţi statistic 21.402 bulgari pentru anul 1880, 21.851 în 1885, 24.671 în 1890, 24.668 în 1895 şi 26.617 în 1900[72]. În statistica lui M.D. Ionescu, în 1900 erau 26.174 bulgari, dintre care: 17.876 în plasa Babadag, 6.722 în plasa Tulcea, 1.473 în plasa Măcin şi 103 în plasa Sulina[73]. După 1940 comunitatea se află în stare de disoluţie, în urma schimbului de populaţie dintre România şi Bulgaria, dar rămâne în memoria culturală a Dobrogei (costum bulgăresc, casa bulgărească, mahalaua bulgărească, plăcinta bulgărească). După Revoluţie, se produce un reviriment identitar, care chiar dacă nu este exprimat şi în recensăminte, are reverberaţii în reactualizarea unor date etnografice.[74]

An	**1930**	**1956**	**1966**	**1977**	**1992**	**2002**	**2011**
Număr	21865	388	220	123	127	61	23

Sursa: Institutul Naţional de Statistică

[69] Milen Penerliev, „Severna Dobrudža kato čast ot B"lgarskoto kulturno-geografsko prostranstvo", în *Balkanite - ezik, istorija, kultura*, Vol. 5, Nr. 1, 2015, p. 392.

[70] Stanka Gheorghieva, „Priloženie na krajovskija dogovor/ 1940g./. Ozemljavane i odvorjavane na severnodobrudžanci i pridošlite po vreme na vojnata/1941-1945g./ tavrijski b"lgari v Dulovska okolija", în *NAUČNI TRUDOVE NA RUSENSKIJA UNIVERSITET*, vol. 51, seria 10, 2012, p. 63.

[71] Sursă orală: Valentina Bravu (n. 1980, Zebil), interviu: Al. Chiselev (2018, Tulcea).

[72] M. D. Ionescu, *op. cit.*, p. 905.

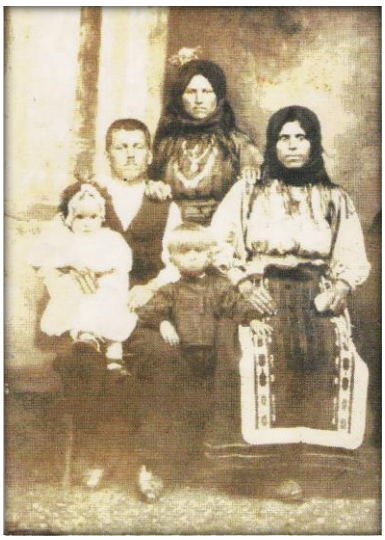
[73] *Ibidem*, p. 328.

[74] Chiselev A., *Dinamica tradiţiilor de peste an*, Ed. Exponto, Constanţa, passim.

Bulgari din jud. Tulcea. Începutul sec. XX

Nicolae (român) şi CHIRA (bulg)
Cerna, începutul sec. XX

Familia lui Nicolea şi a Chirei. Cerna, începutul sec. XX

Bulgari din jud. Tulcea. Începutul sec. XX

Stoian Tudora

Iordan Gheorghe

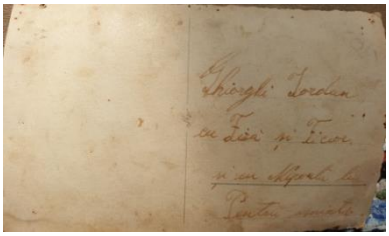
Beştepe, începutul sec. XX

Corespondența bulgarilor rămași în județul Tulcea și amintiri cu și de la rudele plecate

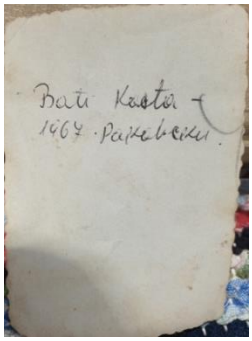

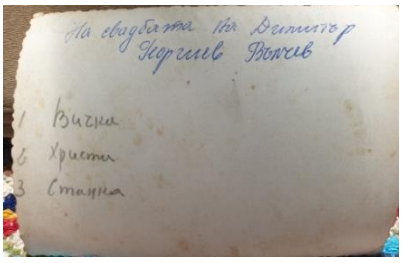

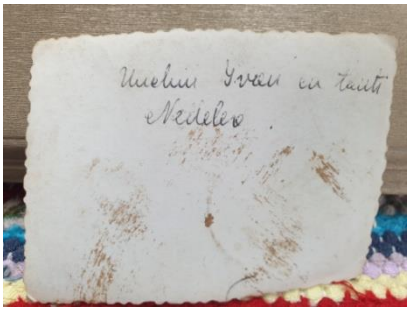

Fotografii familiale

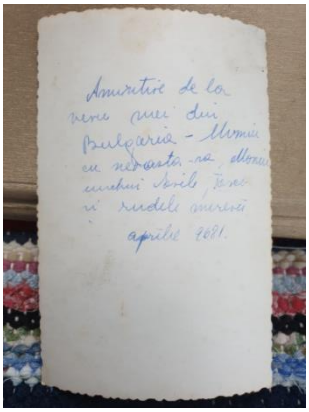

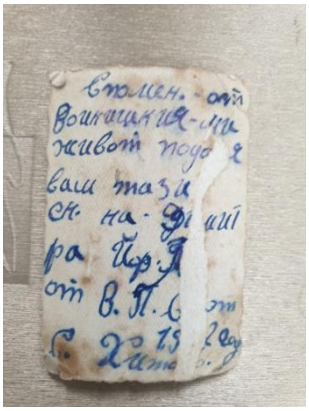
Fotografii familiale

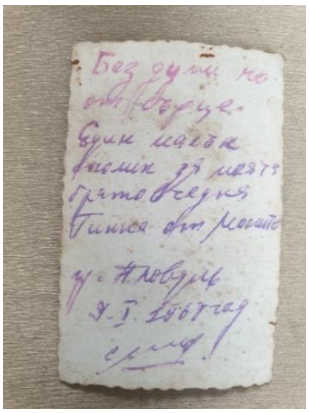

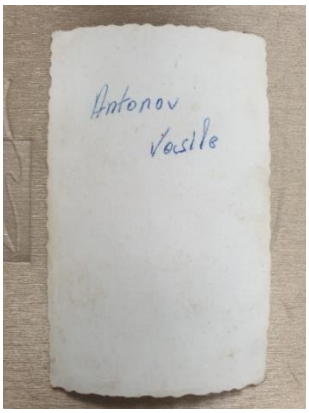

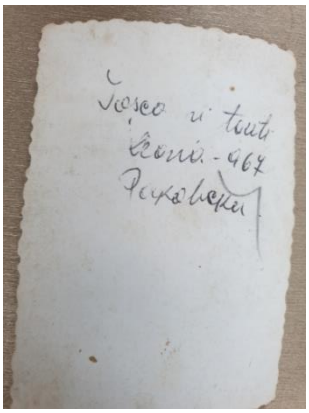

Fotografii familiale

Fotografii familiale

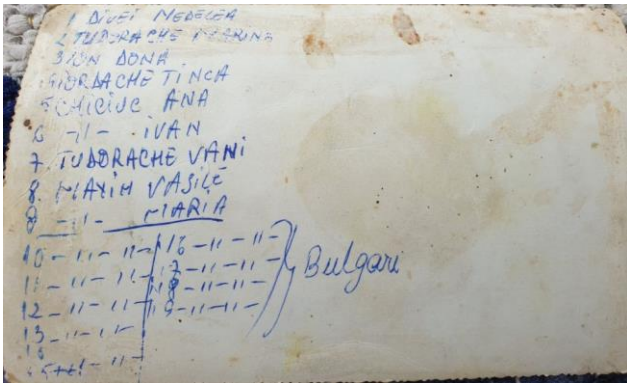

Bulgari

Tudorache Ioana (n. 1938, Cerna)

Săcui Vasile, (n. 1944, Cerna)

Tudorache Nastasia siză Sia (n. 1954, Cerna),

Deliu Vasilica (n. 1927, Beștepe, mama lui Ion și Vasile Deliu, fiica Tudorei Stoian și a lui Iordan Gheorghe), interviu: Steluța Pârâu (1976, Beștepe). Arhiva MEAP.

Deliu Vasile, zis nea Țică (n. 1952, Beștepe) și soția Rodica
interviu: Chiselev Al., Titov I. (2022, Beștepe).

Deliu Ion (n. 1944, Beștepe),
interviu: Chiselev Al., Titov I. (2022, Beștepe).

2.2. Tratatul de la Craiova şi relocarea cetăţenilor bulgari (din perspectiva GAL „Glavinitsa - Sitovo, Kraidunavska Dobrogea")

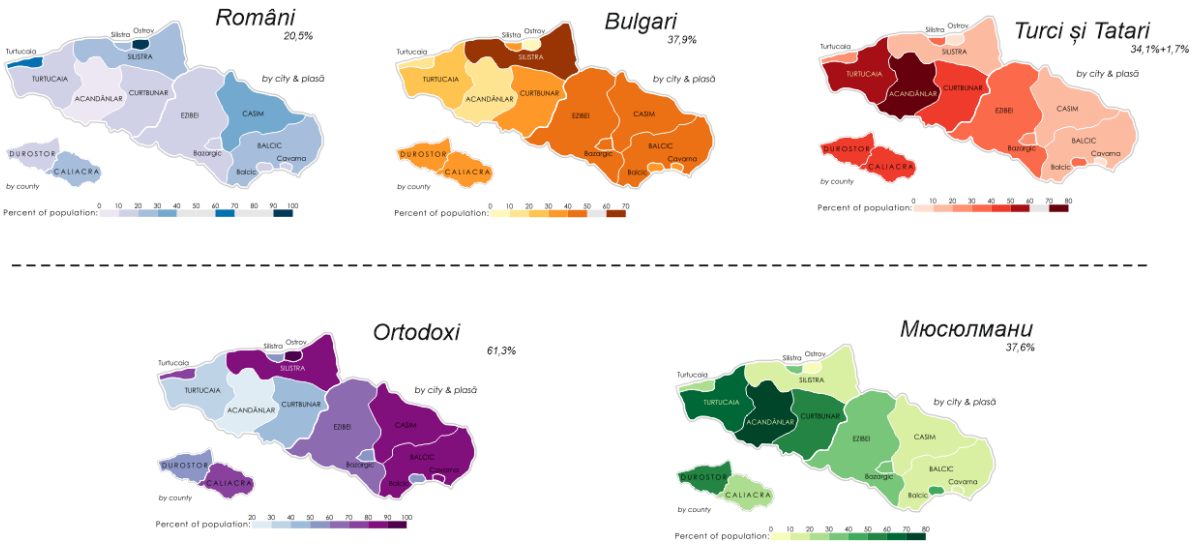
Acordul de la Craiova este un tratat semnat în oraşul Craiova la 7 septembrie 1940, între Regatul Bulgariei şi Regatul României. La implementarea acestuia au contribuit toate marile puteri participante la cel de-al Doilea Război Mondial, printre care Germania, URSS şi Italia au avut o pondere deosebită în negocieri şi rezultatul final. Aceasta este singura extindere teritorială permanentă a Bulgariei de la al Doilea Război Mondial.

Termenii acordului obligă Regatul României să restituie Regatului Bulgariei teritoriul Dobrogei de Sud cu o suprafaţă de 7.565 km^2 şi, de asemenea, să facă schimb de populaţie din Dobrogea de Nord şi Dobrogea de Sud. La 19 august 1940, între cele două ţări au avut loc negocieri dureroase şi dificile. Partea română a încercat să facă cele mai mici concesii posibile, dar în cele din urmă a trebuit să restituie Regatului Bulgariei partea de sud a Dobrogei.

88.000 de români strămuţiţi de autorităţile române după încheierea celui de-al doilea război balcanic (aliat) în 1913 (conform Tratatului de la Bucureşti), când teritoriul Dobrogei era ocupat de Regatul României, au fost nevoiţi să părăsească şi să se deplaseze spre nord. 68.000 de bulgari din partea de nord se mută în sud.

Cadrilater

Date etnice și religioase conform datelor românești din 1930

Conform datelor din Studiul de cercetare cu privire la patrimoniului cultural material / imaterial la nivelul teritoriului GAL Munţii Macinului - Dunarea Veche, putem urmări aspectele importante:

- Statisticile din 1850 efectuate pe teritoriul Tulcea, Dobrogea (Cadrilater) arată următorul raport ca structură a populaţiei:

Denumire	Raport procentual %
Turci	30,6 %
Români	23,3 %
Tătari	14,2 %
Bulgarii	14,1 %
Cazaci	7,0 %
Lipovani (ruşi)	4,7 %
Greci	1,9 %
Romi	1,3 %
Arabi	0,9 %
Armenii	0,8 %
Evrei	0,7 %
Germani	0,4 %

- Statistica din 1879 efectuată pe teritoriul Tulcea, Dobrogea (Cadrilater) arată următorul raport ca structură a populaţiei:

Denumire	Raport procentual %
Români	32 %
Bulgarii	25 %
Lipovani (ruşi)	17 %
Turci	11 %
Tătari	4 %
Germani	3 %
Greci	3 %
Ruşii	2 %
Armenii	1 %
Evrei	1 %
Romi	1 %

- Statisticile din 1911 efectuate pe teritoriul Dobrogei (Cadrilater) arată următorul raport ca structură a populaţiei:

Dobrogea				
				%
	1890	**1900**	**1911**	**1911**
Români	72422	120691	186334	54,7
Bulgarii	33747	39282	48963	14,3
Tatari - turci	42538	39490	35922	10,8

Ruşi, Lipovani	22046	26953	34254	10,0
Greci	7493	9105	8459	2,6
Germani	3993	8751	8490	2,6
Armenii	1227	2347	3528	1,1
Evrei	3907	3415	4405	1,4
Alţii	2527	4807	7921	2,5
Totals	**189959**	**261490**	**333275**	**100**

Frontiere în Dobrogea sau Cadrilater în română.

Dobrogea de Nord

Dobrogea de Sud
(în interiorul graniţelor României august 1913 - mai 1918; noiembrie 1940)

Dobrogea de Nord de-a lungul liniei Mangalia - Rasovo
(în interiorul graniţelor Bulgariei, februarie - iulie 1878)

Silistra
(în interiorul graniţelor României august 1913 - mai 1918; noiembrie 1919 - septembrie 1940)

Teritorii din Dobrogea sub stăpânire bulgară mai 1918 - noiembrie 1919

Teritorii din Dobrogea aflate sub condominiul Puterilor Centrale - septembrie 1918
(sub conducerea Bulgariei septembrie 1918 - noiembrie 1919)

Al doilea braţ al Deltei Dunării
(parte a Rusiei 1878 - 1918; parte a URSS 1940 - 1941; 1947 - 1991; din 1991 parte a Ucrainei)

Insulele Dunării şi Mării Negre
(în componenţa URSS 1948 - 1991; din 1991 în componenţa Ucrainei)

Din poveştile imigranţilor bulgari:

Evenimentele importante din 1940 au fost legate de începutul celui de-al Doilea Război Mondial. Marile puteri iau măsuri strategice, remodelează graniţele, încheie tratate şi acorduri benefice pentru ei. La 1 octombrie 1940 s-a încheiat Acordul de la Craiova, conform căruia Dobrogea de Sud este dată Bulgariei. Graniţa este mutată până oraşul Silistra, ca satele Gârliţa şi Almălii rămânând pe teritoriul României. Acordul dă dreptul bulgarilor să emigreze în Bulgaria, românilor din Dobrogea de Sud să meargă în aşezările eliberate de bulgari pe teritoriul României. Începe o relocare masivă a populaţiei de ambele părţi ale graniţei, necunoscută ca precedent.

Pregătirile au început imediat după anunţarea acordului din 1 ianuarie 1940. Fiecare aşezare alege trei reprezentanţi, a căror sarcină este să studieze în ce aşezare de pe teritoriul Bulgariei se vor stabili. Condiţiile erau să se respecte mai mult sau mai puţin distanţa faţă de centrul oraşului Silistra. Dacă veniţi de la 10 km, ar trebui să vă ofere un sat la 10 km. A doua condiţie afectează fiecare gospodărie. Ceea ce lasă, cam la fel primesc în noul loc. Încep să fie descrise clădiri, curţi, câmpuri/hectare/, podgorii etc. Fiecare gospodărie are dreptul să se întoarcă de două ori cu un cărucior pentru bagaje, oameni, animale.

Comitetul de emigrare din oraşul Silistra propune ca reprezentanţii noştri să se stabilească în satul Aydemir, întrucât distanţa corespunde cu cea a Gârliţei. Locuitorii noştri nu acceptă această propunere. Motivele au fost că nu era loc pentru tot satul şi nu vor fi independenţi aşa cum îşi doreau. Al doilea motiv a fost găsirea unei aşezări cu o păşune mai mare pentru animale, pentru a avea apă în apropiere. După trei zile de rătăcire, au ales satul Sokol, la 45 km de oraşul Silistra.

În acelaşi timp, la Gurlitsa se desfăşoară pregătiri febrile. Sunt pregătite liste, totul este descris şi explicat. Din nou, pe măsură ce strămoşii culeg căruţele, pregătesc cai, pregătesc bagajele şi animalele.

Momentul mult aşteptat vine la sfârşitul lunii octombrie şi începutul lunii noiembrie. În două săptămâni, totul ar trebui să se termine cu relocarea pe o parte şi pe cealaltă a noii graniţe. Caravanele au pornit cu cărucioare încărcate cu haine şi bagaje pentru copii. În spatele cărucioarelor legate animale, tot ce poate fi purtat. Două puncte de odihnă au fost desemnate pentru locuitorii din Gârliţa, primul este oraşul Silistra, iar al doilea este satul Srebârna. În satul Srebârna era posibil să doarme, să odihnească caii şi oamenii pentru călătoria mai lungă până în satul Sokol. Satul Tătar Atmaja/ care era numele vechi al satului Sokol/ îi întâmpină părăsiţi şi pustii, au mai rămas doar câteva case cu o populaţie locală de tătari. Comisia care a făcut inventarele la Gârliţa a sosit mai devreme şi a stabilit casele gospodăriilor viitoare, unde să se cazeze. Au fost oameni supăraţi şi nemulţumiţi, dar mai târziu totul este uitat pentru că este destul de firesc ca o rudă să ajute o rudă. Comisia isi face treaba, fiecare isi ia cuvenita conform noilor conditii. Familiile care rămân fără case sunt trimise în satele vecine Dichevo şi Kosara.

Terenul a fost împărţit în acelaşi mod. Fiecare familie nou stabilită în Bulgaria primeşte încă 10 decare de pământ, cadou de la ţarul Boris al III-lea. Sunt în derulare câţiva ani de înfiinţare a noilor locaţii. Casele sunt suprapuse, gardurile sunt strânse, se construiesc case şi grajduri noi.

3. Prezentarea geografică (forme de relief, vegetaţie, faună)

3.1. Prezentarea geografică (forme de relief, vegetaţie, faună) a zonei GAL Munţii Măcinului

GAL Munţii Măcinului are în componenţă 16 comune (Beidaud, Carcaliu, Cerna, Ciucurova, Dăieni, Dorobanţu, Hamcearca, Horia, Izvoarele, Ostrov, Peceneaga, Stejaru, Topolog, Turcoaia, Nalbant, Valea Teilor), suprapunându-se unităţilor Munţii Măcinului, Podişul Niculiţel şi Podişul Casimcei.

Munţii Măcinului se află în extremitatea de nord-vest a Dobrogei, reprezentând martorul rezidual cel mai evident al orogenezei hercinice de la sfârşitul Paleozoicului. Versanţii cu pante peste 20 º şi abrupturile petrografice le conferă aspectul unei insule montane, mai ales dacă sunt priviţi dinspre Lunca Dunării.

Spre NV se prelungesc prin pintenul Bugeacului până la Cotul Pisicii. Spre sud sunt delimitaţi de Podişul Babadag prin pasul Carapelit. Limita estică este dată de aliniamentul tectonic al faliei Luncaviţa-Consul, căruia îi corespund depresiunea marginală Luncaviţa, depresiunea Taiţei Superioare şi valea largă a Lodzovei.

Spre Vest, către Lunca Dunării, aceşti munţi coboară în trepte sub forma unor culmi sau măguri izolate.

Din punct de vedere orografic se pot individualiza trei aliniamente de culmi, separate prin depresiuni şi curmături joase, iar spre vest apar mai multe măguri izolate.

a) Culmea principală (centrală) are o lungime de 48 km, între Dealul Bugeacului în NV şi Dealul Carapelit în SE. Aceasta este cuprinsă între depresiunile Luncaviţei şi Taiţei Superioare în est şi golfurile depresionare Jijila, Greci şi Mircea Vodă în vest.

b) Culmile sud-estice sunt cuprinse între Depresiunea Taiţei superioare şi valea Lodzovei şi sunt alcătuite în cea mai mare parte a lor din epimetamorfite caledoniene (filite, cuarţite) şi granite paleozoice. Cele două culmi paralele - Boclugea (411 m) şi Coşlugea (334 m) - sunt separate de valea Islamului.

c) Culmile vestice sunt delimitate de Culmea Centrală a Munţilor Măcin prin golfurile depresionare Jijila, Greci şi Cerna.

d) Pe laturile dunărene, vestică şi nordică pot fi observate ***măguri izolate*** precum: Cetatea Măcinului (42 m), Carcaliu (95 m), Piatra Râioasă (98 m), Igliţa (46 m), Iacobdeal (341 m), continuat spre Lunca Dunării cu Iglicioara Mare.

În partea centrală a Depresiunii Cerna, se înalţă Piatra Roşie (209 m), iar în Lunca Dunării apare Popina Mare şi Popina Mică, în nordul fostului lac Crapina, Movila Balta şi Popina Ascunsă, în sudul acestuia, Blasova (43 m), situată la NE de satul Turcoaia.

e) Depresiunile marginale şi depresiunile interioare păstrează, în general, aceeaşi orientare NV-SE, determinată de direcţionarea aliniamentelor structurale.

Dintre depresiunile marginale dunărene amintim: *Depresiunea Cerna - Mircea Vodă*, alcătuită din două golfuri principale care pătrund digital în lungul văilor Iaila (la contactul cu Podişul Babadag) şi Cerna.

f) ***Depresiunile interioare sau intracolinare*** sunt situate în partea de sud-est a Munţilor Măcin. Reprezentativă este *Depresiunea Taiţa Superioară-Horia*, care se dezvoltă pe un aliniament structural NV-SE ce se continuă din Depresiunea Luncaviţa.

Este alcătuită din lunci largi, continuate lateral prin pedimente acoperite cu o pătură de loess şi depozite loessoide care depăşeşte 10 m grosime. Se ramifică în lungul văilor Islamul şi Lodzova.

Podişul (Platoul/Dealurile) Niculiţel constituie partea central-nordică a Podişului Dobrogei de Nord, fiind delimitat faţă de Munţii Măcin prin falia Luncaviţa-Consul (în vest) şi de Dealurile Tulcei prin falia Isaccea-Posta-Nalbant (în est). Limita cu Podişul Babadag urmăreşte extremitatea sudică a Depresiunii Izvoarele-Iulia, apoi înşeuarea de eroziune diferenţială din partea sudică a Dealului Consul prin care se face legătura cu Depresiunea Taiţa superioară-Horia. Astfel, Dealul Consul este ataşat atât structural, cât şi geomorfologic Podişului Niculiţel.

Podişul Niculiţel este alcătuit, în cea mai mare parte, din formaţiuni mezozoice (triasice). În nord apar aproape continuu roci magmatice efuzive (*diabazele de Niculiţel*), iar în partea centrală şi sudică, se extind formaţiuni sedimentare triasice cutate (gresii, calcare, cuarţite).

Partea principală a Podişului Niculiţel este orientată pe direcţia NV-SE, între dealurile Cornetului (294 m) şi Trestenic (364 m). Se prezintă sub forma unei succesiuni de platouri şi culmi convexe, dominate de vârfuri conice sau rotunjite (Cornetului – 294 m, Cocoşului – 282 m, Traian – 332 m, Dealul Mare-Niculiţel – 363 m, Trestenic – 364 m). Tot acest ansamblu poate fi reunit într-o subunitate aparte care păstrează pe un spaţiu relativ extins caracterele de podiş şi se numeşte *Podişul Niculiţel-Trestenic*.[75]

Din Dealul Cornetului (în NV podişului), se ramifică radial culmi mai înguste cu altitudini de 200-250 m, precum: Gâlma Mare (230 m), Asan (203 m) şi Dealul lui Tefic (207 m).

Din Dealul Mare-Niculiţel culmea principală se continuă spre SE prin Dealul Carpenului, care se ramifică de o parte şi alta a văii Cilicului prin două culmi – Dealul Mare-Cilic (317 m) şi Dealurile Trestenicului (364 m).

Din Podişul Niculiţel-Trestenic se ramifică spre sud două culmi paralele, mai înguste, cu altitudini de 200-250 m, alcătuite dintr-o succesiune de „gâlme", separate de înşeuări.

Culmile situate în partea sud-estică a Podişului Niculiţel şi grupate de o parte şi alta a văii Alba, sunt cunoscute sub denumirea de *Dealurile Albei* (dealurile Stupăriei, Caracuş - 240 m, Bujorului -228 m, Tătarului - 218 m)

Depresiunea tectono-erozivă Alba-Izvoarele-Iulia se conturează în lungul văii Alba şi în continuare, pe valea Taiţei.

Către NV şi NE, Podişul Niculiţel domină prin denivelări de 100-200 m *golfurile depresionare Luncaviţa şi Isaccea-Niculiţel*.

Podişul Dobrogei Centrale

Aspecte geologice şi geomorfologice. Podişul Dobrogei Centrale (Podişul Casimcei) este cea mai veche unitate morfostructurală din România al cărei relief tipic de podiş a rezultat prin erodarea până la peniplenizare a unui orogen. Extinderea mare a

[75] *Ibidem,* p. 5-59

formaţiunilor şisturilor verzi a contribuit în mare măsură la formarea pe suprafeţe extinse a unui relief relativ omogen şi uniform, în interiorul căruia văile foarte largi şi puţin adâncite au creat denivelări nesemnificative. Se consideră că Podişul Dobrogei Centrale este „o câmpie înaltă peneplenizată, cu aspect de podiş larg bombat, dezvoltată pe şisturi verzi, cu clipe de calcare, acoperită în bună parte de loess, cu văi evazate şi intens acumulate”.[76]

Dacă în partea de Nord, către Podişul Babadag, limita este clar demarcată prin aliniamentul tectonic major al faliei Peceneaga-Camena, spre sud, către Podişul Dobrogei de Sud (judeţul Constanţa), falia Capidava-Ovidiu, nu constituie limită geomorfologică la fel de evidentă.

Mişcările epirogenetice de înălţare, mai accentuate în partea nordică, în lungul faliei Peceneaga-Camena, dar şi cele de coborâre mai accentuate spre Câmpia Română şi bazinul Mării Negre, au influenţat atât orientarea reţelei de văi cât şi valorile altimetrice ale podişului. Cele mai mari înălţimi, peste 300 m se găsesc în culmile şi platourile nordice: Dorobanţu - 332 m; Ozângile - 341 m; La Pandelă - 395 m; Ciolpan - 364 m; Sacar Bair - 333 m; Altân Tepe - 320 m; Osâmbei - 332 m; Corugea - 315 m; Piatra Bălană - 329 m. Aici îşi au obârşiile principalele bazine hidrografice şi este locul de unde începe dirijarea radiară a văilor (Roştilor spre vest, Topolog spre sud-vest, Casimcea spre sud, Hamangia spre sud-est). Culmile şi platourile centrale care delimitează bazinul hidrografic al Casimcei scad în înălţime spre sud şi sud-est (de la 350 m în nord, la 200-250 m în partea centrală, apoi 100-150 m în segmentul inferior al bazinului). Din culmile centrale, care delimitează bazinul superior al Topologului şi Casimcei, se desprind lateral platouri tot mai largi, care se îmbină spre vest într-o treaptă dunăreană, iar spre est într-o treaptă maritimă, ambele cu altitudini de 30 până la 100-120 m.

a) Podişul Central al Casimcei reprezintă treapta cea mai înaltă a podişului, cu înălţimi ce scad de la 300-350 m, în nord, la 125-150 m, în sud. Relieful este alcătuit din culmi netede, corespunzătoare şisturilor verzi şi creste înguste şi piscuri stâncoase cu înălţimi de câţiva metri formate pe filoanele cuarţitice. Pe unele sectoare, văile puternic adâncite în masa şisturilor verzi capătă aspect de canion, aşa cum este Valea Topologului, între Haidar şi Calfa. La obârşia Topologului se conturează Depresiunea Topolog-Sâmbăta Nouă, relativ înaltă (200-250 m).

b) Podişul marginal dunărean este o fâşie relativ îngustă, de 10-11 km şi este format dintr-o succesiune de platouri acoperite cu o cuvertură groasă de depozite loessoide, cu altitudini de 60-130 m. Domină Lunca Dunării printr-un mal abrupt, cu amplitudini de 30-60 m. Către Podişul Central al Casimcei, trecerea se face treptat, printr-un nivel intermediar de 120-130m.

În partea nordică, Podişul marginal dunărean este reprezentat printr-o treaptă joasă (platou) (Măgurele), sculptată în şisturi verzi, în lungul dislocaţiei tectonice Ostrov-Sâmbăta Nouă, pe direcţia NV-SE, în lungul văilor Roştilor.

---

[76] P.Coteţ, C. Martiniuc, *Harta geomorfologică a R.P.R., scara 1: 500.000, Monografia Geografică a R.P.R., Geografie fizică. Anexa 1*, Bucureşti, Ed. Academiei, 1960, p. 47

Hidrografie, climatologie, pedologie, biodiversitate

Arealul prezintă o reţea hidrografică relativ bine organizată, cu caracter radial şi regim de scurgere permanent (cu excepţia organismelor de mici dimensiuni). Râul Casimcea (69 km) izvorăşte în partea centrală a Podisului Casimcei, la 309 m altitudine şi se varsă în limanul Taşaul. Valea sa este săpată în formaţiunile de sisturi verzi care apar la suprafaţă în mai multe sectoare. De-a lungul văii, sunt prezente sectoare de bazinete şi chei, în timp ce în sectorul inferior, valea capătă aspect de canion, adâncit în calcare. Densitatea medie a reţelei hidrografice în bazinul Casimcei este de 0,17 km/ km2.

Dintre celelalte râuri, se remarcă Topolog, Nămolesti, Peceneaga (tributare Dunării). Zonele de obârsie sunt, în general, largi, în timp ce în sectoarele mijlocii, văile sunt adâncite, cu aspect de defileu sau de chei, pentru ca în sectoarele inferioare, văile să se lărgească din nou, fiind puternic aluvionate.

Solurile predominante sunt solurile bălane, cu diferite subtipuri. Cernoziomurile se găsesc pe cea mai mare parte a suprafeţei podişului, fiind caracteristice stepei dobrogene. Au o fertilitate ridicată şi solurile castanii de pădure xerofilă. În lungul văii Casimcea pe calcare cretacice s-au dezvoltat rendzinele brune precum şi solurile neevoluate de tipul litosolurilor.

În Podişul Casimcei există două variante de climat, unul de silvo-stepă, si al doilea de stepă uscată. În pădurea din nordul Podişului Casimcei predomină teiul, stejarul brumăriu şi carpenul. Speciile de bază aparţin ca structură şi origine celor submediteraneene, mediteranean – balcanice, tauric-caucaziene. Frecvente sunt: *Quercus pubescens, Fraxinus ornus, Carpinu orientalis, Quercus pedunculiflora, Tilia tomentosa*.

Silvostepa cuprinde specii submediteraneene, sub formă de pâlcuri restrânse, asociate cu specii stepice. În acest areal apar frecvent vişinul turcesc (*Padus mahaleb*) şi scumpia (*Cotinus coggygria*).

Rezervaţii naturale

Necesitatea protejării unor elemente floristice, faunistice şi/sau geologice rare sau vulnerabile a determinat înfiinţarea unui număr mare de rezervaţii naturale, la care se adaugă **Parcul Naţional Munţii Măcinului**.

Rezervaţiile naturale din cuprinsul Podişului Casimcei sunt: Rezervaţia naturală Beidaud, Rezervatia naturală Valea Mahomencea, Rezervaţia naturală Dealul Ghiunghiurmez, Re**zervaţia naturală Casimcea,** Rezervaţia naturală Războieni, Rezervaţia naturală Colţanii mari.

Dealul Consul

3.2 Prezentarea geografică (forme de relief, vegetaţie, faună) a zonei GAL Delta Dunării

GAL Delta Dunării grupează în prezent comunele Beştepe, Nufăru, Mahmudia, Murighiol, Valea Nucarilor, Sfântu Gheorghe şi oraşul Sulina, suprapunându-se din punct de vedere geografic unităţilor Delta Dunării şi Dealurile Tulcei.

A) Delta Dunării

Aspecte geologice* şi *geomorfologice. Din punct de vedere geologic, teritoriul Deltei Dunării (incluzând aici şi Complexul lagunar Razelm-Sinoie) este situat în Depresiunea Predobrogeană, formată în orogeneza hercinică, la contactul dintre Platforma Nord-Dobrogeană (Epihercinică) şi Platforma Scitică (Moldovenească, Podolică-Rusă). Din punct de vedere geostructural aparţine Depresiunii Mării Negre.

Din punct de vedere genetic, Delta Dunării este formaţiunea cea mai tânără a reliefului României, formată în perioada cuaternară. Evoluţia acesteia este continuă, în timpurile istorice fizionomia deltei fiind complet diferită de cea din prezent. De exemplu, linia litoralului se afla în trecut mult mai la vest (între Chilia Veche şi Murighiol pe vremea lui Strabon, între Periprava şi Lacul Dranov în epoca bizantină etc.).

Din punct de vedere geomorfologic Delta Dunării reprezintă un relief de acumulare dezvoltat la gura de vărsare a Dunării în Marea Neagră.[77] Factorii principali ce au determinat apariţia şi dezvoltarea acesteia sunt: variaţia nivelului mării, curenţii, mareele şi valurile, pe de o parte, şi debitul de apă şi aluviuni transportat de râu în zona de vărsare, pe de altă parte. La aceste condiţii se asociază configuraţia reliefului submers, costier, marin.

Sub aspect morfologic, Delta Dunării este considerată o câmpie aluvială în formare, caracterizată printr-o hipsometrie redusă (ecart altitudinal de aproximativ 16 m).

Delta Dunării poate fi împărţită în două unităţi, diferenţiate genetic şi litologic: delta fluvială la vest şi delta fluvio-marină la est, delimitate de partea vestică a aliniamentului grindurilor Jibrieni – Letea – Ceamurlia – Caraorman – Crasnicol – Perişor.

Delta fluvială ocupă peste 65% din suprafaţa totală a deltei şi este împărţită în mai multe unităţi naturale cum ar fi: Depresiunea Sireasa, Depresiunea Şontea-Furtuna, Depresiunea Pardina, Depresiunea Matiţa-Merhei, Grindul Chilia, Grindul Stipoc, Ostrovul Tătaru, Ostrovul Babina, Ostrovul Cernovca, Depresiunea Litcov, Depresiunea Erenciuc, Depresiunea Roşca-Buhaiova, Lunca Tulcea-Murighiol şi Depresiunea Dranov-Dunavăţ.[78]

În delta fluvio-marină se întâlnesc zone cu relief pozitiv şi negativ dar, spre deosebire de prima subregiune, fundul depresiunilor este sub nivelul mării în cele mai multe cazuri.

---

[77] Gh. Romanescu, *Delta Dunării – privire geografică*, Iaşi, Ed. Glasul Bucovinei, 1995, p.195

[78] ***, *Soils of the Romanian Danube Delta Biosphere Reserve*. studiu elaborat de ICPDD, ARBDD, ICPA Bucureşti (din România) şi RIZA (din Olanda), 1996, p. 51 - 53

Pe grindurile fluvio-marine mari (Letea, Caraorman, Sărăturile, Chituc), sub influenţa factorului eolian, s-a dezvoltat un relief de dune.

O altă unitate morfogenetică este Complexul lacustru Razim – Sinoe, grefat pe golful Halmyris.

Din punct de vedere morfogenetic, teritoriul Deltei Dunării este compus din următoarele forme şi microforme de relief:

1. *Grindurile fluviale* şi *arii de divagare fluvială* au rezultat din acţiunea de sedimentare a aluviunilor transportate de braţele fluviului, de gârle şi canale. Au o lăţime şi o suprafaţă redusă.

2. *Asociaţii de grinduri fluvio-marine* vechi şi actuale, rezultate în urma acţiunii combinate a fluviului şi a mării. Acestea sunt caracteristice deltei fluvio-marine şi sunt constituite din depozite nisipoase, cochilifere de natură litoral-marină. Ele sunt dispuse, în general, după o orientare N-S, cu arcuiri NNV-SSV sau NNE-SSE. Cele mai întinse asociaţii de grinduri fluvio-marine sunt: Letea, Caraorman, Sărăturile şi Chituc, urmate de Ivancea, Crasnicol, Perişor, Lupilor, Istria etc. cu o extensiune mai redusă. Insula Sacalin în formare, situată la sud-est de gura braţului Sfântu Gheorghe, face parte din seria cordoanelor litorale Crasnicol-Mocirla, care se va ataşa spaţiului deltaic prin translaţia spre vest determinată de acţiunea valurilor.

3. *Arii depresionare colmatate şi slab colmatate, mlăştinoase sau lacustre din delta fluvială*, *de natură fluvio-lacustră/lagunară*. Acestea ocupă cea mai mare suprafaţă din delta fluvială, unde peste 60 % sunt terenuri ocupate de mlaştini, în care creşte o vegetaţie abundentă de stuf şi cca 20 % sunt suprafeţe acoperite permanent de apă, reprezentând lacurile.

4. *Arii depresionare colmatate şi slab colmatate, mlăştinoase sau lacustre (lacuri) de natură lacustră-lagunară/marină din delta fluvio-marină*. Depozitele deltaice de suprafaţă, specifice ariilor depresionare dintre grindurile (cordoane litorale) marine, acoperă depozite predominant nisipoase de origine marină.

5. *Arii cu dune de nisip pe grindurile fluvio-marine*, formate sub acţiunea vânturilor dominante din nord şi nord-est (Letea, Sărăturile, Caraorman şi Chituc). Cota maximă a dunelor pe grindul Letea este de +13 m, iar pe grindul Caraorman de +7 m.

6. *Martori de eroziune* – porţiuni ale uscatului predeltaic.

Hidrografie, climatologie, pedologie, biodiversitate. Pe teritoriul Detei Dunării resursele acvatice pot fi clasificate în ape curgătoare şi ape stagnante[79].

Sub raport hidrologic, apele curgătoare (naturale sau antropice) sunt incluse în următoarele categorii:

- arterele hidrografice principale (braţele Chilia, Sulina şi Sfântu Gheorghe),
- canale şi gârle (Canalele Vătafu, Ivancea, Buhaz, Dranov, Lejai, Gârlele Busurca, Împuţita etc.)

Apele stagnante includ lacurile, apele costiere, lagune conectate la mare (Sinoe şi Zătonul Mare) şi golfurile parţial închise.

[79] P. Gâştescu*, Harta Deltei Dunării, sc. 1 :150 000 cu text explicativ în română şi engleză*, Bucureşti, Ed. GIPO, 2004, p. 17.

Lacurile constituie o categorie morfohidrografică importantă în ansamblul deltei. În urma inventarierii acestora, înainte de 1980 a rezultat un număr de 668 lacuri, însumând 31262 ha, adică 9,28 % din suprafaţa deltei. După acţiunea de desecare a lacurilor din amenajările agricole Pardina şi Sireasa, numărul acestora s-a redus la 479 (lacuri mai mari de 1 ha), iar suprafaţa la 25794 ha, adică 7,82 % din suprafaţa deltei. Principalele lacuri din acest areal sunt: Roşu, Roşuleţ, Lumina, Dranov, Dunavăţ I şi Dunavăţ II.

Terenurile mlăştinoase, acoperite cu apă, în funcţie de nivelul Dunării, şi de vegetaţie palustră, sunt situate între – 0,5 şi 1 m, ocupând ariile din jurul lacurilor şi complexelor lacustre.

Apele marine costiere corespund platformei continentale marine, până la izobata de 20m.

Meleaua este un golf parţial închis, în această categorie intrând meleaua Sfântu Gheorghe şi golful Musura.

Clima din Delta Dunării este de tip temperat continental, prezentând însă trei influenţe exterioare, ca urmare a poziţiei de tranziţie a deltei între uscatul continental limitrof (în nord, vest şi sud) şi Marea Neagră (în est): influenţele continentale, pontice şi cele ale aerului în advecţie.

Datorită complexităţii suprafeţei active (suprafeţe întinse de apă şi vegetaţie palustră, cordoane marine din nisip) la nivelul deltei pot fi determinate variate topoclimate: topoclimatul braţelor Dunării (datorită circulaţiei apei, are cele mai mici valori termice), topoclimatul gârlelor (cu temperatura apei ceva mai mare, în funcţie de gradul de eutrofizare), topoclimatul lacurilor mici (cu albedou mic şi temperaturi mari), topoclimatul lacurilor mari (cu inversiuni de temperatură mai intense în sectorul central), topoclimatul grindurilor fluvio-marine, cu păduri de stejar şi alte foioase (cu izotermii sau inversiuni de temperatură), topoclimatul grindurilor cu vegetaţie arenicolă (cu procese rapide de încălzire şi răcire), topoclimatul ostroavelor (mai umede şi cu temperaturi moderate), topoclimatul de mlaştină, de plaur (umezeală foarte mare şi circulaţie redusă a aerului), topoclimaturi antropice (al aşezărilor rurale, al amenajărilor piscicole, al amenajărilor silvice)[80].

Solurile din Delta Dunării sunt tinere, puţin fertile, multe în formare, procesul de pedogeneză fiind într-o fază cu totul incipientă. Aceste soluri s-au format şi evoluat până la un punct, într-un regim de inundabilitate ciclică, ele fiind caracterizate de hidromorfie, dominând în general solurile gleice. Variaţia în timp şi spaţiu a regimului hidrologic a dus la formarea următoarelor tipuri de soluri: soluri aluviale, psamosoluri, gleisoluri şi gleisoluri histrice, limnisoluri (sedimente lacustre), soluri bălane salinizate, solonceacuri şi soluri turboase.

Din cauza fertilităţii scăzute a solurilor, unele chiar improprii agriculturii (solurile salinizate), ariile cultivate relativ restrânse necesitau folosirea îngrăşămintelor naturale (gunoi de grajd) sau alternanţa culturilor pentru îmbogăţirea solului cu substanţe utile.

---

[80] Al. Sabin Bădărău, *Habitate* în *Catalogul habitatelor, speciilor şi siturilor – Natura 2000 în România*, Bucureşti, Ed. Exclud Prod, 2013, p.23-44

În arealul deltaic, până în prezent, au fost inventariate 1642 specii de plante şi 3768 specii de animale, dintre care circa 1530 specii de insecte, 70 specii de melci, 190 specii de peşti, 16 specii de reptile, 8 specii de broaşte, 325 specii de păsări şi 34 specii de mamifere.

Un număr relativ mare de specii de plante şi animale, frecvente aici, sunt rare în alte zone. Amintim dintre plante – endemitele *Centaurea pontica* şi *Centaurea jankae*, volbura de nisip (*Convolvulus persicus*), dintre insecte: fluturii iris (*Apatura metis*, *Rhiparioides metelkana, Catocala elocata, Arctia villica, Thersamonia dispar*), dintre coleoptere - nasicornul (*Oryctes nasicornis*), mantodeul *Empusa fasciata* şi ortopterul *Saga pedo*, dintre amfibieni, brotăcelul (*Hyla arborea*). Păsările sunt bine reprezentate, unele protejate (pelican comun şi pelican creţ, lebăda cucuiată, egreta mare şi egreta mică, stârcul galben, stârcul lopătar, avoseta, piciorongul, raţa cu perucă, gâsca cu gât roşu).

Vegetaţia Deltei Dunării este adaptată structurilor morfologice şi morfohidrografice şi poate fi clasificată în următoarele categorii:

- *Vegetaţia acvatică din ghioluri, bălţi şi japşe*: submersă (brădişorul, cosorul, broscăriţa, sârmuliţa, ciuma apelor), plutitoare fixată (nufărul alb, nufărul galben, ciulini, limba broaştei, săgeata apei, rizac), plutitoare nefixată (lintiţa, peştişoara, iarba broaştei, mătasea broaştei), emersă (stuf, papură, pipirig).
- *Plaurul* este o formaţiune specifică stufăriilor masive, fiind un strat gros de 1-1,6m, format dintr-o împletitură de stuf şi de rădăcini ale altor plante acvative în amestec cu resturi organice şi de sol.
- *Vegetaţia halofilă* este adaptată solurilor salinizate: Salicornia herbacea, Suaeda maritima, Juncus maritimus, Platago maritima, Agrostis alba, Trifolium fragiferum.
- *Vegetaţia psamofilă* (de dune): la baza dunelor (pipirig, răchitan), pe pante (rogoz de nisip, secară sălbatică), pe partea superioară a dunei (orzul de nisip, volbura de nisip, zârna, vanilia sălbatică, cârcelul)
- *Vegetaţia pajiştilor de stepă nisipoasă* este reprezentată de Festuca bekeri, Secale sylvestris, Carex colchica
- *Pădurile*: zăvoaie de salcie în amestec pe grindurile fluviale şi ostroave, păduri de stejar în amestec, pe grinduri maritime înalte, plantaţii de plop pe grinduri fluviale.[81]

Delta Dunării adăposteşte o ***faună*** variată, ce necesită zone speciale de conservare. Etnomofauna este una dintre cele mai variate din ţară, curpinzând specii endemice, rare sau vulnerabile.

Efemeropterul *Palingenis longicauda* (numită popular *rusalie*) este din ce în ce mai rar observat în deltă, deşi anterior specia a fost extrem de abundentă pe tot şenalul Dunării (pescarii foloseau în mod obişnuit larva ei drept momeală pentru pescuit).

[81]Al. Sabin Bădărău, *Plante* în: *Catalogul habitatelor …*,2013, p. 58-64

Dintre reptile se remarcă subendemitele *Lacerta agilis euxinica* (şopârla de câmp), dar şi specii vulnerabile precum *Coronella austriaca austriaca* (şarpele de alun), *Vipera ursinii renardi* (vipera de stepă).

În apele deltei trăiesc 44 specii de peşti, exclusiv dulcicole: ştiucă, lin, roşioară, văduviţă, mreană etc., 58 specii exclusiv marine: şprot, hamsie, stavrid, calcan, lufar, rândunică de mare etc. şi 31 specii eurihaline, atât în ape dulci, cât şi salmastre, guvizi, morun, nisetru, păstrugă, scrumbie de Dunăre, cambulă etc.

Din cele 375 specii de păsări existente în România, 325 trăiesc pe teritoriul Rezervaţiei Biosferei Delta Dunării. Dintre acestea, 166 specii cuibăresc în acest teritoriu, majoritatea fiind oaspeţi de vară, care toamna părăsesc rezervaţia, stabilindu-se pentru hrănire în teritoriile sudice mai calde (mediteraneene şi africane), urmând să se reîntoarcă în lunile martie şi aprilie, precum pelicanul comun şi cel creţ, barza albă, rândunele şi lăstuni, majoritatea stârcilor, dumbrăveanca, prigoria.[82]

Rezervaţia Biosferei Delta Dunării. Delta Dunării a intrat în patrimoniul mondial al UNESCO în 1991 şi este clasificată ca rezervaţie a biosferei la nivel naţional în România şi ca parc naţional în taxonomia internaţională a IUCN (*International Union for Conservation of Nature*). Constituirea în anul 1990 a Rezervaţiei Biosferei Delta Dunării, cu autonomie proprie şi prin sprijinul financiar al multor organizaţii internaţionale, a făcut ca turismul să aibă alt statul şi să fie încurajat cel în sistem organizat, care valorifică mai bine infrastructura turistică existentă şi reduce cel mai mult formele de poluare ce pot apare în cazul individual, mai greu de controlat.

R.B.D.D. deţine în momentul de faţă un triplu statut internaţional: rezervaţie a Biosferei, sit Ramsar (zonă umedă de importanţă internaţională) şi sit al Patrimoniului mondial natural şi cultural. În anul 2000, datorită stării favorabile de conservare, Consiliul Europei a acordat R.B.D.D. diploma europeană. Rezervaţia Biosferei reprezintă un teritoriu ocrotit care conservă integralitatea, funcţionalitatea şi alte însuşiri naturale ale ecosistemelor naturale, care prin prezenţa lor contribuie la regenerarea continuă a resurselor fundamentale ale biosferei şi în care populaţia reprezintă o componentă integrantă.

B) Dealurile Tulcei reprezintă cea mai întinsă şi cea mai joasă regiune a Podişului Dobrogei de Nord, cu o altitudine medie de numai 64 m. Aproximativ 88% din suprafaţa acestora este sub 100 m, doar 0,04% din suprafaţă atingând 200-270 m.

Dealurile Tulcei intră în contact direct spre nord cu Lunca şi Delta Dunării (printr-o denivelare tectono-erozivă ce urmăreşte falia Sfântu Gheorghe – Tulcea – Galaţi), iar în sud cu complexul lacustru Razelm şi cu treapta mai înaltă a Podişului Babadag, care le domină clar între localitatea Nicolae Bălcescu şi gura de vărsare a Taiţei. Limita vestică cu Podişul Niculiţel urmăreşte falia Isaccea-Posta-Nalbant iar spre est, Dealurile Tulcei se termină prin platoul Dunavăţ, care se înalţă faţă de câmpia deltaică a Dranovului prin maluri abrupte de loess doar cu 15-25 m.

Morfologic, caracteristica reliefului o constituie insularitatea masivelor deluroase cu altitudine relativ mică (sub 250 m), extinderea mare a câmpiilor de pedimentaţie

[82] *Ibidem*, p. 78,81,88-90

acoperite de loess, care pătrund mult, sub formă de golfuri, în interiorul dealurilor, dar şi scăderea altimetrică în dublu sens, spre sud către Valea Taiţei şi laguna Razelm şi spre est, prin peninsula Dunavăţ, către câmpia deltaică a Dranovului, de la 200-220 m până la 10-30 m[83].

În cadrul Dealurilor Tulcei se conturează două mari trepte de relief: dealurile şi platourile relativ înalte, grupate în partea nordică şi centrală şi platourile joase şi câmpiile, mult extinse în estul, sudul şi sud-vestul Dealurilor Tulcei.

a) Dealurile şi platourile relativ înalte, cu altitudini între 130 şi 200 m, se găsesc în partea nordică şi centrală a Dealurilor Tulcei, individualizându-se Dealurile Parcheş-Malcoci şi Colinele Beştepe-Cairacele, situate pe latura dunăreană şi Colinele Uzum-Găvanele, situate în partea centrală.

- *Dealurile Parcheş - Malcoci* sunt mult mai extinse şi unitare. Culmea principală are aspectul unui platou uşor ondulat, cu multe înşeuări largi ce separă înălţimile dominante, cu aspect de cupolă, ale căror altitudini se menţin între 150 şi 200 m – Stânca Mare (205 m), Movila Săpată (225 m), Cartalu (159 m), Câşla (179 m), Mineri (179 m), Marca (207 m), Malcoci (152 m). Aproape întregul ansamblu colinar este alcătuit din calcare şi marno-calcare triasice. Din culmea principală, bine netezită şi relativ uniformă, se desprind spre nord culmi secundare înguste.
- *Colinele Beştepe - Cairacele* sunt cuprinse între aliniamentele Malcoci-Valea Nucarilor şi Culoarul Beibugeacului, dintre Murighiol şi Sarinasuf. Cea mai mare parte a acestei subunităţi corespunde unui întins platou alcătuit din două trepte diferenţiate altimetric: platoul Prislop-Tăuşan (120-130 m), dominat de vârful Beilia Mare (201 m) şi platoul Cairacele-Duna (50-80 m), drenat de văile Beştepe şi Marcului şi dominat spre nord de culmea Beştepeului (242 m).
- *Colinele Uzum - Găvanele* se situează în partea centrală a Dealurilor Tulcei, unde domină prin înălţimile lor de 100-220 m (Redi -205 m, Uzum - 223 m, Pietriş - 170 m, Furca Dealurilor - 168 m, Găvana Mare - 167 m, Dealul Pietros - 206 m) regiunile mai coborâte şi mai netede din vest (Depresiunea Nalbant), sud (Câmpia Sarichioi) şi est (Câmpia şi golful depresionar Agighiol-Valea Nucarilor).

b) Platourile joase şi câmpiile formează cea mai mare parte a Dealurilor Tulcei, ele constituindu-se ca trepte de relief mai coborâte (2-150 m) ce mărginesc dealurile şi platourile mai înalte din regiunea centrală şi nordică. Aceste trepte de relief, diferenţiate altimetric şi genetic, se regăsesc, cu ponderi diferite, în toate subunităţile sudice şi estice ale Dealurilor Tulcei: Câmpia fluvio-lagurană, Câmpia şi golful depresionar Agighiol-Valea Nucarilor, Câmpia Sarinasuf, Culoarul Beibugeacului şi Platoul Dunavăţ.

- *Câmpia fluvio-lagunară* se desfăşoară în nordul lacurilor Babadag şi Razelm, prezentând un relief jos, cu altitudini de 2-60 m, alcătuit dintr-o asociere de platouri tabulare sau uşor înclinate şi câmpii joase, litorale, toate acoperite cu loess. În cadrul acestei trepte marginale pot fi conturate mai multe sectoare ale căror caracteristici relevă complexitatea lor morfogenetică.

[83] P. Coteţ, *Geomorfologia României*, Bucureşti, Ed. Tehnică, 1973, p. 161

- *Câmpia şi golful depresionar Agighiol - Valea Nucarilor* formează un sector mai complex. În partea de sud se dezvoltă o treaptă marginală mai joasă (3-20 m), fragmentată de depresiunile lacustre Agighiol şi Calica. Spre nord, câmpia marginală pătrunde în lungul văilor Agighiol şi Nucarilor sub forma unui golf depresionar, ale cărui pedimente laterale, acoperite şi ele cu loess, ajung la altitudini de 60-100 m. Acestea fac racordul cu dealurile mai înalte ce delimitează golful depresionar spre vest, nord şi est.
- *Câmpia Sarinasuf* este cel mai jos compartiment din cuprinsul câmpiilor marginale din partea de sud a Dealurilor Tulcei, altitudinile sale menţinându-se între 2 şi 20 m.
- *Culoarul Beibugeacului* se află în vestul câmpiei litorale, între Murighiol şi Sarinasuf, care se constituie ca o regiune mai coborâtă (7-10 m) prin care sunt legate între ele cele două mari unităţi: Delta Dunării, în nord, şi Razelmul, în sud. Gh. Munteanu Murgoci (1912), care îl semnalează pentru prima dată, l-a considerat un vechi braţ al Dunării ce se dirija către golful Razelm, iar Platoul Dunavăţului, rămas izolat în partea sa estică, a fost identificat cu insula Peuce, amintită de Herodot. În schimb, C. Brătescu (1928, p. 23) l-a interpretat ca fiind „un vechi braţ de mare care izola de restul Dobrogei micile coline din capătul peninsulei Dunăvăţul”[84]
- *Platoul Dunavăţului* formează extremitatea estică a Dealurilor Tulcei şi are aspectul unei peninsule încadrate de depresiunile fluvio-lacustre ale Deltei Dunării şi lacului Razelm, faţă de care se delimitează prin denivelări de 20-40 m. Altitudinile absolute au valori de 10-15 m, la contactul cu depresiunile lacustre şi deltaice, şi 45-75 m, în colinele situate pe latura nordică (alcătuite din calcare triasice – Murighiol, 75 m, Dunăvăţul de Sus, 51 m) şi sudică (formate din calcare jurasice – Cetatea Japorojeni, 75 m).

Hidrografie, climatologie, pedologie, biodiversitate . Din punct de vedere ***hidrogeologic***, cele mai răspândite ape subterane cantonate stratele freatice la adâncimi între 5 – 20 m, atât în zonele depresionare, cât şi în cele de câmpie, mai ales la est. În depozile loessoide, apele sunt la adâncimi mai mari şi prezintă debite mici (0,7 – 1 l/s). Apele de suprafaţă cuprind râuri cu regim permanent şi „derele” (văi cu scurgere temporară) şi lacuri (limanuri fluviatile şi maritime şi iazuri). Dintre limanurile fluvio-maritime, cele mai cunoscute sunt Babadag şi Ceamurlia, Calica şi Agighiol.

Clima arealului se încadrează în regimul temperat cu continentalism accentuat: verile sunt secetoase, iar iernile geroase şi uscate. Temperatura medie anuală este cuprinsă între 10,5° - 11°C, iar precipitaţiile sunt reduse, în general sub 500 mm anual. Dealurile Tulcei sunt dominate de două tipuri climatice principale: cel de stepă – silvostepă şi cel de pădure. Primul înconjoară această unitate ca o centură, al doilea se găseşte în interior. Diferenţa dintre cele două este dată în principal de precipitaţii şi secundar de temperatură. În climatul de stepă cad anual între 350 – 500 mm apă, în cel de pădure peste 500 mm. Diferenţele temperaturilor medii anuale dintre cele două

[84] C. Brătescu, *Pământul Dobrogei…*, p. 23

climaturi sunt e cel mult 1° C (valorile medii anuale sunt 11 ° C pentru stepă-silvosptepă şi 10 ° C pentru pădure). Diferenţierea climatică este impusă de creşterea reliefului în altitudine.

Local, pe fondul climatului general, apar numeroase ***topoclimate*** elementare locale: de culmi deluroase (principale şi secundare), de depresiune, de culoar de vale şi luncă, de culturi agricole (irigate şi neirigate), de pădure, al aşezărilor umane, etc.

Vegetaţia este reprezentată de pădure, înconjurată de stepă şi silvostepă.

Din punctul de vedere al provenienţei, se remarcă abundenţa speciilor continentale şi submediteraneene, alături de care apar şi specii de origine tauric-caucaziene.[85]

Stepa acoperă marginile podişului. Asociaţiile dominante sunt cele compuse din Festuca valesiaca, Stipa capillata, stipa lessingiana.

Silvostepa este alcătuită din pâlcuri de pădure submediteraneană, în care apare stejarul pufos (pe Beştepe şi pe Denis Tepe), carpenul oriental, tufe de păliur, specii de zizif, scumpie şi piersic sălbatic. Apar şi specii ierboase caracteristice stepei dobrogene precum: macul (*Papaver rheoas*), dediţeii (*Anemone pulsatilla*, *Adonis vernalis*) şi stânjenelul (*Iris pumila*).

În zona de contact dintre pădure şi silvostepă apar tufişuri dese de corn, afin, păducel şi vişin turcesc. Din punct de vedere **faunistic**, acest în acest areal se întâlnesc elemente caracteristice întregii Dobroge. Se mai găsesc: pajura (*Aquila imperialis*), hoitarul (*Neophron percnopterus*), vulturul codalb (*Haliaetus albicilla*).

Rezervaţii naturale. Necesitatea protejării unor elemente floristice, faunistice şi/sau geologice rare sau vulnerabile a determinat înfiinţarea unor rezervaţii naturale.

Rezervaţia geologică Agighiol este o arie de interes natural de importanţă geologică, paleontologică şi floristică. Aria naturală conservă versanţi calcaroşi de înălţimi reduse, pajişti cu vegetaţie de stepă localizate în sud-estul Dealurilor Agighiolului, adăpostind resturi de faună fosilă (amoniţi, crustacee) atribuite triasicului mijlociu.

Rezervaţia naturală Dealurile Beştepe constituie una dintre ariile protejate în care sunt întâlnite pajişti stepice pe substrat calcaros sau silicios.

Cadru natural

[85] N. Doniţă, D. Ivan, *Vegetaţia Dobrogei, Deltei Dunării şi complexului lagunar Razelm*, în: vol. *Vegetaţia României*, Bucureşti, Ed. Tehnică Agricolă, 1992, p 82-100

Loc. Nufăru

3.3.GAL „Glavinitsa - Sitovo, Kraidunavska Dobrogea”

Municipiul Glavinița: Localizare geografică. Municipiul Glavinița este situat în nord-estul Bulgariei și se încadrează în partea de est a Câmpiei Dunării. Municipiul este situat în partea de sud-vest a districtului Silistra și Regiunii de planificare Nord-Central. Are granițe comune cu municipiile Tutrakan, Sitovo și Dulovo. La sud-vest se învecinează cu municipiile Zavet și Isperih din districtul Razgrad, iar la nord – cu România. În limitele specificate, municipiul ocupă 481,2 km^2, ceea ce îl clasează pe locul 3 ca suprafață dintre cele 7 municipii, constituind 16,9% din suprafața districtului Silistra.

Relief. Relieful municipiului Glavinița este de câmpie-șes și este înclinat spre nord, cu o altitudine predominantă de 200 m în sud și 50 m în nord. Partea de sud a municipiului este ocupată de părțile nordice extreme ale zonei Ludogorie, unde se află cel mai tânăr oraș din regiune - Glavinitsa. Este situat la 50 km vest de centrul districtual Silistra și la o altitudine de 100 m deasupra nivelului mării.

În zona Ludogorieto sunt caracteristice terenurile uscate, sub care se află râuri subterane, iar alunecările de teren sunt frecvente de-a lungul coastei Dunării. Topografia favorizează o bună ventilație, dar creează și condiții pentru eroziunea eoliană.

Cel mai jos punct al municipiului este pe malul Dunării - 11 m deasupra nivelului mării, în timp ce partea cea mai înaltă se află lângă satul Zebil, la granița cu municipiului Isperih - 226 m.

Climă. Teritoriul municipiului prezintă caracteristicile regiunii climatice moderat-continentală a țării. În această porțiune a câmpiei Dunării se simte influența climatică dinspre nord-est - stepele rusești, care determină verile calde și iernile reci, precum și toamna și primăvara scurte. Pentru semestrul rece, în mai multe locuri se observă inversiuni de temperatură.

Temperatura medie anuală maximă este de aproximativ 12 ^{0}, temperaturile medii anuale minime sunt de aproximativ 5^0. Temperaturile minime medii lunare în ianuarie sunt în jur de -2,1^0, iar temperatura maximă medie lunară în iulie este în jur de 24^0. Amplitudinea anuală a temperaturii este de aproximativ 26,2^0. În ianuarie predomină numărul de zile cu temperaturi ușor peste 0^0, în timp ce cel mai mare număr de zile cu temperaturi maxime peste 35^0 se înregistrează în august.

Cantitatea anuală de precipitații în zonă este în jur de 585 mm, maxima fiind în primăvară – mai/iunie, iar cea minimă în octombrie. Primăvara precipitatiile ajung la 180-200 mm, iar cele mai mici valori sunt de de 100 mm i,arna. Stratul de zăpadă nu durează mai mult de 30-40 de zile. Uneori, în timpul iernii, vânturile din nord-est suflă zăpadă înaltă de câțiva metri, îngreunând transportul în zonă.

Vânturile dominante în municipiul Glavinița sunt de vest, nord-vest (primăvara și toamna) și nord și nord-est (vara și iarna). Pentru reducerea vitezei vântului din nord, care sufla și acumulează zăpada în deplasări mari iarna, provocând înghețarea culturilor, au fost create centuri forestiere speciale de protecție a câmpului. Dintre fenomenele climatice nefavorabile se întâlnesc înghețurile (dintre care primele cad la sfârșitul lunii septembrie), țurțurii și ceața de-a lungul litoralului Dunării.

Apa. Principalii factori care influenţează caracteristicile hidrologice ale teritoriului municipiului Glavinița sunt cantitatea şi distribuţia precipitaţiilor, caracterul de deal de şes al reliefului, filtrarea şi evaporarea, natura bazei geologice. În general, randamentul de apă este scăzut.

Reţeaua hidrografică din municipiul Glavinița este slab dezvoltată, o parte din cursul inferior al fluviului Dunărea trece de-a lungul graniţei sale de nord cu România. În general, teritoriul este sărac în resurse de apă de suprafaţă, doar când sunt ploi abundente sau zăpezi care se topesc, sunt cursuri de apă pe uscat, dar acestea seacă în timpul verii.

Una dintre sursele permanente, deşi are puţină apă, este sohodolul râului Tsaratsar. Este situat în partea de sud a municipiului Glavinița şi este cel mai mare râu din Ludogorie. Sohodolul intră în municipiu dinspre sud-vest din satul Veselets (Municipiul Zavet) şi se îndreaptă spre oraşul Glavinitsa, dar înainte de a ajunge la el, se întoarce brusc spre vest-nord-vest şi se îndreaptă spre satele Osen şi Stefan Karadzha.

Pe lângă apele de suprafaţă, pe teritoriul municipiului Glavinița există ape subterane poroase şi carstice:

• Ape poroase în Neogen – regiunea Ruse-Silistra (corp subteran cu cod BG1G00000N1035);

• Apele carstice din bazinul Malm-Valangi (corp subteran cu cod BG1G0000J3K048);

• Apele carstice din Formaţiunea Ruse (corp subteran cu codul BG1G0000K1b041);

Pe teritoriul municipiului Glavinița există mai multe microbaraje şi bălţi, care sunt utilizate pentru pescuit şi irigarea terenurilor agricole extensive din regiune. În partea

de nord a municipiului, la nord de satul Malak Preslavets, se află mlaştina naturală „Malak Preslavets”.

Soluri. Principalii factori care determină structura şi compoziţia solului unui anumit teritoriu depind în principal de tipul de roci, natura reliefului, climă şi ape, plante, animale şi activitatea umană. Datorită acestui motiv şi influenţei tuturor acestor factori şi condiţii, în municipiul Glaviniţa s-au format tipuri de *sol Zonal şi Azonal.*

Floră şi faună. Dezvoltarea vegetaţiei în municipiul Glaviniţa este influenţată de mulţi factori, dintre care cei mai importanţi sunt situaţia fizico-geografică de tranziţie, relieful câmpie-ses, diversele condiţii sol-climat, trecutul geologic al municipiului, precum activitatea antropică a omului.

Vegetaţia din municipiul Glaviniţa aparţine provinciei ilirie a zonei europene de pădure foioasă. La fel ca pe toată câmpia Dunării, aici vegetaţia naturală a fost aproape complet distrusă şi înlocuită cu vegetaţie cultivată. Există un stoc de specii de iarbă de stepă, precum Dichanthium, Pană pestriţă, Artemisia, Stipa, Bujor de stepă şi alte.

Vegetaţia foioasă este reprezentată de Quercus cerris, Gârniţă, Stejar de vară.

Există, de asemenea, mai mulţi arbori seculari protejaţi în raza municipiului Glaviniţa:

1. Stejar de vară (2170) / Tip: stejar obişnuit (de vară) (Quercus robur); Localizare: municipiul Glavinitsa, satul Listets,

2. Stejar de vară (2047) / Tip: stejar obişnuit (de vară) (Quercus robur); Locaţie: Municipiul Glavinitsa, satul Malak Preslavets.

3. Stejar de vară (2099) / Tip: stejar obişnuit (de vară) (Quercus robur); Locaţie: Municipiul Glaviniţa, satul Podles,

4. Quercus cerris (2168) / Specie: Quercus cerris; Localizare: Municipiul Glavinitsa, satul Zvenimir,

5. Quercus cerris (2167) / Specie: Quercus cerris; Localizare: Municipiul Glavinitsa, satul Zvenimir,

6. Quercus cerris (2169) Tip: cer (Quercus cerris); Localizare: Municipiul Glavinitsa, satul Zvenimir.

Lumea animală a municipiului Glaviniţa se încadrează în subregiunea zoogeografică nordică a Bulgariei şi este reprezentată de speciile din Europa Centrală şi de stepă: hamster, dihor, şoarece, şoricel cenuşiu, iepuri, şoarece săritor, Popândău european şi altele. Nu sunt mulţi locuitori ai pădurilor - vulpe, căprior, mistreţ. Printre amfibieni şi reptile există mai multe specii de broaşte, şopârla dungată şi altele. Cele mai obişnuite păsări sunt raţele, gâştele, grebiile, potârnichile şi prepeliţele. În apele Dunării sunt 58 de specii şi subspecii de peşti, dintre care cele mai importante din punct de vedere economic sunt crapul, somnul, sturionul, morunul şi altele.

Arii Protejate

Pe teritoriul Municipiului Glaviniţa, conform listei ariilor protejate pentru protecţia habitatelor naturale şi a florei şi faunei sălbatice (Directiva 92/43/CEE), se încadrează următoarele zone în Natura 2000:

Arii protejate conform Directivei Păsări:

• *Aria protejata „Mlaştina Malak Preslavets" cu codul BG0002065 pentru protectia pasarilor salbatice;*

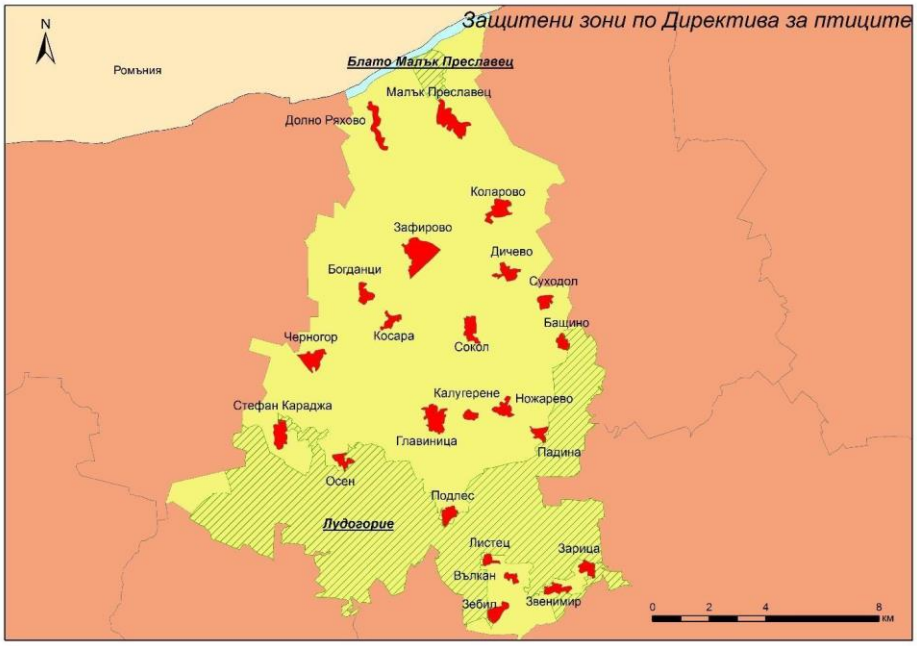
Următoarele specii de păsări în temeiul Legii privind biodiversitatea 10 sunt supuse protecţiei în aria protejată „Mlaştina Malak Preslavets" cu codul de identificare BG0002065:

Pelicanul cu cap creţ (Pelecanus crispus), Cormoranul mic (Phalacrocorax pygmeus), Stârcul mic (Ixobrychus minutus), Stârcul de noapte (Nycticorax nycticorax), Stârcul cu coamă (Ardeola ralloides), Stârcul alb mic (Egretta garzetta), Stârcul roşu (Ardea purpurea), Raţă roşie (Aythya nyroca), Stârc roşu (Tadorna ferruginea), Viespar (Pernis apivorus), Acvilă-ţipătoare-mică (Aquila pomarina), Acvilă mică (Hieraaetus pennatus), Uliu cu picioare scurte (Accipiter brevipes), Şoim de iarnă (Falco columbarius), Cristel de câmp (Crex crex), Stern cu obraji albi (Chlidonias hybridus), Pescăraş albastru (Alcedo atthis), Ciocănitoare verzuie (Picus canus), Ciocănitoare neagră (Dryocopus martius), Ciocănitoare pestriţă medie (Dendrocopos medius), Ciocănitoare de grădină (Dendrocopos syriacus), Sfrâncioc roşiatic (Lanius collurio), Corcodel mic (Tachybaptus ruficollis), Corcodel mare (Podiceps cristatus), Cormoran mare (Phalacrocorax carbo), Stârc cenuşiu (Ardea cinerea), Raţă pestriţă (Anas strepera), Raţă mare (Anas platyrhynchos), Raţă cârâitoare (Anas querquedula), Găinuşă de baltă (Gallinula chloropus), Lişiţă (Fulica atra), Nagâţ (Vanellus vanellus), Fluierar de munte (Actitis hypoleucos), Pescăruş de râu (Larus ridibundus), Gavina (Larus canus), Pescăruş pontic (Larus cachinnans), Prigorie (Merops apiaster).

• *Aria protejată cu cod BG0002062 „Ludogorie" pentru protecţia păsărilor sălbatice;* Următoarele specii de păsări sunt supuse protecţiei în aria protejată „Ludogorie" cu codul de identificare BG0002062 conform Legii Diversităţii Biologice 9:

Stârc mic (Ixobrychus minutus), Stârc roşu (Ardea purpurea), Barză neagră (Ciconia nigra), Barză albă (Ciconia ciconia), Stârc roşu (Tadorna ferruginea), Viespar (Pernis apivorus), Gaie neagră (Milvus migrans), Şerpar (Circaetus gallicus), Erete sur (Circus pygargus), Acvilă-ţipătoare-mică (Aquila pomarina), Acvilă mică (Hieraaetus pennatus), Uliu cu picioare scurte (Accipiter brevipes), Şorecar mare (Buteo rufinus), Acvilă de câmp (Aquila heliaca), Cristel de câmp (Crex crex), Buhă (Bubo bubo), Caprimulg (Caprimulgus europaeus), Dumbrăveancă (Coracias garrulus), Ciocănitoare verzuie (Picus canus), Ciocănitoare neagră (Dryocopus martius), Ciocănitoare pestriţă medie (Dendrocopos medius), Ciocănitoare de grădină (Dendrocopos syriacus), Ciocârlie de pădure (Lullula arborea), Fâsă de câmp (Anthus campestris), Sfrâncioc roşiatic (Lanius collurio), Sfrâncioc cu fruntea neagră (Lanius minor), Silvie porumbacă (Sylvia nisoria), Muscar semigulerat (Ficedula semitorquata), Ortolan (Emberiza hortulana); Corcodel mic (Tachybaptus ruficollis), Cufundar polar (Podiceps nigricollis), Uliu porumbar (Accipiter gentilis), Uliu păsărar (Accipiter nisus), Şorecar comun (Buteo buteo), Vânturel roşu (Falco tinnunculus), Şoimul rândunelelor (Falco subbuteo), Cristei-de-baltă (Rallus aquaticus), Găinuşă de baltă (Gallinula chloropus), Nagâţ (Vanellus vanellus), Fluierar de munte (Actitis hypoleucos), Prigorie (Merops apiaster).

Aria protejată a fost declarată pentru a proteja habitatele păsărilor sălbatice şi pentru a menţine starea lor favorabilă de mediu.

Arii protejate conform Directivei pentru Habitate:

Aria protejata cu codul BG0000168 „Ludogorie”

Sunt supuse protecţiei următoarele habitate naturale: - Pajişti deschise calcifile sau bazifile ale Alysso-Sedion albi; pajişti de stepă subpanonică; pajişti de stepă de loess panonian; Peşteri nedezvoltate; Păduri mixte ale uniunii Tilio-Acerion pe gropi şi versanţi abrupti; Păduri panonice cu Quercus petraea şi Carpinus betulus; păduri de stepă euro-siberiană cu Quercus spp.;

Pădurile balcano-panonice Cerovo-Gorun; păduri de Mysia de tei cu frunze de argint;

Nevertebrate - Unicorn bolbelasmus (Bolbelasmus unicornis); E. quadripunctaria; Rozalia alpină (R. alpina); Gândacul cu corn (L. cervus); Ciocănitoarea de fag (M. funereus); Licenă (L. dispar); Ciocănitoarea comună (C. cerdo); Hydrias (E. maturna);

Peşte - Snapper comun (C. taenia);

Amfibieni şi reptile - Triton mare (T. karelinii); Triton Dobrogean (T. dobrogicus); Pălciul cu burtă galbenă (B. variegata); Broasca-ţestoasă europeană de baltă (E. orbicularis); Colubride (E. sauromates); Bombina cu burta rosie (B. bombina); Broasca testoasa spinoasa (T. graeca); Broasca testoasa cu coadă spinoasă (T. hermanni);

Mamifere, fără lilieci – Vidra (L. lutra); Lupul (C. lupus); Hamster Dobrogean (M. newtoni); Popândău european (S. citellus); Dihorul pătat (V. peregusna);

Lilieci – Liliac de noapte mare (M. myotis); Liliac mare cu potcoavă (Rh. ferrumequinum); Liliac cu aripi lungi (M. schreibersii); Liliac de noapte cu degete lungi (M. capaccinii); Liliac de noapte cu urechi lungi (M. bechsteinii); Liliac mic cu potcoavă (Rh. hipposideros); Liliac de noapte cu urechi ascuţite (M. blythii); Liliac cu potcoavă Mehelyi (Rh. mehelyi); Liliac cu podcoavă mediteranean (Rh. blasii); Liliac de noapte cu trei culori (M. emarginatus); Liliac cu urechi late (B. barbastellus); Liliac cu podcoava de sud (Rh. euryale).

Aria protejata cu cod BG0000171 "Ludogorie - Boblata" pentru protectia habitatelor naturale şi a florei şi faunei salbatice

Următoarele habitate naturale sunt supuse protecţiei: Pajişti deschise calcifile sau bazifile ale Alysso-Sedion albi; Comunităţi seminaturale de iarbă uscată şi arbuşti pe calcar (Festuco-Brometalia) (* habitate importante pentru orhidee); pajişti de stepă de loess panonian; Vegetaţie hasmofitică pe versanţii de rocă calcaroasă; Peşteri nedezvoltate; Păduri mixte ale unirii TilioAcerion pe gropi şi versanţi abrupti; Păduri panonice cu Quercus petraea şi Carpinus betulus; pădurile panonice cu Quercus pubescens; păduri de stepă euro-siberiană cu Quercus spp.; pădurile balcano-panonice Cerovo-Gorun; pădurile Mysia de tei cu frunze argintii;

Nevertebrate - Rosalia alpină (R. alpina); Gândacul cu corn (L. cervus); Ciocănitoarea de fag (M. funereus); Ciocănitoarea comună (C. cerdo); Hydraas (E. maturna);

Peşte - Snapper comun (C. taenia);

Amfibieni şi reptile - Triton mare (T. karelinii); Triton Dobrogean (T. dobrogicus); Pălciul cu burtă galbenă (B. variegata); Broasca-ţestoasă europeană de baltă (E. orbicularis); Colubride (E. sauromates); Bombina cu burta roşie (B. bombina); Broasca ţestoasa spinoasa (T. graeca); Broasca ţestoasa cu coadă spinoasă (T. hermanni);

Mamifere, fără lilieci – Vidra (L. lutra); Lupul (C. lupus); Hamster Dobrogean (M. newtoni); Popândău european (S. citellus); Dihorul pătat (V. peregusna);

Lilieci –Liliac cu aripii lungi (M. schreibersii); Liliac de noapte cu degete lungi (M. capaccinii); Liliac de noapte cu urechi lungi (M. bechsteinii); Liliac de noapte cu urechi ascuţite (M. blythii); Liliac cu potcoava de sud (Rh. euryale)

Aria protejată cu codul BG0000530 „Pozharevo - Garvan" pentru protecţia habitatelor naturale şi a florei şi faunei sălbatice

Următoarele habitate naturale sunt supuse protecţiei: ape dure oligotrofe până la mezotrofe cu formaţiuni bentonice de Chara; Lacuri naturale eutrofice cu vegetaţie Magnopotamion sau Hydrocharition; Râuri cu maluri noroioase cu Chenopodion rubi şi Bidention p.p.; pajişti de stepă de loess panonian; Păduri mixte ale uniunii Tilio-Acerion pe gropi şi versanţi abrupti; pădurile panonice din Quercus petraea şi Carpinus betulus; pădurile panonice cu Quercus pubescens; păduri de stepă euro-siberiană cu Quercus spp.; păduri de Mysia de tei cu frunze de argint; Păduri aluviale cu Alnus glutinosa şi Fraxinus excelsior (Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae);

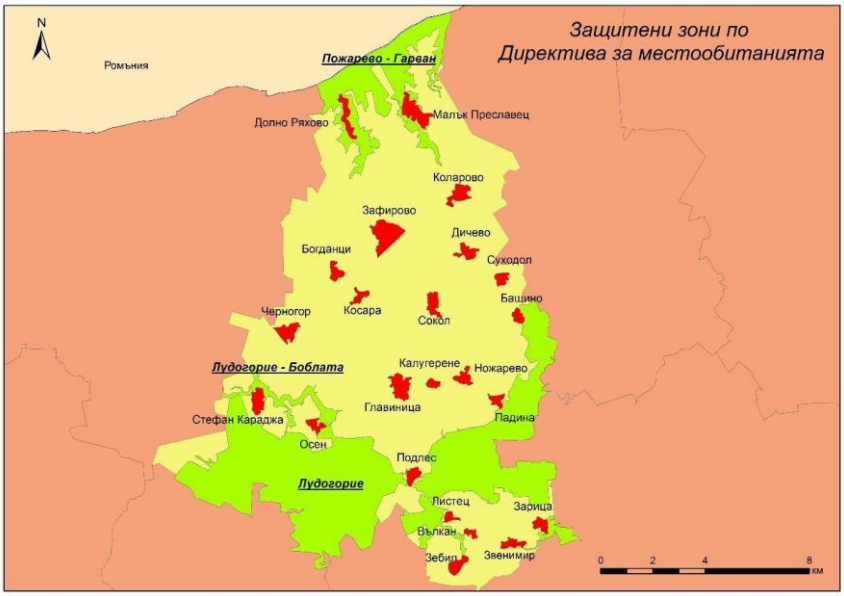
Nevertebrate - Rosalia alpină (R. alpina); Gândacul cu corn (L. cervus); Ciocănitoarea de fag (M. funereus); Ciocănitoarea comună (C. cerdo);

Peşte – Porcuşor alb (G. albipinnatus); Ghiborţ cu corp înalt (G. Baloni); Ţipar (M. fossilis); Cobit lung (C. elongata); Fusar mare (Z. zingel); Boarţă (Rh. sericeus); Răspăr (G. schraetzer); Scrumbie de Dunăre (A. immaculata); Fusar mic (Z. streber); Cobit normal (C. taenia); Avat (A. aspius); Sabiţă (P. cultratus); Eudontomyzon mariae (E. mariae);

Amfibieni şi reptile - Triton Dobrogean (T. dobrogicus); Pălciul cu burtă galbenă (B. variegata); Broasca-ţestoasă europeană de baltă (E. orbicularis); Colubride (E.

sauromates); Bombina cu burta roşie (B. bombina); Broasca ţestoasa spinoasa (T. graeca); Broasca ţestoasa cu coadă spinoasă (T. hermanni);

Mamifere, fără lilieci – Lupul (C. lupus); Hamster Dobrogean (M. newtoni); Popândău european (S. citellus); Dihorul pătat (V. peregusna);

Următoarele Arii Protejate din municipiul Glaviniţa sunt incluse în lista Inspectoratului Regional pentru Mediu şi Apă - Ruse:

1. MLAŞTINA DE LA SATUL MALAK PRESLAVETS - Locaţie: Municipiul Glavinitsa, satul Malak Preslavets, scopul anunţului este legat de protecţia ecosistemului caracteristic regiunii, precum şi a habitatelor speciilor de plante şi animale rare şi pe cale de dispariţie. A fost anunţată prin Ordinul Nr.RD-310 din 04.10.1986, nr. 34/1986 a Ziarul Statului.

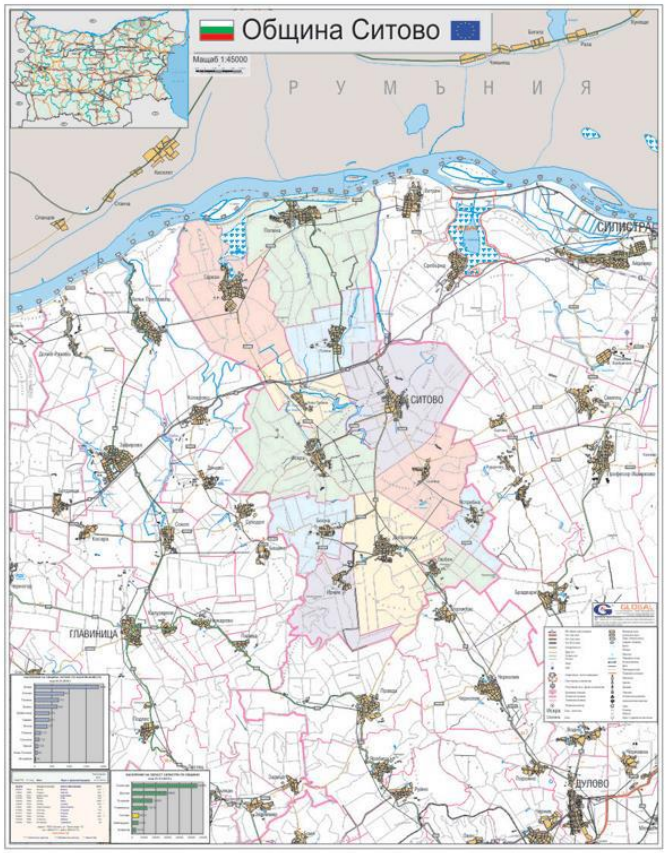
<u>Municipiul Sitovo:</u>

Caracteristici geografice, locaţie şi graniţe

Municipiul Sitovo este situat în partea de nord-est a câmpiei deluroase a Dunării şi se învecinează cu fluviul Dunărea la nord. Teritoriul său ocupă părţile centrale nordice ale regiunii Silistra (unitatea teritorială de nivelul NUTS 3 conform clasificării sistemului NUTS1) şi Regiunea Centru Nord (SCR) de nivelul NUTS 2.

Poziţia geografică a municipiului Sitovo este relativ favorabilă şi, în ciuda distanţei relative de principalele centre administrative, teritoriul municipal are un mare avantaj - se învecinează cu Dunărea la nord, iar drumul I-7 Silistra - Shumen trece prin apropiere. Drumul formează un coridor de transport internaţional, paralel cu coridorul transeuropean TEN Nr. 9 /Ruse-Kardzhali/, care efectuează fluxurile de tranzit între Turcia, România şi ţările CSI şi este o legătură principală cu Autostrada „Hemus" - o artera rutieră principală din Bulgaria de Nord, care trece la 94 km. la sud de satul Sitovo.

Municipiul Sitovo se învecinează la est cu municipiul Silistra, la sud cu municipiul Dulovo, la vest cu municipiul Glavinița şi la nord cu fluviul Dunărea.

Municipiul Sitovo este situat la o distanţă de 27 km spre centrul regional - oraşul Silistra, care facilitează legăturile economice cu acesta. Distanţa dintre centrul municipal, satul Sitovo şi oraşul Ruse, care este cel mai mare centru economic şi de transport de pe Dunăre, este de 101 km. Distanţa de la satul Sitovo la oraşul Varna este de 193 km. Este al treilea oraş ca mărime din Bulgaria. Este un centru de transport important şi promiţător de-a lungul axei Marea Neagră – Adriatică, parte a reţelei europene de transport.

Centrul administrativ al municipiului - satul Sitovo este la 232 km din oraşul Burgas, 393 km de orasul Plovdiv şi la 410 km din capitala Republicii Bulgaria – oraşul Sofia.

Caracterul periferic al municipiului Sitovo determină puţinele legături de transport şi izolarea acestor teritorii de activitatea economică activă şi de alte activităţi antropice, dar a contribuit la păstrarea caracterului natural al sistemelor naturale.

Resurse teritoriale şi funciare

Aproximativ 91,43% din teritoriul municipiului Sitovo este format din zone agricole şi forestiere. Cea mai mare pondere relativă pe teritoriul municipiului o ocupă suprafeţele agricole - 212.156 decare (78,28% faţă de media naţională de 58%). Pe locul doi se află teritoriile forestiere - 35.641 decare (13,15% faţă de media naţională de 35%).

Localităţile şi alte teritorii urbanizate sunt de 4,79% sau 12.979 decare. Zonele de apă ocupă 3,3% din teritoriul municipiului, iar zonele pentru transport şi infrastructură 0,45%. Teritoriile pentru extracţia mineralelor ocupă 0,03%.

Caracteristici şi resurse naturale

Relieful municipiului Sitovo este divers, fiind în cea mai mare parte plat şi cu dealuri scăzute. Conform zonei fizico-geografice a Bulgariei, municipiul Sitovo este situat în partea de nord-est a câmpiei deluroase a Dunării. Podişurile Ludogorie şi Dobrogean sunt tăiate adânc de reţeaua fluvială. Aproximativ de-a lungul liniei Tutrakan - Dobrich, râurile îşi pierd debitul şi continuă să curgă în subteran spre Dunăre. Sohodoalele acestora reprezintă cea mai caracteristică trăsătură de relief local. Datorită tăierii în straturile de calcar, râurile formează canioane pitoreşti, până la 100-120 m adâncime. Zonele de alunecări de teren s-au dezvoltat pe alocuri de-a lungul malului Dunării, dar nu există proeminenţe pe teritoriul municipiului.

Există o pantă caracteristică în direcţia nordică, cu altitudinea variind de la 150 m în sud până la 50 m în nord, terenurile adânci (în unele locuri mai mult de 60-70 m) sunt tipice în comparaţie cu terenul din sohodol. Regiunile sudice extreme se încadrează în intervalul părţii nordice şi joase a platoului Ludogorie.

Altitudinea maximă este situată în partea sudica a teritoriului municipal, la sud de satul Irnik - 164,2 m deasupra nivelului mării, iar cea mai joasă - 11 m deasupra nivelului mării, pe malul Dunarii, la nord-est de satul Popina.

În partea de nord a municipiului, între satele Garvan şi Popina, sub forma literei „Г" se întinde câmpia Popino-Garvan (10 km pătraţi) cu o altitudine de 12 până la 40 m. Cea mai mare arie protejată din Bulgaria, „Kalimok-Brashlen", este situată în câmpia Brashlen, iar în Popino-Garvanska - aria protejată „Garvanski Blata". Distribuţia largă a calcarelor este o condiţie prealabilă pentru dezvoltarea reliefului carstic. De-a lungul fluviului Dunărea s-au format insule acoperite cu vegetaţie bogată.

Caracterul reliefului este favorabil dezvoltării agriculturii mecanizate. Părţile deluroase cu teren în pantă şi părţile înalte ale malului Dunării sunt potrivite pentru vii şi livezi.

Climatul este temperat-continental cu patru anotimpuri, dar există unele particularităţi dictate de relief şi altitudine. Se caracterizează prin veri fierbinţi şi ierni

reci. Primăvara în Sitovo vine relativ devreme, ceea ce este tipic pentru această zonă a câmpiei Dunării. Perioada din martie până în iunie include precipitaţii semnificative. Amplitudinile medii anuale şi temperaturile minime şi maxime medii anuale în zonele cele mai joase şi cele mai înalte ale raionului municipiului nu diferă semnificativ. Temperatura medie în ianuarie este de -2,0°C / 4,0°C, iar temperatura medie în cele mai calde luni de vară, iulie şi august, este de 16°C. Temperatura medie anuală este de 14 °C.

Cele mai ridicate temperaturi de vară au loc în luna iulie. Vara este uscată şi fierbinte – temperatura medie în iulie este de 22,8ºC. Toamna este lungă şi caldă, iarna este relativ rece. Ceaţa frecventă şi prelungită este caracteristică câmpiei Dunării, nu numai de-a lungul fluviului Dunărea, ci şi în părţile interioare ale municipiului. Îngheţurile timpurii de toamnă şi de primăvară târzie împiedică dezvoltarea producţiei de legume timpurii şi târzii. De-a lungul coastei Dunării, temperatura medie anuală este cu 0,6ºC mai mare decât în restul teritoriului municipiului. Temperatura medie anuală a aerului (de-a lungul fluviului Dunărea) este de aproximativ 11,2°C, maximă în iulie (24,7°C), iar minimă în ianuarie (-1,6°C). Temperatura medie de iarnă este sub zero (-1,5°C), temperatura medie de vară este de 21,6°C.

Umiditatea relativă medie de-a lungul coastei este de 75-80%, iar pentru restul teritoriului municipiului - 71-73%.

Maximul de precipitaţii este primăvara şi la începutul verii, iar cel minim este la sfârşitul verii şi toamna. Perioadele de secetă sunt direct legate de precipitaţii. Cel mai mare număr de secete care durează mai mult de 10 zile au loc la sfârşitul sezonului estival. Stratul de zapadă nu este stabil, ajunge la 20-30 cm şi durează 50-60 de zile. În ultimii doi ani, precipitaţiile au fost insuficiente şi distribuite neuniform.

În 2020 s-au înregistrat secete de primăvară şi vară, cele mai severe din ultimii 10 ani. Stratul de zapadă are un caracter instabil şi are o grosime medie relativ mica. Primul strat de zăpadă se formează relativ târziu (10-12 decembrie), iar ultimul dispare relativ mai devreme (20-28 februarie).

Vânturile reci din nord şi vest creează condiţii pentru formarea de ţurţuri pe părţile deschise şi plane, care provoacă daune plantaţiilor şi culturilor.

Trandafirul vânturilor arată câte zile din an bate vântul dintr-o anumită direcţie.

În zonă predomină vânturile de nord-est şi vest. Ele suflă în principal în perioada de iarnă şi transportă mase de aer rece.

Primăvara şi vara predomină vânturile de est, iar toamna direcţia vântului este cel mai adesea dinspre sud.

În partea de nord a municipiului predomină vânturile de vest şi nord-est, care în zona joasa a Dunarii sunt orientate în directia fluviului. Iarna, vânturile puternice durează uneori câteva zile şi provoacă zăpadă pe drumuri, îngheţarea firelor electrice, îndepărtarea aproape completă a stratului de zăpadă şi îngheţarea copacilor de toamnă. Centurile defensive sunt insuficiente.

Partea de sud a municipiului este caracterizată de vânturi de nord-vest foarte puternice care bat în timpul anotimpurilor de tranziţie. În perioada verii apar furtuni, însoţite de ploi torenţiale, adesea cu grindină. Relieful plat şi deschiderea lui în toate direcţiile favorizează o bună ventilaţie, dar în acelaşi timp creează condiţii pentru

eroziunea eoliană. Partea de sud a municipiului este caracterizată de vânturi de nord-vest foarte puternice care bat în timpul anotimpurilor de tranziţie. În perioada verii apar furtuni, însoţite de ploi torenţiale, adesea cu grindină. Relieful plat şi deschiderea sa în toate direcţiile favorizează o bună ventilaţie, dar în acelaşi timp creează condiţii pentru eroziunea eoliană.

Din punctul de vedere al elementelor climatice considerate pentru clima regiunii, se pot spune în general următoarele:

1. Clima din zonă este temperat-continentală, caracterizată prin veri calde şi ierni reci. Vara este uscată şi caldă, iar la sfârşitul acesteia se formează o secetă permanentă. Primăvara şi toamna sunt anotimpuri relativ calde.

2. În regiune se observă o lipsă generală de precipitaţii şi secetă ulterioară de vară.

3. Zona se caracterizează prin umiditate medie relativă şi absolută a aerului, iar după bilanţul de umiditate este clasificată ca zonă aridă cu deficit de 150-250 mm.

Schimbările preconizate ale climei municipiului sunt legate de tendinţa generală de încălzire raportată pentru Bulgaria, precum şi de o creştere a frecvenţei meteorologice extreme şi a fenomenelor climatice precum secete, ploi torenţiale, furtuni şi grindină.

Prognozele sunt pentru o scădere a amplitudinii anuale între temperatura maximă şi minimă a aerului, temperatura minimă crescând mai repede decât maximă şi reducând grosimea stratului de zăpadă. Acest lucru duce la o deplasare a limitei superioare a pădurilor cu frunze late la altitudini mai înalte, la o creştere a deficitului de apă din sol, la o modificare a ariilor unui număr de specii şi la o pierdere a biodiversităţii.

Apă

Reţeaua fluvială din municipiul Sitovo se referă la bazinul hidrografic al Dunării. Municipiul se învecinează cu Dunărea de-a lungul coastei satelor Garvan şi Popina. De-a lungul graniţei de nord a municipiului Sitovo, de-a lungul a 12 km. (de la km. 398 la km. 410, kilometrii se numără în sus de la gura de vărsare a râului) traversează o secţiune din cursul inferior al Dunării.

Cu excepţia fluviului Dunărea, pe teritoriul municipiului nu există ape curgătoare de suprafaţă. În timpul ploilor abundente şi când zăpada se topeşte, curg curenţi de apă de-a lungul pământului, care se usucă mai târziu în timpul verii. În timpul ploilor torenţiale, apele vin cu mare forţă şi distrug tot ce se află în paturile lor. Două sohodolii mari trec prin teritoriu tăiate adânc în terenul înconjurător. Prima dintre ele (cel de vest) se află pe râul Senkovets (Sazlaka, Senkuvcha, Kulak, „afluent" drept al Dunării). Intră pe teritoriul comunei la sud-vest de satul Irnik la 108 m deasupra nivelului mării. Trece la vest de satele Irnik, Bosna, Iskra şi Nova Popina, la est de satul Garvan şi „se varsă" în mlaştina Leştava (mlaştina Garvan) la 12 m deasupra nivelului mării, care se scurge în fluviul Dunărea. În partea de est a municipiului, de la sud la nord, trece a doua sohodolia mare de pe teritoriul său - Demirkulak (Duvankulak, Dermenkulak, care „se varsă" în Lacul Srebarna). Intră în municipiul la sud de satul Lyuben la 88 m deasupra nivelului mării, trece la nord-vest de acesta şi la vest de satul Yastrebna şi la nord-est de satul Slatina şi intră în municipiul Silistra la 42 m deasupra nivelului mării.

Pe teritoriul municipiului Sitovo sunt construite 12 microbaraje ale căror ape sunt folosite în principal pentru irigarea vastelor terenuri arabile din regiune, precum şi pentru piscicultură. Potrivit Legii Proprietăţii Municipale, în urma licitaţiilor, barajele sunt închiriate. O parte dintre acestea sunt: „Iskra", „Nova Popina-1", „Sitovo-1", „Polyana", „Dobrotitsa-1" şi altele.

Teritoriul Municipiului este sărac în resurse de apă. Porozitatea învelişului de loess şi a bazei calcaroase, împreună cu precipitaţiile reduse şi panta uşoară a reliefului sunt un complex de circumstanţe care determină absenţa apei curgătoare de suprafaţă. Regimul apei este determinat de apa de ploaie şi topirea zăpezii.

Apele subterane sunt situate în două orizonturi, care sunt utilizate pentru alimentarea cu apă a localităţilor în lunile de vară. Teritoriul are o densitate redusă a reţelei hidrogeografice.

Fluviul Dunărea care se învecinează cu municipiul în secţiunea sa de zece kilometri este singura arteră de drenare a apelor de suprafaţă şi subterane.

Partea de nord-est a Câmpiei Dunării se caracterizează prin absenţa apei curgătoare de suprafaţă. Aproximativ de-a lungul liniei Tutrakan - Dobrich, râurile îşi pierd debitul şi continuă să se scurgă în subteran în fluviul Dunărea. Scurgerea maximă este primăvara, determinată de maximul de precipitaţii şi topirea zăpezii.

Lipsa apei curgătoare de suprafaţă pe teritoriul municipiului Sitovo poate fi compensată într-o oarecare măsură de apele fluviului Dunărea. Pe teritoriul municipiului nu există surse de apă deschise cu apă minerală sau izvoare termale.

Soluri

Acoperirea solului este strâns legată de natura bazei geologice, de caracteristicile reliefului, de natura condiţiilor climatice, de specificul vegetaţiei şi de activitatea economică a omului. Roca predominantă care formează solul este loess - tipic şi argilos.

Solurile se caracterizează printr-o mare diversitate, tipurile de sol predominante în municipiul Sitovo fiind: cernoziom levigat, soluri argiloase şi nisipo-argiloase.

Cernoziomurile levigate sunt 27,7%, cernoziomurile slab levigate 46,8%, cernoziomurile puternic levigate 16,4%, păduroase gri închise 5,8% şi alte 3,3%. Cantitatea de humus din stratul superior este de 2,2-3,0%. Terenurile arabile asociate cu răspândirea lor se disting în locuri cu o pantă semnificativă, ceea ce a dat ocazia de a manifesta efectul degradant al eroziunii plane, liniare şi eoliene. Reacţia solului în orizontul humusului este neutră. Regimul de apă al solurilor este bun, permiţând utilizarea productivă a precipitaţiilor deja insuficiente. Fertilitatea naturală a cernoziomurilor levigate este bună.

Eroziunea se manifestă în principal în rezemarea plană a stratului de sol şi în eroziunea plană. Cel mai afectat de eroziunea câmpiei inundabile este litoralul Dunării. Ameninţă funcţionarea amenajărilor acvatice-pământene construite pe terasa fluviului Dunărea. Problema este deosebit de acută în satul Popina, care alimentează teritoriile municipiului cu apă. Există şi manifestări de eroziune eoliană, din cauza câmpiilor şi a terenului deschis şi a vântului periodic puternic.

Minerale

Teritoriul regiunii Silistra nu este bogat în resurse minerale. Secţiuni de rocă pentru materiale de construcţie - calcar - sunt dezvăluite pe versanţii văii continentului. În zonele satului Irnik - municipiul Sitovo, satul Podles - municipiul Glavinitsa, satul Zlatoklas - municipiul Dulovo, în apropierea satului Kolobar, zăcăminte de caolin cu grosimea stratului de cca. 18 m (perspectivă de funcţionare). De-a lungul coastei Dunării există depozite de agregate (pietriș, nisip).

Pe teritoriul Municipiului Sitovo nu au fost găsite zăcăminte de fosile de minereu. Terenul este construit exclusiv din roci sedimentare - calcare, marne şi soiurile acestora. O comoară naturală pentru municipalitate este cariera de calcar situată pe terenul satului Yastrebna, care este proprietate publică a statului. Suprafaţa sa totală este de 40.158 decare cu rezerve geologice dovedite de 2.835.600 de metri cubi. calcar. Calcarele sunt în principal sedimentare Cretacic Inferior- Barremian Superior, alb portelan, dens, acoperite cu pietrișuri pleistocene care trec în nisipuri cuaternare și argile de loess.

Conform standardului de stat bulgar, calcarele îndeplinesc cerinţele pentru producţia de beton din grupa 1, 2 şi 3 până la marcajul de 30 MPa şi piatră spartă pentru fundaţii de drumuri şi acoperiri asfaltice. Pe teritoriul municipiului se află şi cariera Slatina în suprafaţă de 56.832 decare, situată pe terenul satului Slatina, reprezentând proprietate publică municipală. O altă sursă pentru extragerea unei anumite cantităţi de materiale inerte - balast şi nisip pentru nevoile locale este fluviul Dunărea, al cărui fund este nisipos cu o adâncime de 6-7 metri.

Biodiversitate, arii şi teritorii protejate

Reţeaua Natura 2000 este cea mai ambiţioasă iniţiativă întreprinsă vreodată pentru a proteja bogatul patrimoniu natural al Europei. Reţeaua Eco a fost creată în 1992 prin adoptarea Directivei Habitate, care împreună cu Directiva Păsări reprezintă piatra de temelie a politicii de conservare a naturii în Europa. Este un element important al punerii în aplicare a angajamentului luat de şefii de stat şi de guvern din Europa în timpul întâlnirii lor la nivel înalt de la Geoteborg din 2001 de a „opri pierderea diversităţii biologice până în 2010". Până în prezent, aproximativ 20.000 de situri au fost incluse în acesta, acoperind aproape 20% din teritoriul UE. Scopul reţelei Natura 2000 este de a proteja şi gestiona speciile şi habitatele vulnerabile din aria lor naturală din Europa, indiferent de graniţele naţionale sau politice. „Natura 2000" nu este doar un sistem de rezervaţii naturale strict protejate. Întrucât este o parte integrantă a peisajului rural, este important ca siturile să fie gestionate în continuare într-un mod care să ia în considerare prezenţa habitatelor şi speciilor vulnerabile.

Principiul de guvernare al ecosistemului este că omul şi natura funcţionează cel mai bine în parteneriat unul cu celălalt. Acest principiu are multe avantaje atât pentru conservarea naturii, cât şi pentru persoanele care trăiesc şi lucrează în zonele rurale. „Natura 2000" este practic aliatul lor, contribuind la păstrarea viabilităţii economice şi a structurii sociale a multor zone rurale. Oferă noi oportunităţi de diversificare economică şi investiţii interne.

Din 2020, reţeaua naţională de arii protejate include: 120 de arii protejate pentru protecţia păsărilor sălbatice, care acoperă 23,1% din teritoriul Bulgariei; 234 de arii

protejate pentru protejarea habitatelor naturale, acoperind 30,3% din teritoriul Bulgariei.

Arii protejate

În sfera teritorială a Municipiului Sitovo, se încadrează următoarele arii protejate ale reţelei ecologice „Natura 2000" în înţelesul Legii diversităţii biologice – LDB (Monitorul oficial al Guvernului, nr. 77/2002, modificată şi completată, Monitorul oficial al Guvernului, numărul 98/ 2018):

• Conform Directivei privind protecţia păsărilor sălbatice 79/409/CEE

- „Ludogorie" (NATURA 2000 cod BG0002062, Regiunile Ruse, Razgrad şi Silistra), anunţată prin Ordin RD-837/17.11.2008 al Ministrului Mediului şi Apelor, (D.V. nr. 11/10.02.2009) , cu suprafaţă totală de 914.365.180 decare (conform registrelor de proprietate) şi 913.890.637 decare (conform grafic), care include terenurile satelor Irnik, Bosna, Dobrotitsa - municipiul Sitovo, Zona protejată este creată cu scopul de a: proteja şi menţinerea habittelor de Taur mic de apă /Ixobrychus minutus/, Stârc ruginit /Ardea purpurea/, Barza neagră /Ciconia nigra/;

- „Mlăştină Garvan" (cod BG0002064), anunţat prin Ordinul nr. RD-567/05.09.2008 al ministrului mediului şi apelor, (D.V. nr. 84/2008), este situat pe terenurile Garvan şi satul Popina, municipiul Sitovo, Districtul Silistra cu o suprafaţă totală de 3242,66 decare. Aria protejată este creată cu scopul de a proteja şi menţine habitatelor Corcodelului cu sân roşu /Podiceps grisegena/, taurului mic de apă /Ixobrychus minutus/, Raţă roşie /Aythya nyroca/ şi Piciorong /Himantopus himantopus/;

• Conform Directivei privind protecţia habitatelor 92/43/CEE

- „Ludogorie" (NATURA 2000 cod 0000168, regiunile Ruse, Razgrad şi Silistra), adoptata prin HG nr. 611/16.10.2007 (SG nr. 85/23.10.2007), cu o suprafaţă totală de 594.474,6 decari, incluzând şi terenurile satelor Bosna, Dobrotiţa şi Irnik, municipiul Sitovo. A fost declarată pentru protecţia următoarelor habitate: comunităţi seminaturale de iarbă uscată şi arbuşti pe calcar (Festuco-Brometalia (habitate importante de orhidee), păduri balcanico-panonice Cerovo-Gorun, păduri de stepă euro-siberiană cu Quercus spp., Pădurile de stejar-carpin de tipul Galio-Carpinetum şi speciile de Acvilă-ţipătoare-mică, Bufniţă, Ciocârlie de pădure, Şorecar cu coadă albă, Sfrâncioc cu frunte neagră, Silvie porumbacă etc..

- „Ludogorie – Srebarna" (NATURA 2000 cod 0000169, regiunea Silistra), cu o suprafaţă totală de 52.238 decare, care include şi terenurile satelor Sitovo, satul Slatina şi satul Yastrebna. Subiectele conservării sunt seminaturale. Comunităţi de iarbă uscată şi arbuşti pe Calcar (Festuco-Brometalia) (habitate importante pentru orhidee), Călifar ruginit, Dumbrăveancă, Fâsă de câmp, Ortolanul de grădină, Erete de stuf etc..

- „Pozharevo - Garvan" (NATURA 2000 cod 0000530, regiunea Silistra), adoptat prin RMS Nr. 122/02.03.2007 (SG Nr. 21/09.03.2007), cu o suprafaţă totală de 58.862,7 decare, în care se numără şi terenurile satelor Garvan şi Popina, municipiul Sitovo. Aria protejată protejează pădurile aluvionare cu Alnus glutinosa şi Fraxinus excelsior (Alno-Pandion, Alnion incanae, Salicion albae), pădurile mysiene de tei argintiu, râurile cu maluri noroioase cu Chenopodion rubri şi Bidention p.p., lacuri naturale eutrofice cu

vegetaţie de Magnopotam sau Tipul de hidrohariţie , Apogee oligotrofice până la mezotrofice cu vegetaţie de Littorelletea uniflorae şi/sau Isoeto-Nanojuncetea, Raţă roşie, Sfrâncioc cu frunte neagră, Stârc de noapte, Vânturel de seară, Acvilă-ţipătoare-mică, Lopătar alb etc.

Sfera teritorială a municipiului Sitovo include următoarele arii protejate în sensul Legii privind ariile protejate - LAP:

- Aria protejata „Mlaştina Garvan", declarat reper natural prin Ordinul nr.856/06.08.1985 al presedintelui Comisiei pentru protectia mediului natural din subordinea Consiliului de Ministri, publicat în M.O. Nr. 65/20.08.1985, recategorizată ca zonă protejată prin Ordinul nr. RD-1205/24.09.2003 (MO nr. 91/2003) în suprafata de 2800 decare. Este situat pe meleagurile satelor Garvan şi Popina şi protejeaza zona umeda naturala de pe malul raului.

Scopul este de a conserva habitatele naturale ale păsărilor de apă rare, inclusiv patru specii de corcodel/scufundaş – mare, mic, cu gât negru şi cu gât roşu, lebădă de vară, Gâscă de vară, Raţă pestriţă, Raţă mare, Raţă cârâitoare, Raţă cu cap castaniu, Găinuşă de baltă, Lişiţă, Pescăruş cu picioare galbene, taur mic de apă, stârc de noapte, stârc galben, barză albă, Raţă roşie, Erete de stuf, Riciorong, Chirighiţă cu aripi albe, Dumbrăveancă, Ciocănitoare verzuie, Ciocănitoare de grădină, Sfrâncioc roşiatic, Sfrancioc cu fruntea neagra. O varietate de vegetaţie acvatică şi de mlaştină este răspândită pe tot site-ul, printre care se găsesc specii rare de plante precum trandafirul galben de apă, trandafirul alb de apă, ghiocelul de mlaştină şi nufărul.

- Aria protejată „Gornata Koriya" satul Dobrotiţa – sit al bujorului sălbatic, declarat ca reper natural prin Ordinul nr. № 1141/15.12.1981 al Preşedintelui Comisiei pentru Protecţia Mediului din cadrul Consiliului de Miniştri şi recategorizată în arie protejată prin Ordinul nr. RD -1203/24.09.2003 al ministrului mediului şi apelor (MO nr. 91/2003). Suprafaţa a fost actualizată la 40.064 decare prin Ordinul nr. RD-4/05.01.2009 al ministrului mediului şi apei, MO 15/2009 şi la 70.918 decare prin Ordinul nr. RD -645/14.08.2012 (MO nr. 75/2012). Este situată pe terenul satului Dobrotiţa într-un fond forestier de stat şi protejează un zăcământ de bujor sălbatic roşu
- Reper natural „Ostrata kanara", declarat prin Ordinul nr. 1141/15.12.1981 al preşedintelui KOPS la Consiliul Ministerelor. Se afla pe un teren în satul Dobrotitsa. Suprafaţa sa a fost actualizată la 26.454 decare prin Ordinul nr. RD-711/29.07.2010 (M.G. nr. 78/2010) Se păstrează o formaţiune stâncoasă caracteristică.

Există o zonă frumoasă care nu a fost declarată reper natural. Acesta este „Canarul Alb" de la satul Irnik.

În municipiu sunt doi arbori seculari.

Biodiversitatea

Diversitatea biologică, în esenţa sa, reprezintă diversitatea tuturor organismelor vii sub toate formele de organizare naturală, comunităţile şi habitatele lor, ecosistemele şi procesele care au loc în ele.

Deşi relativ mică ca suprafaţă, Bulgaria este o ţară cu o diversitate biologică bogată, reprezentată de comunităţi valoroase de plante şi animale şi conţine exemple din aproape toate tipurile principale de habitate şi biotopuri cunoscute în Europa.

Biodiversitatea include întreaga natură vie a planetei în trei niveluri principale de organizare: 1) genetică - acoperă varietatea uriaşă de combinaţii de gene din toate organismele vii, 2) specii - include speciile şi varietăţile tuturor grupurilor de organisme vii şi 3) ecosistem - acoperă nu numai diversitatea organismelor vii din natură, ci şi relaţiile complexe ale acestora şi diversele legături dintre ele şi cu natura înconjurătoare. Conform legislaţiei naţionale, în Bulgaria biodiversitatea este protejată în principal prin Legea diversităţii biologice, conform căreia diversitatea biologică este parte integrantă a bogăţiei naţionale şi protecţia acesteia este o prioritate şi o obligaţie pentru organele de stat şi municipale şi pentru cetăţeni. Diversitatea biologică face parte din bogăţia naţională, iar conservarea acesteia este o datorie de importanţă prioritară. Esenţa priorităţilor de protecţie a diversităţii biologice poate fi sistematizată în principal în următoarele aspecte: protecţia habitatelor după caracteristicile tip şi a habitatelor speciilor de plante şi animale pe cale de dispariţie, rare şi endemice, reprezentative pentru Republica Bulgaria şi Europa, reglementate de Legea diversităţii biologice (LDB) şi Legea plantelor medicinale (LPM), documentele normative subordonate acesteia - Regulamente şi Ordine ale Ministerului mediului care reglementează conservarea şi reglementarea utilizării unui număr de produse medicinale, rare şi plante pe cale de dispariţie pentru extracţia ierburilor precum şi pentru cumpărarea şi comercializarea acestora..

În acest sens, protecţia diversităţii biologice este una dintre priorităţile Municipiului Sitovo.

Zonele forestiere sunt esenţiale pentru sistemul verde şi diversitatea biologică. Pe teritoriul municipiului Sitovo, există un total de 35.641 decare de păduri - proprietate privată, municipală şi de stat. După scopul lor, acestea sunt: Păduri comerciale - 36,5%, Păduri protejate (Natura 2000 etc.) - 41,7%, Păduri speciale cu importanţă recreativă şi de protecţie a câmpului - 21,3% şi Terenuri forestiere - 0,5%. Predomină plantaţiile naturale cu frunze late - cer, carpen, frasin, acer, stejar, salcâm. Pădurile au fost create artificial cu stejar roşu, tei, acer, nuca, Bujor românesc (Paeonia peregrina)

Păduri protejate:

• Ludogorie 0002067 sunt situate în satul Irnik. Ocupă în total 7,9 ha.

• Ludogorie - Srebarna 000169 sunt în satelor Sitovo, Yastrebna, Slatina. Ocupă în total 130,2 ha.

Probleme legate de protecţia masivelor forestiere:

• exploatare forestieră nereglementată;

• Incendii de mirişte în apropierea masivelor forestiere, care provoacă daune greu de reparat şi lucrări de restaurare costisitoare.

Speciile de animale, obiect al turismului cinegetic sunt mistreţii, şacalul, fazanul, prepelița, vulpea. Fazanii în sălbăticie sunt puţini la număr, aşa că echipele de vânătoare cumpără anual de la crescători şi îi relocalizează pentru a-şi păstra populaţia. În prezent, pe teritoriul municipiului, căprioarele şi cerbul roşu se găsesc numai în pădurea „Zli dol", care se întinde pe teritoriul a trei municipii - Sitovo, Glavinitsa, Dulovo. Este proprietatea statului şi este singura atat de bine intretinuta în zona.

4. Aşezări, arhitectură, arhitectura locuinţei (interior) – structura aşezărilor, trame stradale, tipuri de gospodării, planimetrii, elevaţii de locuinţe, descrierea arhitecturii balcanice, a caselor locuite de bulgari la începutul secolului al XX-lea.

4.1 Peisajul arhitectural al localităţilor din GAL Munţii Măcinului

În peisajul arhitectural al localităţilor din GAL Munţii Măcinului îşi fac simţită prezenţa casele numite generic de tip balcanic[86], locuite de bulgari, dar şi de alte populaţii (români, aromâni, meglenoromâni, greci). În prezent, se mai păstrează astfel de case în localităţile Beidaud, Sarighiol de Deal, Cerna, Izvoarele, Vasile Alecsandri, Nicolae Bălcescu ş.a. Trebuie menţionat faptul că acelaşi tip de casă se regăseşte, în urma inteferenţei dintre arhitectura nord-dunăreană şi cea balcanică, şi la românii din satele în care aceste populaţii au conlocuit. Acest fapt poate fi explicat şi prin puternica influenţă a meşterilor sud-dunăreni. Astfel, Nicolae Iorga spune următoarele despre Sarighiol: ***„casele sunt în cea mai mare parte noi şi foarte bine zidite, acoperite cu oale dobrogene (olane s.n.): arhitecţii lor nu sunt ţărani, ci maistori. Aceşti maistori sosesc o dată cu vara din Bulgaria şi se întorc odată cu frigul acolo, ducând cu ei bani câştigaţi de la săteni de orice neam ai Dobrogei."***[87] Acelaşi lucru îl afirmă şi V.I. Sassu: ***„Bulgarul îşi zideşte casa din chirpici. Pentru zidul caselor, bulgarii aduc meşteri de prin Basarabia şi Bulgaria, care vin prin aceste sate primăvara şi se înapoiază toamna.***"[88]

De altfel, prezenţa populaţiei de origine bulgară pe o perioadă îndelungată se reflectă corespunzător şi în arhitectura veche care poartă marca unui specific balcanic. În cele ce urmează, vom prezenta arhitectura tradiţională din câteva localităţi în care această arhitectură poate fi identificată încă cu uşurinţă: Beidaud, Cerna şi Izvoarele. Sistemul constructiv şi al credinţelor despre casă sunt similare sau prezintă doar mici diferenţe (în funcţie de amprenta specifică datorată convieţuirii cu alte grupuri de ex. la Izvoarele burgari-greci-români).

Satul **Beidaud** are o structură adunată, densitatea gospodăriilor descrescând de la centru spre margini. Reţeaua de drumuri intersectate în T şi U este foarte deasă în centrul actualei localităţi, suprapunându-se perimetrului părţii celei mai vechi de vatră. Dealurile din hotarul satului au constituit limite de dezvoltare a aşezării, iar dereaua a concentrat un număr mare de gospodării. Între drumuri şi gospodării relaţia era mixtă. Turcii au amenajat câteva cişmele în drumul spre Stejaru (spre Nord), spre Hagivat (SV) şi Carabalâc (Vest), iar la răspântii erau construite câteva prăvălii şi cârciumi, ce completau arhitectura specifică a locului.

---

[86] Case în general cu trei încăperi, acoperiş în patru ape, cu şarpantă joasă şi învelitoare din olane, streaşina şi prispa dezvoltate pe lăţime şi beci dedesubt.

[87] Nicolae Iorga, *România cum era până la 1918*, Vol. II, Ed. Minerva, Bucureşti, p. 322.

[88] V.I. Sassu, *Monografia satului Caranasuf*, în Analele Dobrogei, Anul IV, Nr. 3, 1923, p. 294.

Gospodăria tradiţională din localitatea **Beidaud** era de tip mixt din perspectiva profilului ocupaţional şi anume agro-pastoral. Forma parcelelor este de regulă dreptunghiulară (cu o suprafaţă aproximativă de 2500 mp), orientată cu latura îngustă spre drum. Construcţiile care formau gospodăria veche din Beidaud corespundeau funcţiei ocupaţionale şi celei globale de locuit: casa, grajdul, porumbarul, păieria (samalâcul), cuptorul de vară, curnicele şi fântâna. Curtea casei era despărţită de curtea animalelor. Casa era amplasată, de regulă, cu o faţadă secundară spre drum, faţada principală având accesul spre curte şi spre sud. Structura gospodăriei înscrie două variante în amplasarea construcţiilor anexe: organizate liniar cu casa, lipită zid la zid, dar înălţimi diferite; organizate pe două aliniamente paralele. Se mai constată şi amplasarea acestora la colţurile casei, în unghi drept faţă de aceasta, dar mai depărtate. Imprejmuirile gospodăriei erau făcute din piatră cu liant de ceamur.

Cele mai vechi case care reprezintă tradiţia constructivă sunt „bulgăreşti" (în sensul că au fost locuite şi comandate/ construite de aceştia) şi au fost ridicate la începutul secolului XX. În ceea ce priveşte tehnica de construcţie, prima operaţie o reprezenta trasarea terenului, casa aşezându-se cu spatele la nord. Pe traseele respective se săpa un şanţ până se dădea de „tare" (pământ viu), uneori până la 1,80 m adâncime (pentru beci). În şanţ, drept fundaţie se aşeza piatră „neagră" (şisturi verzi) cu liant de ceamur, iar elevaţia (soclul) se continua în acelaşi fel. Rămânând la nivelul registrului temeliei, amintim frecvenţa mare a beciului în planul casei, care se amenaja în denivelarea de teren. Groapa era consolidată tot cu piatră legată cu ceamur, iar planşeul era asigurat pe grinzi transversale groase din stejar, sprijinite pe o grindă longitudinală încastrată în zidărie. Meşter grinda este la rândul său susţinută de un stâlp central cioplit dintr-un lemn de esenţă tare, de regulă stejar.

În ordinea frecvenţei privind materialul şi tehnologiile de construcţie a pereţilor, primul loc îl ocupă chirpiciul, al doilea – „paientele" (lemne cu împletitură de nuiele şi lut), iar al treilea loc – cărămida arsă. Ceamurul s-a utilizat foarte puţin pentru ridicarea zidurilor casei.

Pregătirea cărămizilor de chirpici se făcea fie la clacă, „pe neamuri", fie cu plată. Pământul săpat şi scos din groapă se amesteca cu paie şi apă şi se călca cu picioarele. Amestecul astfel pregătit se punea în tipare de lemn pentru două cărămizi. Acestea se udau şi înainte şi după umplerea lor. Apoi se răsturnau şi se uscau la soare 10 zile, timp în care se întorceau de două ori. În trecut bulgarii făceau chirpici cu dimensiuni 12/12/35 cm, ulterior aceştia având dimensiunea de 12/25/37 cm. Bulgarii au construit şi cu două rânduri de chirpici, dar legătura pereţilor nu era prea rezistentă. S-a folosit şi chirpici dublat cu piatră, mai ales la pereţii situaţi spre nord. A fost întrebuinţată şi soluţia armării zidului de chirpici cu piatră pusă din loc în loc, de-a lungul zidului format din două rânduri paralele de chirpici.

În cazul casei din paiente, pe aceeaşi temelie din piatră descrisă anterior, în care se încastrau însă bucăţi de lemn, pentru legătura tălpii cu temelia, se aşezau perimetral şi la pereţii despărţitori tălpi din stejar cioplit în care se fixau pari subţiri („fuşteie"). Capătul superior se înfigea în „tălpile de sus", grinzi care formau împreună un cadru solid. Pe acest cadru se împleteau orizontal nuiele din tei, carpen şi ulm. Peretele astfel

realizat se umplea, începând de la interior (după încheierea acoperişului), cu ceamur. După uscarea completă a pereţilor interiori se executa aceeaşi operaţie la exterior.

Indiferent de materialul şi tehnicile de construire a pereţilor, sistemul de acoperire este acelaşi, prin montarea şarpantei pe suportul asigurat de grinzi. Pentru grinzile longitudinale („tălpile de sus") se aşezau grinzile transversale („cordiţele"), aşezate la distanţe de 50-80 cm.

Grinzile erau confecţionate din lemn de stejar sau molid, material cumpărat de la depozitele din Baia. La casele mai noi grinda longitudinală se aşază peste cordiţe. Căpriorii perechi fasonaţi pe trei laturi, din lemn de salcâm sau brad, se sprijineau cu capătul inferior pe cordiţe, iar cel superior se fixa în grinda de coamă. Peste căpriori se băteau în cuie lănteţi de tei.

Învelitoarele din olane au fost cele mai folosite. Se ştie că bulgarii erau foarte pricepuţi în fabricarea olanelor, în sat existând materie primă suficientă. Astfel, locuitorii bulgari din Beidaud ajunseseră să aprovizioneze cu olane toate satele învecinate. Olanele se montau pe un suport aşternut peste lănteţi, format din stuf, paie şi ceamur umed pentru fixarea olanei. În acoperiş se lăsau locuri pentru lucarne – două „cucumele". Tâmplăria se cumpăra de obicei, dar se putea face şi la comandă, nu numai pentru uşi, ferestre, dar şi pentru mobilă de brad.

Prispele, platforme de pământ pe umplutură din piatră cu pământ, erau mărginite de stâlpi fixaţi în tălpi. Streaşina prispei, liberă, lăsa aparent patul de stuf de sub olane, iar cea înfundată avea scânduri sau lipitură văruită.

Suprafaţa temeliilor, pardoselile, suprafeţele pereţilor şi tavanele erau tratate cu toată grijă, pentru a obţine suprafeţe netede şi curate. Astfel, temeliile erau lipite cu lut amestecat cu pleavă; pereţii din chirpici se făţuiau de două ori cu pământ galben amestecat cu pleavă, apoi cu pământ amestecat cu balegă şi nisip. După aceea se văruiau de 2-3 ori. Primul var cu nisip se aşternea cu o măturică deasă din papură pe tencuiala încă umedă. În al doilea var se punea nisip mai puţin, iar în al treilea se punea sineală (pigment albastru). La baza peretelui de la faţada principală, se trasa un brâuleţ cu pământ gri dizolvat în apă şi amestecat cu ouă sau lapte. La pereţii realizaţi din împletitură de nuiele, după uscarea ceamurului de umplutură, se executa o lipitură din lut cu balegă, uniformizată în strat cu mâna şi cu o scândurică. Planşeele („podurile") se realizau din nuiele puse între cordiţe, iar nuielele lipite cu ceamur se făţuiau cu pământ galben amestecat cu gunoi de grajd şi pleavă.

În ceea ce priveşte arhitectura interiorului, dotările fixe erau reprezentate de: sistemele de încălzire; paturile şi „canapelele" din pământ. Aceste amenajări prezintă forme remarcabile în interiorul casei, ajutând la reconstituirea unui mod de viaţă. În plus, ele prezintă, prin denumirea părţilor componente, date lingvistice importante pentru elementul etnic. Unele dintre denumiri au fost perpetuate şi de locuitorii aromâni. Aceste sobe rămase în locuinţele bulgăreşti sunt cunoscute în tot spaţiul balcanic. Astfel, vatra cu horn, de dimensiuni impresionante, aşezată într-unul dintre colţurile tinzii, cu corespondent de cuptor în camera alăturată se numeşte „geamal" şi este construită din chirpici şi ceamur. Hornul din pod, făcut din chirpici, se numeşte buhăre. Se mai spune şi

hogeac cu buhăre şi sobă. Orice tip de platformă de pământ, aşa cum erau cele de pe lângă vatră sau paturile şi canapelele (un fel de laviţe scunde), se numea „pizuiu”.

În tipologia planimetrică a locuinţei se înscriu câteva forme principale care au dovedit însă disponibilitatea dezvoltării variantelor.

- Primul tip de plan era reprezentat de sală şi odaie, cu prispă numai la faţada principală, şi beci.
- Al doilea tip care a convieţuit cu primul, dar care a căpătat treptat o răspândire considerabilă este cel cu sală şi două încăperi („odă”), cu prispă, cu sau fără balcon şi cu beci. De obicei, beciul este amplasat sub balconul axat în faţadă, iar la casa fără balcon, beciul este amenajat la un capăt al casei, sub una dintre încăperi. Variante la acest plan de bază sunt considerate cele în care apar adăugiri laterale, realizate concomitent cu trasarea nucleului de locuit propriu-zis şi anume: grajd sau bucătărie de vară; grajd şi bucătărie; o încăpere pentru prăvălie. Astfel locuinţa capătă până la cinci încăperi.
- Al treilea tip de plan este reprezentat de casa dublă, cu o simetrie în plan: două săli, două odăi, prispă, balcon central, beci sub balcon la care se adăuga un adăpost pentru animale şi o bucătărie de vară în unghi drept faţă de linia casei.

Modificările planului tradiţional erau legate de: împărţirea tinzii în două; înmulţirea acceselor; adăugiri de încăperi care să servească unor funcţii lucrative ale casei, cum ar fi atelierele de tâmplărie, de dărăcit lâna.

Casa tradiţională din Beidaud cumula funcţiile de locuire cu tot ce însemna ea în acele timpuri: adăpost, pregătirea hranei, desfăşurarea unor activităţi diurne; stocarea şi prezervarea hranei; adăpostul animalelor şi chiar supravegherea lor (pe ferestruica uneia dintre odăi) şi, în unele cazuri, ascunzătoare (intrare secretă din sală în beci). Spaţii tampon între exterior şi interior, prispa şi balconul însemnau şi locuri ale unor activităţi sezoniere. Sala (tinda) era nu numai încăperea care facilita accese, dar adăpostea vetrele şi deci bucătăria în timpul iernii. Odăile aveau funcţia de locuire propriu-zisă, pentru odihnă şi celebrarea sărbătorilor, fiindu-le asigurată încălzirea prin sobe oarbe. Pregnanţa volumelor construite îşi are un corespondent în calităţile formale şi dimensionale ale desfăşurării spaţiilor în plan.

Elevaţia, o compoziţie de volume, mase, suprafeţe, oferă prin intermediul arhitecturii locuinţei din Beidaud, câteva caracteristici care îi crează personalitatea:

- registre clar suprapuse pe înălţime – temelie, perete, acoperiş, cu structuri foarte diferite şi care reflectă diferit lumina, reliefând plasticitatea unor materiale;
- raportul de mărimi între părţile principale ale construcţiei, în care accentul cade fie pe masa temeliei – în cazul terenului în pantă, fie pe faţade – la casa cu temelie egală. În analiza raportului de înălţime pereţi-acoperiş se evidenţiază pereţii faţă de acoperişul în patru ape, cu coamă lungă şi pantă lină.
- volumul prispei şi al balconului, cu structuri constructive aparente sunt volume bine conturate, dar raţional şi estetic integrate volumului total al casei;
- prispa şi balconul definesc faţada principală prin accentele decorative;
- accese orientate diferit, la prispă şi la beci: rabatarea scării pe faţada principală şi acces frontal la beci;

- suprapunerea de volume pe suprafeţele plane marchează contraste bine definite: balustrade, stâlpi, rame de ferestre. Foarte rar, parapetele traforate, prin jocul de umbră şi lumină, disimulează profilele
- stâlpii prispei şi capetele de grinzi transversale, prin alternanţa vertical-orizontal, creează un ritm care dă impresia de mare stabilitate a construcţiei
- Streşinele late şi polăţile sunt elemente de greutate în analiza plastică a arhitecturii casei.

Elementele decorative simple, geometrice, tăiate cu fierăstrăul, după şablon, sunt individualizate pentru pragul de sus al ferestrelor, scândurile parapetului de la balcon şi pentru capitelurile stâlpilor.

Având în vedere cuprinderea în planul casei a unor spaţii care sunt destinate depozitării sau adăpostirii animalelor, anexele separate sunt puţine. Astfel, unele grajduri din curtea gospodăriei, erau construite pe temelii scunde din piatră, din chirpici şi acoperite în două ape cu stuf sau olane. Tot pentru adăpostul animalelor s-a mai practicat amenajarea târlelor în grădina de lângă casă. Hambarele pentru cereale, construite din nuiele împletite sau scândură, materiale susţinute de un cadru de grinzi de lemn de stejar, se cuplau câte două sub un acoperiş cu învelitoare din olane. Bucătăriile de vară, mici contrucţii din chirpici, acoperite cu olane, în două ape, aveau în interior o vatră cu „ogeac" şi „pizuiu" (platformă de pământ). Cuptorul de vară se construia din piatră şi chirpici şi era adăpostit uneori sub un şopron. Distileria pentru ţuică este o amenajare mai recentă în incinta gospodăriei individuale.

În ceea ce priveşte *obiceiurile de construcţie*, pe locul destinat casei se bătea primul ţăruş şi se tăia o pasăre sau un animal, pe partea de răsărit a casei. La începerea temeliei, soacra familiei tămâia locul şi îl stropea cu apă sfinţită. După montarea şarpantei se aşeza la coamă o cruce, un prosop şi cămăşi pentru fiecare meşter. Se ţineau aceste ofrande până când începea acoperirea casei. La terminarea casei, se invitau rudele la feştanie, aceasta fiind programată pentru o zi de post. Atunci se miruia casa pe toţi pereţii, făcându-se cruci cu ulei de mir. Invitaţii puteau aduce daruri: găină sau cloşcă cu pui, o găleată cu apă. Toate aceste practici erau îndeplinite pentru bunăstarea casei.

Loc. Beidaud – locuinţa

Loc. Beidaud – anexe gospodăreşti

Arhitectura din **Cerna** se înscrie în ansamblul arhitecturii dobrogene prin materialele şi tehnicile utilizate, prin planimetrie şi elevaţie.

Curţile gospodăriilor din Cerna, ca şi cele din alte localităţi din Dobrogea, se remarcă prin mărime, minim 2000 mp, prin forma dreptunghiulară şi orientarea cu una din laturile înguste spre stradă.

Construcţia în raport cu care se organizează gospodăria este casa, orientată perpendicular faţă de stradă, la oarecare distanţă de ea.

Gospodăria tradiţională din Cerna cuprinde pe lângă locuinţă şi o serie de construcţii cu caracter economic precum: hambarul – ilustrează cel mai bine caracterul agricol al gospodăriei; „damul" – adăpost pentru animale; „păierul" – pentru păstrarea nutreţurilor; „ascanaua" – bucătăria de vară; cuptorul pentru pâine; „curnicul" – coteţul pentru găini; „saiaua" – pentru oi.

Casele vechi, bulgăreşti, păstrează elemente tipice de arhitectură balcanică: streşini largi, acoperite în pante line, învelitori din olană, prispe late.

Planul cel mai răspândit la casele construite între anii 1900-1950, cuprinde tindă cu două încăperi situate de-o parte şi de alta. La cele mai vechi case, pe toată faţada se desfăşoară o prispă joasă cu stâlpi simpli, fără balustradă. Altele, au prispa înălţată pe un postament de piatră, închisă cu balustradă. Lateral, sub una din încăperi se află beciul cu intrare la faţadă. Intrarea în casă se face de pe prispă printr-o singură uşă. O deschidere în plafonul tindei s-au într-un perete permite urcarea în podul casei. Ferestrele sunt dispuse de asemenea pe faţada principală, spre prispă, la fiecare cameră câte una sau grupate adesea câte două într-o ramă comună.

Casa cu două nivele a fost foarte puţin răspândită la Cerna, fiind apanajul unor oameni înstăriţi sau al unor negustori. În centrul Cernei se conservă o construcţie cu două nivele, datând de la începutul secolului al XX-lea, care a avut la parter prăvălii iar la etaj locuinţe.

Decorul caselor este minim şi se compune din stâlpi cu capiteluri profilate, din ancadramente de fereastră cu forme diferite şi uneori din pazii traforate la streşini.

După 1960, în cea mai mare parte, casele sunt construite din chirpici cu învelitoare din ţiglă, au foarte rar legătură cu tradiţia, fiind realizate după proiecte tip.

Ca urmare a apariţiei Legii sistematizării teritoriului (1974), nu s-a mai construit aproape nimic la Cerna până în jurul anului 2000. În prezent arhitectura nouă din Cerna relevă mutaţiile la nivel socio-economic şi anume: utilizarea materialelor de construcţii moderne, planimetrie şi elevaţie supradimensionată.

Loc. Cerna – locuinţe şi clădirea poştei (arhiva ICEM)

Loc. Cerna. 2022

Farmecul localităţii **Izvoarele** este dat şi de frumuseţea arhitecturii tradiţionale româneşti dar mai ales ale grecilor din Dobrogea, putând fi admirate gospodării tradiţionale cu locuinţe care se înscriu în sistemul constructiv cu pereţii din pământ („ceamur" sau „chirpici"), construită fie pe o temelie de piatră îngropată la o adâncime de 20-30 cm, fie pe temelie tot din ceamur.

De asemenea, întâlnim şi locuinţa cu specific mediteranean, cu pereţi din pământ construiţi pe o temelie înaltă de piatră, cu prispă lată înălţată pe un postament de piatră, închisă sau nu cu balustradă, cu sau fără balcon; streşini largi, acoperite în pante line, învelitori din olană. Lateral, sub una din încăperi, sau central, sub balcon, se află beciul cu intrare la faţadă.

Ceamurul se făcea din lut udat bine cu apă şi amestecat cu paie tocate de grâu sau de orz, se frământa cu picioarele sau cu caii până când se obţinea o pastă bine omogenizată. Se făceau bulgării („boţ"-uri sau „boaţe") şi se plasau pe rând, pe conturul casei. Pereţii se ridicau vara din 4-5 rânduri de ceamur, fiecare rând aşezat se lăsa la uscat timp de 2-3 săptămâni.

Gospodăria tradiţională frecventă până la colectivizare, astăzi aproape de neregăsit în localitate, cuprindea: locuinţa şi construcţii anexe dispuse în spatele locuinţei, despărţite de curtea casei printr-un gard.

Fiind în general crescători de animale şi agricultori, gospodăria reflectă în primul rând acest lucru. Gospodăria cuprinde pe lângă locuinţă o serie de construcţii cu caracter economic precum: „dam"-ul – grajdul; „samalâc"-ul – păier (pentru păstrarea nutreţului); curnicul pentru păsări, cuptorul de pâine, coteţ pentru porci, şopron pentru atelaje, hambar, porumbar, magazie pentru unelte şi harnaşament. În curtea casei se afla de obicei fântâna cu val. Pentru intrarea cu carul se utiliza o poartă mai mare, construcţie permanentă sau temporară dispusă în raport cu uliţa (în celălalt capăt al gospodăriei, lateral sau în fundul grădinii).

Locuinţa era dispusă cu faţada principală la stradă sau perpendiculară cu aceasta, preferându-se poziţionarea cu ferestrele spre răsărit. Predomina locuinţa cu două şi trei încăperi, cu prispă şi balcon înalt, beci sub tindă, streaşină largă şi învelitoare joasă de olană în patru ape.

Decorul casei este destul de bogat, individualizându-se prin forma lui în arealul judeţului. Toţi stâlpii prispei sunt modelaţi prin tăiere şi dăltuire obţinându-se astfel nişte capiteluri profilate. Ramele ferestrelor şi ale uşilor prezintă în partea de sus ancadramente de forme diferite, detaşându-se însă ca element decorativ specific localităţii Izvoarele profilurile de păsări stilizate dispuse în partea superioară a ferestrelor şi uşilor.

Loc. Izvoarele – locuințe sec. XXI

4.2 Peisajul arhitectural al localităţilor din GAL Delta Dunării

Pe teritoriul GAL Delta Dunării bulgarii s-au aşezat şi au convieţuit alături de alte grupuri etnice în arealuri propice practicării agriculturii, legumiculturii şi creşterii animalelor, conturându-se astfel microzona Dealurilor Tulcei şi lacului Razelm (Agighiol, Beştepe, Sarinasuf ş.a.).

Localităţile în care au locuit aceştia aparţin categoriei de sate adunate, cu gospodăriile aşezate în mod compact. În funcţie de condiţiile oro-hidrografice, apar elemente de discontinuitate. Dispunerea loturilor cu latura mică la stradă a determinat dezvoltarea gospodăriei în aliniament sau în formă de „L". Apar şi orientări cu faţada principală la trama stradală, în funcţie de microformele de relief, dominanţa direcţiei vântului sau raportul umbrire-insolare.

Cel mai răspândit tip de locuinţă construită sau locuită de bulgari este cel cu tindă centrală[89] şi două camere („soba") dispuse simetric, cu prispă la faţadă, cu sau fără beci dedesubt. În acest sens, cercetătoarea Bagra Georgieva a constatat că „cea mai răspândită este compoziţia planului cu trei încăperi, care constă dintr-o încăpere cu vatră, unde se adună toţi membrii familiei, şi două camere."[90] O variantă aparte o constituie casa cu două camere, tindă centrală şi balcon deschis, care iese în afara planului. Casele bulgăreşti din Dobrogea de Nord, construite după 1913 sunt cu trei încăperi cu acoperire pe întreaga prispă şi chiar pe balcon.[91]

Arhitectura locuinţei, dar şi a celorlalte construcţii din cadrul gospodăriei, este condiţionată de materiile prime folosite (lutul, piatra, lemnul, stuful), dar şi de condiţiile de mediu (gerurile şi căldurile mari) şi nu în ultimul rând, de peisajul specific dobrogean în care se integrează armonios. Ea se integrează în ceea ce etnografii numesc *arhitectura de pământ*. Astfel, arealul locuit de bulgari se înscrie unei zone în care s-au folosit ca tehnici constructive predominante ceamurul şi chirpicii.

[89] În tindă se găseşte „bagea"-ul cu vatra şi soba bulgărească (oarbă).

[90] Bagra Gheorghieva, *Dobrudzha. Etnografski, Folklorni i Ezikovi Prouchvanija*, Sofia, 1974, p. 136.

[91] *Ibidem*, p. 137.

Temelia caselor era din piatră legată cu ceamur sau din blocuri de piatră cioplită. Spaţiul din interiorul temeliei, de sub casă, era completat cu umplutură de pământ. Unele case, de regulă cele batrâneşti, aveau temelia foarte mică. Peste temelia din piatră se clădeau pereţii din ceamur sau din chirpici. Când pereţii se făceau din ceamur se puneau cam cinci rânduri successive, la anumite interval de timp, pentru a se usca. Ceamurul era lutul amestecat cu apă şi paie vechi, călcat cu picioarele de către oameni, uneori folosindu-se şi animalele. „Făceam boţuri cu mâna şi le duceam la maistru", ne povesstesc bătrânii satelor. Chirpicii se făceau din aceleaşi material ca ceamurul şi se puneau în tipar de scândură numit „chirpicar", lăsând apoi să se usuce la soare. Când pereţii se zideau din chirpici cu liant de lut, se punea câte un rând de ceamur la temelie şi la terminarea pereţilor. La o casă cu două camere şi tindă centrală se foloseau cam 1300 chirpici. După ce pereţii erau gata uscaţi, se punea grinda cu „podele" şi se măcăsuiau căpriorii. Între podele se aşeza stuf şi se lipea cu lut amestecat cu paie în pod şi cu lut amestecat cu pleavă la tavanul din interiorul casei. Finisarea pereţilor se făcea prin aplicarea a două straturi de lipeală: primul din lut galben amestecat cu paie mărunte sau cu pleavă, iar cel de al doilea din lut galben amestecat cu bălegar după care urma zugrăvirea.

Învelitoarea la casă era făcută de meşteri specializaţi care măcăiau căpriorii de brad, băteau leţurile la un interval de 0,80 m şi acopereau cu stuf. Cam la jumătatea înălţimii căpriorilor perechi se află câte un scaun pentru mărirea rezistenţei acestora. Scaunul este alcătuit din doi popici şi o contrafisă în capătul acestora, puncte în care se sprijină căpriorii. Casele acoperite cu stuf se făceau în două ape, cu două funduri din scândură. Când se învelea „nemţeşte intrau cam 300 maldări (0,40 m grosime). Pentru acoperitul cu stuf se folosea şi tehnica denumită „ruseşte", iar uneori şi tehnica mixtă, îmbinând cele două tehnici, „ruseşte" şi „nemţeşte". La intersecţia celor două ape se punea "coama împletită" din stuf. Casele vechi, cu două camera, tindă central şi balcon în faţă aveau şi balcoanele acoperite cu stuf, în două ape, la fel ca şi casa. Ulterior, case au fost învelite cu tablă şi alte materiale.

Gospodăriile tradiţionale aveau curţi mari, în unele cazuri armanul pentru treieratul cerealelor păioase ocupa o bună parte din suprafaţa gospodăriei. Grădina de flori din faţa casei, grădina de legume şi de zarzavat, pomii fructiferi, curtea pentru păsări şi ocolul pentru animale, împreună cu casa şi toate construcţiile anexe completau armonios gospodăria.

Cele mai numeroase sunt cele cu planul în forma literei "L" Pe una din laturi se află casa, iar pe cealaltă anexele. Acest tip de gospodărie se întâlneşte în două variante locale: cu anexele lipite de casă şi cu anexele separate. În raport de casa cu două camere, tindă centrală, prispă şi balcon, anexele erau dispuse astfel: spre stradă, oblic cu planul casei se află ataşată o magazie şi o bucătărie de iarnă cu două camere; în partea opusă se află o altă magazie cu beci, saivanul, samalâcul şi damul. Majoritatea gospodăriilor au avut de suportat o serie de modificări datorită restrângerii curţilor, dispariţiei armanului, micşorării numărului anexelor precum şi a schimbării destinaţiei unora dintre acestea.

Pentru a-şi păstra gospodăriile curate, în structura lor a fost delimitat spaţiul destinat adăpostirii şi creşterii animalelor de spaţiul destinat casei, locuirii. Acareturile sunt în aşa fel dispuse încât împreună cu casa să închidă spaţiul gospodăriei, rămânând în mijloc un spaţiu destul de mare (cel aferent casei, mai mic, cel aferent construcţiilor gospodăreşti destinate animalelor, mult mai mare). În general, după cooperativizare, în absenţa animalelor, căruţelor şi uneltelor agricole, spaţiul oborului/curţii s-a folosit pentru cultivarea zarzavaturilor, s-au plantat pomi fructiferi şi chiar viţa de vie.

Legumicultură

Creşterea viţei-de-vie

Intrarea în gospodărie se face printr-o poartă şi/sau chiar două, o portiţă pentru intrarea pietonală prin curte spre casă şi o poartă mai mare pentru intrarea cu căruţa şi animalele, în oborul vitelor. Împrejmuirea este realizată pe două laturi din nuiele împletite, iar la faţădă gardul este din piatră şi scândură.

Principala construcţie în jurul careia sunt grupate anexele gospodăreşti este casa. Amplasarea ei în curte determină organizarea spaţiului, legături funcţionale cu celalte anexe ale gospodăriei şi în mod special cu drumul. Majoritatea caselor sunt orientate cu latura mica spre uliţă, având curtea în faţă, iar anexele în continuare spre fundul curţii şi lateral. În acest caz, între casă şi gardul de la drum, se află grădiniţa de flori care, uneori, se întinde şi în faţa casei. O situaţie aparte o au casele amplasate pe colţurile de la intersecţiile drumurilor. În funcţie de orientarea acestor căi de acces faţă de punctele

cardinal, unele dintre aceste locuiţe sunt amplasate cu ambele faţade de stradă, altele dispuse cu spatele la stradă.

În ceea ce priveşte tipologia caselor ţărăneşti tradiţionale, cel mai răspândit tip este casa cu două camere şi tindă centrală. Acest tip de casă are prispa pe două laturi şi balconul (pridvorul) amplasat în faţa tindei central. Cele două încăperi sunt numite de către localnici „case" , „casa de la vale", „casa de la deal", „casa de ţinut" şi „casa mare". La casele vechi se remarcă dimensiunile mari ale celor două camere (6/5 şi respectiv 6/6 m). Când la acest tip de casă i s-au mai adăugat în continuare sau lateral (în unghi drept) alte încăperi, s-au creat variante ale aceluiaşi tip.

O a doua categorie de case este aceea care are în plan un „intrând", sau „tindă retrasă", „balcon interior", „prispă retrasă". Asuprea acestei case specialiştii s-au pronunţat că este specifică Dobrogei.[92] Acest tip de locuinţă este întâlnit cu variantele:

- retragerea fără stâlpi a tindei înguste, având grindă pe linia faţadei;
- prispă cu arc pe care se sprijină acoperişul; partea din faţă a tindei este prevăzută cu stâlpi de lemn sau de zidărie.

Credem că ne aflăm în faţa unei variante a casei cu două camere şi tindă centrală, la care, prin retragerea tindei s-a creat un mic balcon sub formă de intrând, la fel cum prin extindere în faţa tindei se crează un nou spaţiu, denumit balcon.

Cele mai multe case au prispe pe faţada principală şi pe una din faţadele laterale, balcon în faţa tindei şi fronton triunghiular, susţinut pe patru stâlpi din lemn. La unele case prispa ajunge la o înăţime de 1,10 m; accesul în casă se făcea pe scara de piatră aşezată perpendicular pe prispă sau pe partea lateral a balconului. Majoritatea caselor au prispă liberă şi balcon liber, prevăzute cu stâlpi, ancoraţi de prispă şi de grinda de sub streaşină prin intermediul capitelurilor.

Loc. Beştepe – casa lui Ion Deliu moştenită de la bunici. Casa a fost renovată

[92] ***, *Arhitectura populaţiei românească . Dobrogea*, Bucureşti , 1957, p. 26.

Loc. Iazurile – casă cu planimetrie tradiţională întâlnită la: români şi bulgari

În simplitatea caselor se întâlneşte o anumită doză de decor. Din punct de vedere cromatic, albul pereţilor, precum şi lemnăria de la ferestre, uşi, stâlpi, pazie sunt înviorate de culori albastre, verzi etc. Uneori brâiele de la faţadă, zugrăvite colorat (gri, negru, albastru, verde) protejează albul pereţilor din zona de contact cu prispa. La casa tradiţională frontoanele sunt impodobite cu ”înfloriturі” formate din unul sau două rânduri de traforaje, aplicate pe toate cele trei laturi. Stâlpii de la prispă şi de la balcon au rolul de a sprijini streaşina şi balconul. Ei sunt ancoraţi de grindă de sub streaşină sau de capetele căpriorilor prin intermediul unor capiteluri de lemn decorate cu tăieturi, profiluri şi forme care uneori se aseamană cu capete de cai. Un alt spaţiu decorativ unitar este grilajul de la prispă şi de la balcon care uneşte stâlpii şi leagă prispa într-un joc continuu şi uniform de scânduri traforate. În partea superioară a ancadramentului unor ferestre se întâlnesc, uneori, ornamente obţinute din tăietură cu ferăstrăul.

La casele noi, ca urmare a influenţei decoraţiei arhitecturii urbane, au apărut ornamente din tencuială şi zidărie. Stâlpii sunt zidiţi, cu capiteluri, cu ornamente la bază. Ei susţin arcadele trilobite ale balconului tindei retrase. La colţurile casei se întâlnesc profiluri realizate din tencuială.

Detalii arhitecturale

Principalele ocupaţii tradiţionale ale locuitorilor din GAL fiind agricultura şi creşterea animalelor, rezultă că anexele gospodăreşti trebuiau să răspundă principalelelor activităţi economice. Construcţiile anexe cu ar fi: porumbarul, hambarul şi magazia erau legate de activităţiile agricole şi de ramurile agriculturii. Grajdul, damul, samalâcul, saiaua, curnicul sunt construcţii destinate creşterii animalelor. Fiecare gospodărie are construcţii anexe destinate preparării hranei (bucătării de vară, de iarnă, cuptoare) şi spaţii special amenajate pentru depozitarea şi păstrarea alimentelor pe timp de iarnă (beciuri, magazii).

Creşterea păsărilor de curte

Vechile hambare şi cotețe erau împletite din nuiele. Atunci când se foloseau chirpicii, pentru a ridica un dam şi un samalâc, sub acelaşi acoperiş, se foloseau 1600 de bucăţi. Acoperişul în patru ape avea creasta împletită din stuf; pentru învelitul cu stuf se foloseau aceleaşi tehnici cala casă: învelit „rusește” , „nemțește” sau mixte.

Beciurile construite sub locuinţe, cu pereţii din piatră zidită, aveau de regulă hrubă. Porumbarul se făcea de regulă de lemn, se înveleau cu stuf sau coceni. Grajdul se construia de asemenea din ceamur, având uneori în pereţi zidite şi pietre. Acoperişul în patru ape avea creasta împletită din stuf.

Bucătăria de vară, cu pereţii din ceamur şi acoperişul din stuf a fost înlocuit la ulterioarele reparaţii cu material industrial. În cadrul gospodăriei curtea, grădiniţa de flori, grădina şi ocolul de animale erau despărţite de o serie de garduri şi gărduţuri din leţuri, nuiele, scândură sau stuf. Gardul de la drum era din piatră zidită cu lut. De cele mai multe ori acesta era un gard de rezistenţă care avea menirea de a opri prăvălirea malurilor ce alcătuiau perimetrul gospodăriei, supraînălţate faţă de nivelurile drumurilor. Uneori gardurile din piatră sunt acoperite cu un strat de ceamur care, periodic, era reîmprospătat, fiind spălat de ploaie.

Curnicul este de regulă pătrat şi de mici dimensiuni, grajdul împreună cu şopronul şi saivanul sau cu damul are formă dreptunghiulară, fiind mai lung, iar aplecătoarele au planuri pătrate sau dreptunghiulare, fiind reduse ca suprafaţă. Aceleaşi forme de plan, dar de dimensiuni variabile, au magazia, saiaua, porumbarul şi bucătăria de vară.

În unele gospodării se află amplasată fântâna cu mosor (tambur), de regulă lângă gardul de la uliţă. Cele de folosinţă colectivă sunt fântâni cu cumpănă şi mai rar cu tambur. Fântânile vechi sunt zidite din piatră iar la suprafaţă din lemn; cele recente sunt din tuburi cilindrice de ciment atât în adâncime cât şi la suprafaţă.

Construcţiile anexe din gospodării, de regulă mai joase decât casa, sunt amplasate în aşa fel încât să fie ferite de vânturile puternice şi pe cât posibil cu faţada la soare. Înălţimea lor relativ mică se datorează şi lipsei temeliei sau soclului. Grajdul, fără perete în faţa şopronului, este prevăzut cu o uşă joasă şi o mica fereastră.

Dacă locuinţele tradiţionale se mai întalnesc mai cu seamă la locuitorii bătrâni ai satului, anexele gospodăreşti se întâlnesc tot mai rar. Hambarele din nuiele împletite şi curnicele lucrate în aceeaşi tehnică au dispărut în totalitate, locul lor fiind luat de porumbare şi de curnice din ceamur. Prezenţa bucătăriei, curnicului, magaziei şi grajdului este semnalată aproape în fiecare gospodărie. Damul, samalâcul, saivanul şi saiaua, construite tradiţional, mai pot fi întâlnite doar în câteva exemplare în sat.

Riturile de construcţie, întâlnite şi la alte populaţii din acest areal, erau particularizate în funcţie de tehnica de construcţie. La casele din ceamur, se punea la primul rând, pe peretele dinspre răsărit, o cruce din lemn cu rol apotropaic şi augural, pentru a păzi de rele şi a asigura sporul în timpul construirii. Crucea era mutată odată cu ridicarea fiecărui rând de ceamur, iar când se punea şarpanta, aceasta se punea pe căpriori cu un ştergar şi un buchet de flori, pentru cinstirea meşterilor care executau lemnăria. La final, crucea rămânea în pod. La casele din chirpici, crucea se arbora când se punea şarpanta. Urmau secvenţele sfinţirii casei, a mesei comune şi a oferirii darurilor de casă nouă[93]. La sfinţitul casei, „se făcea citanie şi se dădea cu *aiasmă*. Se aprindeau lumânări în colţurile casei şi se făcea semnul crucii cu ulei de mir la uşile locuinţei. La fel, când se termina fântâna, se chema preotul care făcea *aiasmă* şi o arunca în fântână”.[94]

[93] Arhiva ICEM. Dosar Arhitectură Agighiol, 1991, p. 25.

[94] Sursă orală: Tănase Dobre (n. 1928), interviu: Dorinel Ichim (1992, Vişina).

Porumbar

Porumbar din nuiele. Beştepe, 2022

Grădina de lângă casă. Beştepe, 2022

5. Aspecte de viaţă cotidiană (ocupaţii, meşteşuguri, port, gastronomie) îndeosebi a populaţiei bulgăreşti.

5.1 Aspecte de viaţă cotidiană (ocupaţii, meşteşuguri, port, gastronomie) ale bulgarilor din GAL Munţii Măcinului

Principalele ocupaţii tradiţionale ale bulgarilor, dar şi a altor locuitori din GAL Munţii Măcinului, au fost agricultura (plugăria) şi creşterea animalelor.

Cercetarea de teren privind practicarea agriculturii, în acest areal, evidenţiază sisteme caracteristice agriculturii tradiţionale. Dintre cerealele cultivate în areal menţionăm: grâu, secară, porumb, floarea soarelui. De asemenea, se cultivau şi cereale necesare creşterii animalelor: orz, orzoaică, ovăz. Alături de cultivarea cerealelor se practica legumicultura şi grădinăritul. În acest areal s-a cultivat şi se cultivă şi viţa-de-vie.

Creşterea animalelor a fost una din ocupaţiile tradiţionale care s-a dezvoltat de-a lungul timpului în strânsă legătură cu dezvoltarea agriculturii. Astfel, pe acest teritoriu s-au crescut şi cresc, în principal, cornute mici (în special oi şi într-o mai mică măsură şi capre), vite cornute mari (vaci, boi), cai şi porci. Nelipsite sunt păsările de curte, mai ales găinile crescute pentru ouă şi carne. Puful şi penele mici erau folosite la umplutul pernelor. Se mai creşteau gâşte, raţe, curci.

Industria casnică textilă a satisfăcut cerinţele zilnice traiului, ele constând în prelucrarea produselor animaliere (obţinerea borangicului, a lânii), textile (bumbac), confecţionarea îmbrăcămintei, a ştergarelor, lăicerelor, păretarelor şi a altor ţesături. Mărturii despre practicarea *torsului, ţesutului, prelucrarea lemnului* ş.a. cu caracter casnic există şi astăzi.

Dintre meşteşugurile practicate amintim: *prelucrarea lemnului (inclusiv realizarea războaielor de ţesut), prelucrarea metalelor, prelucrarea nuielelor, olănăritul*.

În ce priveşte prelucrarea lemnului, menţionăm faptul că datorită trăsăturilor generale ale zonei, nu întâlnim manifestări ale prelucrării artistice ci practicarea unor meşteşuguri ca: dulgheritul, tâmplăria. Aceste meşteşuguri se practicau pentru a răspunde nevoilor cotidiene ale oamenilor. Uneori, obiectele de tâmplărie: ferestre, uşi, anumite obiecte de mobilier ţărănesc, erau aduse de la oraş sau din localităţile unde se confecţionau.

Prelucrarea metalelor se reduce la practicarea fierăriei. Meşteşugul era practicat pentru a satisface cerinţele imediate a locuitorilor şi era legat de creşterea animalelor, de practicarea agriculturii şi de reparaţia mijloacelor de transport, alături de reparaţia uneltelor agricole. În ce priveşte însă prelucrarea uneltelor agricole (pluguri, grape) acestea erau procurate din prăvăliile deschise în sat sau de la oraş.

Prelucrarea lutului este unul dintre meşteşugurile ce s-a practicat în vederea construcţiilor de case (ridicarea pereţilor casei şi a unor anexe) sub forma ceamurului şi chirpicilor. O formă specializată era reprezentată de realizarea olanelor, de exemplu, olănarii bulgari din Beidaud deservind o serie de localităţi din împrejurimi.

În ceea ce priveşte ***vestimentaţia*** **bulgarilor** din acest areal, memoria colectivă mai păstrează câteva informaţii.

Cerna, începutul secolului XX. Arhiva ICEM

Fetele purtau părul lung împletit în două sau patru cozi legate în partea de jos cu panglici colorate, la ureche apărând nelipsita floare. Bulgăroaicele căsătorite îşi acopereau părul cu „moadă” şi „casincă”. De asemenea, se purta rochia („ciucman”) sau

fusta creaţă, cu mai multe benzi multicolore. Peste aceste piese vestimentare se purta „pristelca”, din pânză ţesută în casă, decorată cu motive cusute şi încadrată de jur-împrejur cu dantelă.[95] Elementul de legătură la mijloc era reprezentat de brâul din lână sau brâul metalic („covăneţu”), evident un accesoriu vestimentar legat de prestigiul şi puterea financiară a familiei în comunitate.[96]

Costumul de sărbătoare includea, pentru tinerele logodite, un însemn identitar în raport cu riturile de trecere: „aschii” (zale), ghirlandă din mărgele purtată peste moadă în toată perioada logodnei, chiar până la naşterea primului copil.

În privinţa costumului popular al bulgarilor şi românilor din acest areal, se poate afirma că de-a lungul timpului s-au produs numeroase schimburi şi interferenţe, fapt ce a condus la ideea de izomorfism cultural. Astfel, bluza şi fusta apar la ambele populaţii, având un croi similar şi fiind confecţionate din aceleaşi tipuri de materiale. La fel, pestelca prezintă asemănări în raport cu compoziţia decorativă, ornamentele fiind dispuse lateral, în brâuri verticale. Veştmintele pentru perioada rece a anului, de exemplu zăbunul la femei şi iamurlucul la bărbaţi, au caracteristici comune. Aşa cum atrage atenţia Maria Constantin, „ceea ce trebuie însă să subliniem este faptul că atunci când se produc împrumuturi de elemente decorative între populaţiile care convieţuiesc pe acelaşi teritoriu, mai rar aceste elemente sunt preluate aidoma. De cele mai multe ori ele suntnt prelucrate, tratate în maniere cu totul independente şi originale, fiind adaptate la condiţiiie de viaţă, la ocupaţiile populaţiei.”[97]

[95] Dumitra Petrică, *Cerna: pagini de monografie locală*, Cluj-Napoca, Casa Cărţii de Ştiinţă, 2010, p. 124.
[96] Sursă orală: Tudorache Ioana (2022).
[97] Maria Constantin, *Repere în cercetarea costumului popular românesc din Dobrogea*, în Peuce, VI, 1977, p. 440.

Alimentaţia bulgarilor s-a dezvoltat în strânsă legătură cu ocupaţiile principale ale locuitorilor: agricultura şi creşterea animalelor. „Nu ne-a lipsit pâinea niciodată, am avut întotdeauna ce pune pe masă" rostesc cu nostalgie bătrânii satului. „Făceam pâine cu drojdie de casă. Luam puţină drojdie cumpărată, o puneam la înmuiat, o amestecam cu mălai şi puţină făină. O puneam într-o crăticioară. Într-o oră-două se ridica cât cratiţa. O luam de acolo şi o făceam turtele, cocoloaşe mici. Noi făceam pâine mai multă şi cu patru-cinci turtele mai mari făceam un cuptor de şapte-opt pâini. Şi pâinea ajungea o săptămână. Niciodată nu se mucegăia."[98]

Comunitatea bulgară reţine faimoasa plăcintă bulgărească („zelnik"). „Se făceau 3-4 foi din făină, apă sau lapte, sare. Se întindeau foarte bine. După ce o aşezai în tavă, pe jumătate de foie se punea brânză proaspătă şi puţin ulei. După ce o punea în două o făceau creaţă. Deasupra se punea puţină grăsime. În altă cratiţă se puneau ouă cu iaurt şi se turna peste. Se acoperea plăcinta cam de două degete. Fără plăcintă nu se putea. Să aveai om la praşă, că era sărbătoare, că era zi onomastică."[99] De asemenea, se făcea „zelnik" cu urzică şi cu ştevie, în perioada postului.

corban *zelnic*

[98] Sursă orală: Tudorache Ioana (2022).

[99] Sursă orală: Tudorache Ioana (2022).

5.2. Aspecte de viaţă cotidiană (ocupaţii, meşteşuguri, port, gastronomie) ale bulgarilor din GAL Delta Dunării

Bulgarii de pe teritoriul GAL Delta Dunării au avut ca ocupaţii principale agricultura (cultivarea cerealelor, legumicultura) şi creşterea animalelor, în special a cailor, ovinelor, bovinelor şi păsărilor de curte.

Celalalte populaţii vorbesc admirativ şi nostalgic despre priceperea grădinarilor şi zarzavagiilor bulgari, care cultivau o varietate de legume şi leguminoase: cartofi timpurii, varză, roşii, ardei, ţelină, fasole, vinete, praz. De altfel, piaţa de desfacere a acestora era extinsă la nivelul întregii regiuni.

Industria casnică textilă a fost dezvoltată în comunităţile de bulgari, multe ţesături (ştergare, covoare) fiind comandate şi cumpărate de românce, ucrainence sau lipovencele din satele alăturate. Bulgăroaicele cunoşteau diverse tehnici de ţusut şi cusut (în două iţe, în trei iţe, în patru iţe, peste fire, printre fire, nevedit), obţinând produse diverse: ştergare (peşchire) cu motive antropomorfe, fitomorfe sau geometrice, lăicere învrâstate, pânză simplă sau învărgată pentru rochii şi fuste, macaturi în patru iţe (mai târziu). Se mai realizau „chiuluri" şi „procoveţe"[100] pentru acoperirea cailor.

Dintre meşteşugurile practicate de această populaţie, remarcăm: cojocăria, realizarea dicăniilor cu cremene sau construcţia caselor.

Război de ţesut

Suveici

Darac

[100] Bucată ţesută pentru acoperirea cailor în contextul nunţii.

Țesături

Costumul tradiţional, precum orice fapt de cultură, a cunoscut anumite perioade evolutive, în raport cu tipul de material folosit, semnificaţia unor piese vestimentare sau influenţa etno-culturală din zonă (otomană, urbană etc.).

Bulgăroaicele purtau părul în cărare dreaptă, împletindu-l în patru cozi în trei vițe, pornind de ceafă. Se lăsa un „șfic", în partea lui superioară legându-se o mărgică roșie cu aţă roșie, cu rol apotropaic. Dacă aveau părul scurt, își cumpărau cozi, brobodițe sau „imăcele" albe, purtate în special ales vara.

Părul astfel împletit era acoperit cu „cealma"/ „celma" (modă, moadă, modiță, casinca, baticuţ triunghiular), pornind de la spate, pe sub cozi. Peste aceasta se punea fesul din postav roşu sau albastru, legat cu „băiera", formată din monede de argint. Peste fes, în faţă, se purta fruntarul din bani de aur sau argint. Această podoabă consta într-o suprapunere de două şiruri de monede. El avea central, un „auret" mare, urmat în părţile laterale de bănuţi de dimensiuni mai mici, în două straturi. În mijlocul fruntarului se prindea o floare roşie (de obicei muşcată). Fesul şi fruntarul erau purtate şi de fetele tinere.

Peste acestea, cele căsătorite purtau gear, o ţesutură industrială de culoare neagru, galbenă sau albă. Exista un gear simplu, cu ciucuri mai mici, împletiţi la bază, şi unul cu trei sau patru rânduri de ciucuri, aşa-numitul gear „cu clopoţei". Această legătură de cap se purta într-o parte „moţ" sau „pală peste pală", prins cu o spilcă. Iarna se folosea şi berta din lână.

În trecut, fetele logodite, până când rămâneau însărcinate, purtau o podoabă distinctivă, „aschii", alcătuită din zale de argint sau şiraguri de mărgele, prinse pe creştet, deasupra gearului.

Cămaşa dreaptă era realizată din pânză cu vârste în ţesătură verticale, în cadrele sau creţe. Ornamentica era realizată cu arnici, în special la gât, la extremităţile mânecilor şi la poale.

La sfârşitul secolului al XIX-lea şi începutul secolului al XX-lea, bulgarii dobrogeni purtau două tipuri de costume: cu „fîsta" (fustă) sau cu „ciucman" (rochie). Fusta veche era dreaptă, înlocuită ulterior de cea creaţă. Era realizată din lână sau stambă şi era prevăzută cu o dantelă îngustă în partea inferioară. Peste rochie sau fustă se încingeau cu „iviţă" (brâu) sau cordon metalic.

Elementul central al costumului tradiţional este „pristelka” (şorţul), bogat ornamentată, realizată printr-o combinaţie de tehnici de ţesut, cusut, vopsit sau croşetat. Fineţea pânzei de casă şi cromatica acesteia se armoniza cu ciucmanul sau fusta. Fetele începeau să poarte pristelka la vârsta de 14-15 ani, în momentul în care intrau în horă. Ornamentica pestelicii era generată de tehnica ţesutului (în două[101] sau trei iţe[102] sau nevedit în ochiuri[103]) şi de tipul de motive cusute: „cuchiciki” (cheptenei), „bîierac” (piscul) etc.

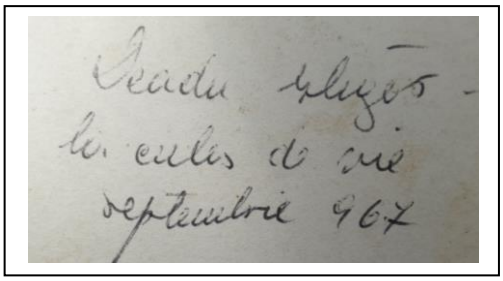
În sezonul rece se purta „polca”, uşor rotunjită în faţă, cu coadă în spate şi plisată.

Costumul bărbătesc este mai dificil de reconstituit. Bulgarii purtau cămaşă din pânză de casă. Tipul vechi avea guler drept şi deschizătura într-o parte, prevăzută cu sistem de încheiere. Ulterior a fost înlocuită cu cea cu deschizătură în faţă. Peste cămaşă, purtau pe timp de vară ilice în patru iţe, cu motive în cadreluri. Iarna purtau manta („iamurluc”) şi „ciubara” (căciulă din oaie). Pantalonii largi („şulvari”, „dulvari” sau „şăroche”) din aba erau prinşi cu un bârneţ („uciucur”) sau brâu lat din lână de culoare neagră sau roşie.

Vasila la spălat lâna

[101] Dacă se ţesea limpede, se ornamenta cu motive cusute cu acul.

[102] Se obţineau vrâste verticale din ţesătură.

[103] În acest caz piesa vestimentară se numea „kotlenţcă pristelka”.

Motive populare

Pistelcă de sărbătoare

Pistelcă de sărbătoare

Pistelcă de lucru

Pistelcă de lucru

Pistelcă de lucru

Bulgarii sunt exponenţii unei civilizaţii predominant agrare, creşterea animalelor fiind o activitate secundară, care a determinat o suplimentare calitativă periodică a *hranei* şi a oferit materie primă dezvoltatei industrii casnice textile. Pescuitul, vânătoarea şi culesul din natură au avut un rol minor în dezvoltarea şi evoluţia pattern-urilor alimentare.

Restricţiile alimentare impuse de practicarea ortodoxismului au determinat o alternanţă a perioadelor sau zilelor în care produsele animaliere erau interzise sau permise.

Grâul, sub forma făinii sau bulgurului, constituie ingredientul principal al diferitelor preparate, atât în context cotidian, cât şi festiv. De asemenea, bucătăria bulgarilor este bogată în mâncăruri din carne, în special din oaie, porc şi păsări de curte, consumate în special la momente festive, în afara acestora comportamentul alimentar având ca principiu de bază austeritatea.[104]

Influenţele otomane s-au impregnat în preferinţa bulgarilor pentru mâncărurile grase, fripte sau pentru deserturile foarte dulci. De la greci, cu care au convieţuit în numeroase localităţi din spaţiul balcanic, au fost preluate unele preparate din peşte (e.g. „plakia", „scordalia").[105]

Cercetătoarea Maria Markova clasifică mâncărurile bulgarilor, bazându-se pe criterii precum modul de obţinere a hranei şi de a găti, precum şi gustul obţinut, în trei grupe de alimente sau produse: „blazhno" (cu carne)[106], „blago" (dulci)[107] şi sărate-condimentate-acre-fermentate.[108]

Dintre produsele cu carne, amintim: „corbanul" din miel sau batal, mielul cu bulgur şi mentă, varză cu carne şi bulgur, babicul cu carne de vită în amestec cu porc sau oaie, pastrama de oaie, „pacea" (răcitura), „sarmi" (sarmale), „baur" (un fel de caltaboş), „deaduşcu" (toba mare) şi „babuşka" (toba mică).

În perioadele de post se consumau zacuşti şi tocane de legume, „ianîie de boghi" (tocană de fasole). De asemenea, cocăturile se individualizează într-o diversitate de forme, moduri de preparare sau tipuri de umpluturi: colaci folosiţi în diverse contexte ceremoniale, plăcintă creaţă cu lapte, plăcintă cu „ivără" (dovleac), cherdele[109], ghismane din coraslă de vacă, gogoşi.

De asemenea, se remarcă preferinţa pentru condimentarea sau folosirea unor produse din ultima categorie propusă de Markova: boiaua, obţinută prin mărunţirea ardeiului iute uscat, menta, borşul din tărâţe, „chişleac" (iaurt) etc.

---

[104] „Când mergeau la câmp, mâncau pâine cu „chiper" (boia). Nu ştiu cum rezistau, pentru că erau foarte harnici."

[105] Donka Baikova, „Dietary Patterns of the Bulgarian Population during the Centuries" în *Asklepios. International Annual for History and Philosophy of Medicine*, vol. III, 2009, p. 137.

[106] De fapt este vorba despre produsele animale: carne, ouă şi grăsimi.

[107] În această categorie sunt incluse produsele cu miere, zahăr, fructe, lapte sau legume, plăcintele. Autoarea include aici, cu anumite rezerve, ciupercile, untul şi grăsimile vegetale

[108] Galina Lozanova. „Markova, M. Food and Nutrition: between Nature and Culture. Sofia: Prof. Marin Drinov Academic Publishing House, 2011" în *Ethnologia Bulgarica. Yearbook of Bulgarian Ethnology and Folklore*, Vol. 1, 2015, pp.116-117.

[109] „De câte ori cocea pâine, sâmbâta, bunica făcea o tavă de cherdele." (Vasile Deliu, 2022).

6. Aspecte de viaţă spirituală: sărbători şi obiceiuri identifucate la burgarii din judeţul Tulcea

.Având în vedere emigrarea masivă a bulgarilor după 1940, existenţa familiilor mixte şi adoptarea limbii române ca limbă de bază, necesitatea ascunderii sub paravanul unei alte etnii, de teama deportării, putem afirma că majoritatea tradiţiilor acestei comunităţi nu mai sunt active, sau mai degrabă, există fragmentar în stare de latenţă în memoria puţinilor vârstnici ai grupului.

După revoluţie, s-a produs un fenomen de recristalizare şi reconfigurare a identitarului bulgarilor dobrogeni, înfiinţându-se diferite entităţi care promovează muzica, dansul, gastronomia şi obiceiurile şi militează pentru recuperarea unor elemente ale patrimoniului imaterial.

Bulgarii din arealul cercetat ţineau rostul sărbătorilor calendaristice în raport cu vechiul calendar iulian. În timp, s-a produs trecerea la calendarul gregorian, în unele cazuri observându-se marcarea sărbătorii pe vechi prin suspendarea activităţilor casnice şi gospodăreşti (ex: spălatul, lucrul la câmp). Trebuie menţionat faptul că din perspectiva elementelor rituale şi festive bulgarii, exponenţi ai culturii balcanice, prezintă anumite similarităţi cu grecii şi românii alături de care au convieţuit. Astfel, chiar dacă unele sărbători nu mai sunt în stare activă, din cauza disoluţiei comunităţii, ele pot fi reconstituite prin raportare la *Ceilalţi,* cu precădere la grecii din localitatea Izvoarele, care conservă încă tradiţii cu grad ridicat de arhaicitate.

În continuare, vom prezenta câteva tradiţii de peste an care constituiau embleme identitare pentru populaţia bulgară în particular, pentru zona balcanică, în general.

La bulgari, dar nu numai, calendarul sărbătorilor condensa sărbători, rituri şi gesturi rituale în cadrul mai multor cicluri festive: sărbătorile de iarnă, sărbătorile pascale, ajunul şi ziua Sfântului Gheorghe. Ca notă specifică, menţionăm faptul că această comunitate ţinea sărbătorile pe stil vechi, ulterior trecând în rânduiala calendarului gregorian.

Pomana porcului

Ajunul Crăciunului prefațează marea sărbătoare a Naşterii Domnului, înglobând cutume şi tabuuri alimentare, gesturi rituale oraculare, propițiatorii şi pe cele legate de cultul morților. Pentru cina rituală din această seară se fierbeau grâu, fasole sau compot. Preparatele se aşezau pe masă, se aprindea o lumânare, era rostită o rugăciune, fie de un copil, fie de cel mai bătrân membru al familiei. Ulterior, lumânarea se stingea într-un vas cu făină[110]. Masa opulentă avea rolul de a asigura belşugul şi bunăstarea familiei pentru anul următor[111]. Cu această ocazie, se aşeza puțin fân sub masă.

Perioada Crăciunului reprezenta un moment propice performării unor acte magice augurale, oraculare şi propițiatorii. Colindatul este practica cu cea mai mare însemnătate pentru comunitate. Bulgarii aveau cântece sau formule de vestire şi colinde cu beneficiar direct (e.g. *Enas kalos palicarus*/ Un flăcău bun - pentru tânăr necăsătorit, *Sidi ianoc na visoc ceardac*/ Şade voinicul pe cerdac înalt - pentru flăcău, *Zbilusăi Cernu More*/ S-a zbătut Marea Neagră - pentru preot, *Gudiniță dvori mite*/ Logodnica mătură curtea - pentru logodnică). Din punct de vedere organizatoric, cetele erau conduse de un tânăr, recent căsătorit, numit *popa*. În preajma Crăciunului, flăcăii mergeau cu colinde interpretate în bulgară, astăzi de mult uitate, dar inventariate în mai multe culegeri de folclor realizate de români sau bulgari.

În trecut se remarca existența unor elemente vestimentare ce evidențiază statutul colindătorilor. Flăcăii, peste optsprezece ani, purtau o căciula frumos împodobită, cu o cunună de jur împrejur, alcătuită dintr-o nuieluşă împletită cu lânică multicoloră, de care se lega un ban din aur (*megidie*). Peste aceasta se aşeza o altă cunună, dintr-un şir de mărgele, la care era prins un alt ban din aur (*irmilic*). Bănuții erau împrumutați de la logodnice sau rude. *Popa* uneia dintre cele două *cude* (cete), înainte de a începe colindul, cinstea stăpânii casei cu vin din *băcliță* (ploscă). După performarea colindului, în momentul în care *popa* lua darurile (e.g. *crăvaiu*/ colac, bani), rostea o urare, încheiată prin formula: *Dacă aurul e curat, să fie blagoslovit. Amin!*[112].

Între Ajunul Anului Nou se performau acte magico-rituale de purificare, oraculare, propițiatorii şi de profilaxie. Un element comun bulgarilor şi altor populații creştine este reprezentat de coacerea unei plăcinte în care se introducea o monedă. De asemenea, în această seară se punea o masă pe care se regăseau alimente similare celei din *vecera* Crăciunului. Mai mult, după ce stingeau lumânarea folosită şi în ajunul Naşterii Domnului, bulgarii aruncau o furculiță de grâu fiert în tavan, pentru a avea recolte bogate. Această practică de propițiere are la bază legea magiei prin similitudine, aceştia rostind formula: *Dă porasne jito tu du tăvană*/ Să crească grâul până în tavan[113].

---

[110] Iulian I. Sassu, „Istoricul comunei Inancişme", în *Analele Dobrogei*, Anul X, Institutului de Arte grafice şi Editură Glasul Bucovinei, 1929, p. 222.

[111] Antoaneta Olteanu, *Zile şi demoni. Calendar şi mitologie popular bulgară*, Cluj-Napoca, Ed. EIKON, 2008, p. 141.

[112] Sassu, *op. cit*., pp. 223-225.

[113] *Ibidem*, p. 225.

Dintre riturile magico-verbale de Anul Nou se remarcă mersul cu sorcova (*Survă*). În dimineaţa Anului Nou, copiii bulgari mergeau în fiecare gospodărie, purtând o nuieluşă de alun înmugurită. Aceştia rosteau o formulă verbală simplă: *Survă, survă gudină,/ Survă, survă gudină/ Pu jno, pu sdravă/ Pac dă gudină*/ Sorcova, sorcova anului,/ Sorcova, sorcova anului,/ Să trăiţi, să fiţi sănătoşi/ Iarăşi la anul. Copiii primeau covrigi, nuci, colăcei. O practică apotropaică este legată de ruperea câtorva muguri din nuieluşe şi amestecarea acestora în leşie, rezultând un remediu împotriva durerilor de cap.

În trecut, la bulgari, dar şi la greci, exista secvenţa scăldării tinerilor căsătoriţi în anul anterior, în preajma Bobotezei, urmată de oferirea de către soţie a unui peşchir fiecărui flăcău participant, pentru sănătatea soţului, rostind: Ză zdrave tu nă .../ În sănătatea lui... (cutare)[114]*.*

O altă practică este cea a binecuvântării şi botezării cailor în ziua de Bobotează, urmată de o întrecere (cuşie).

În cadrul obiceiurilor de iarnă, la Izvoarele, în trecut şi în satele de bulgari, remarcăm practicarea Zilei babei sau moaşei („Tis babus mera" în greacă, „Babin Den" în bulgară), pe data de 8 ianuarie, a doua zi după Crăciunul pe stil vechi. La aceasta zi participă numai femeile. Cele mai tinere mergeau, câte trei-patru, la „baba" care le-a moşit. Grupul de femei cinsteşte „baba" (cu ţuica, bomboane, nuci); dar interesant, şi mai ales cu semnificaţii pierdute în timp, este gestul ritual al spălatului babei pe mâini (o femeie din grupul format toarnă apă). Probabil se reia, repetarea actului primordial, gestul imediat de după naşterea copilului. După ce se merge prin tot satul, femeile fac o mica petrecere, o horă. Menţionăm faptul că şi azi femeile care participă la ziua Babei sunt îmbrăcate în costum tradiţional.

De 1 Martie se remarca tradiţia Mărţişorului/ Marteniţei. Memoria colectivă păstrează mărturii despre anumite gesturi protective şi propiţiatorii: „Făceai un ghem mare de aţă cu alb şi roşu din lână. Şi te duceai la fiecare floare şi fiecare copac şi-l onorai. Îl legai, pe poartă, la creangă, la animale. Când te sculai, prima dată, primul lucru era să găteşti cu mărţişor peste tot. Începând de la poartă şi până la animale şi în grădină la copaci. Se zicea că dacă nu respecţi copacul, nici el nu-ţi dă. La vacă la coadă îi puneam mărţişor. Puneam şi la copil. Se spunea: Martie în casă, iarna afară; Cum iubim noi mărţişorul, tu să ne iubeşti să ne dai fructe."[115]

De asemenea, în cadrul riturilor de primăvară, dar în legătură cu ciclul festiv pascal, menţionăm obiceiul „Lăzărelul"[116], practicat în prezent doar de grecii din Izvoarele. Denumirea acestei tradiţii este oscilantă din punct de vedere lingvistic, fiind înregistrate formele *Lăzărel, Lazărul* (română), *Marlu Ianis* (greacă, numele cântecului interpretat) sau *Buianciu* (bulgară, numele conducătoarei cetei de lăzărițe).

[114] Sursă orală: Vasilica Deliu (n. 1927, Beştepe), interviu: Steluţa Pârâu (1976, Beştepe). Arhiva MEAP.

[115] Sursă orală: Ioana Tudorache (Cerna), interviu: 2022.

[116] Surse orale: Ioana Tudorache (n. 1938, Cerna), interviu: Titov Iuliana (2022, Cerna);Nastasia Tudorache siză Sia (n. 1954, Cerna), interviu: Titov Iuliana, Al. Chiselev, (2022, Cerna); Vasile Săcui, (n. 1944, Cerna), interviu: Al. Chiselev, Titov I. (2022, Cerna); Ciobanu Sinica (n. 1955, Izvoarele), interviu: Al. Chiselev, Titov I. (2022, Izvoarele)

Practicarea obiceiului constă în desfăşurarea câtorva secvenţe care sunt păstrate întocmai. Cu o săptămână înainte de ziua respectivă (sâmbăta Floriilor), ceata de fete repetă cântecele. Menţionăm că ceata este alcătuită din 10-15 fete până la vârsta de 14-15 ani. Între fetele dintr-o ceata una care are mai mult spirit de iniţiativă este aleasă „prima fată" („buianciu"). În sâmbăta de Florii, fetele se adună la prima fată şi încep să cânte trei cântece (se cântă în română, bulgară şi greacă), fapt ce dovedeşte anumite acumulări, suprapuneri şi adaptări succesive.[117] Altădată se cântau de câte cinci-şase cântece („Marlu Ianis" în greacă; „Măr i Stanchi, ghiaur càzâm" în turcă; „Izlez Rado", „Mări bulio Dimuviţo" sau „Imălai Mamo" în bulgară; „M-am sculat de dimineaţă" în română). Dintre cele trei cântece interpretate în prezent, „M-am sculat de dimineaţă" se cântă până în jurul orelor 9-10. Apoi, până seara, se cântă altele două, în greceşte („Marlu Ianis" şi „Imălai Mamo"). În contextul celui din urmă se poate introduce, la cererea gazdei, numele flăcăului din casa respectivă. Se merge din casă în casă (fiecare ceată de fete cu partea ei de sat), se cântă şi se dansează o horă spartă condusă de „buianciu". Fetele primesc ouă, făină şi bani. La sfârşit se adună la „prima fată" şi îşi împart în mod egal ceea ce au adunat. Menţionăm că în această zi, toate fetele din ceată se îmbracă în costumul tradiţional de sărbătoare, care prezintă similitudini tipologice cu cel bulgăresc. Nicio fată nu e primită dacă la costum nu are brâul (de fapt cordonul metalic din paftale, din argint sau aliaj de argint) şi „zale" (podoabe tot din metal care erau prinse pe cap, peste basma, altădată ca semn al fetei logodite).

Izvoarele – Lăzărel.

[117] Narcisa-Alexandra Ştiucă, „Modelul balcanic: valori identitare şi racorduri culturale", în Iuliana Titov, Alexandru Chiselev, *Culegere de studii culturale: In honorem Conf. Dr. Steluţa Pârâu*, Bucureşti, Ed. Etnologică, 2020, p. 119.

Korbanul este o tradiţie sacrificială practicată la sărbători importante (ex: Sfântul Gheorghe, hramul casei), răspândită în întregul spaţiu balcanic. La Izvoarele, *korbanul* este legat, la prima vedere, de începutul sezonului pastoral şi de aceea impune performarea anumitor gesturi rituale care iau amploarea unui întreg ceremonial. De asemenea, în această zi se tocmeau ciobanii, se separau mieii şi se puneau oile la rând pentru lapte. În sens mai larg, tradiţia tăierii unui *korban* implică mai multe aspecte ale vieţii familiale sau comunitare, fiind practicată cu ocazia construcţiei unei case, la naşterea unui copil, pentru vindecare, de sfântul casei sau de hramul bisericii. Toate aceste aspecte implică sacrifiul sângeros al animalului, pregătirea preparatului, împărţirea şi consumul în comun.

Astfel, *Korbanul* se distinge sub forma unei practici simbolice şi sociale, personalizate în raport cu sfântul familiei, hramul satului, patronul comunităţii, fiind legat de religiozitatea familială şi locală. *Korbanul* de hramul bisericii aparţine sferei publice şi constă în sacrificarea unui tăuraş, în trecut în curtea bisericii, urmată de prepararea, împărţirea şi consumul în comun, pe când *korbanul* de sănătate, cel de Sfântul Gheorghe, aparţine sferei private, desfăşurat pe baza asocierii în funcţie de vecinătate şi rudenie. Acesta prezintă variaţii în raport cu habitudinile familiale sau cu anumite situaţii excepţionale, precum: înmormântările, pomenile, sfinţirea casei, celebrarea *korbanului* de sănătate şi cel de familie în aceeaşi zi.

Bulgarii dobrogeni, în ajunului acestei sărbători, se aducea un miel de la târlă, acesta fiind împodobit cu lână colorată. Animalului i se oferea să mănânce tărâţe cu sare, i se punea o lumânare aprinsă între coarne, care ardea cât timp familia stătea la masa rituală. Apoi, capul familiei îi stingea lumânarea pe coarne, îi făcea semnul crucii pe frunte şi îl sacrifica. Sângele animalului sacrificat se colecta într-un vas şi se arunca pe derea, considerându-se că astfel oile dădeau lapte mult, pe baza principiului magiei

prin similitudine. De asemenea, oasele rezultate în urma mesei din ziua Sfântului Gheorghe se îngropau lângă un furnicar, pentru noroc la bani.[118]

Tot de Sfântul Gheorghe se performau acte şi gesturi rituale menite să apare animalele de rele. „Pentru animalele din curte adunam urzică, umblam prin toată curtea şi puneam urzică şi stropeam cu aghiazmă, să fie feriţi de răpitori. Puneam, fiecare unde dormea, o crenguţă de urzică."[119]

În trecut, se practicau obiceiurile numite „Paparuda/ Peperuda" şi „Caloian". Cercetarea de teren relevă că aici cele două tradiţii se puneau în practică „când era secetă". Ritualul „Paparudei" şi al „Caloianului" nu se deosebea de practicare lui în satele româneşti. Întâlnim aceleaşi practici şi gesturi rituale: formarea cetei cu "Paparuda" în prim-plan; înfăşurarea cu ştevie, flori, „orice verdeaţă"; uratul din casă în casă, udatul „Paparudei", făcutul păpuşii de lut; plângerea şi înmormântarea lui ritualică; datul la "derea" (= la apă) pentru a aduce ploaia.

Calendarul sărbătorilor pascale, cu dată mobilă, încorporează atât tradiţii creştine cât şi cele laice suprapuse în timp, dintre care amintim:

- *Săptămâna Brânzei.* Începe *Săptămâna Nebunilor*, când *numai nebunii pornesc a se însura, numai proştii şi urâţii satelor abia acum dau zor ca să se căsătorească.* Obiceiul constă în mascarea bărbaţilor cu haine femeieşti pentru a merge prin şezători unde făceau nebunii şi glume.

- *Lăsatul Secului* a asimilat practici specifice renovării timpului, alcătuind un ciclu de sărbători de două săptămâni: *Săptămâna Nebunilor* şi *Săptămâna Caii lui Sântoader*. Ritualul de înnoire a timpului cuprinde o perioada de îmbătrânire şi degradare a timpului (când apar mascaţi şi elemente orgiastice) şi o perioadă cu practici de purificare a spaţiului, de recâştigare a armoniei şi echilibrului. Obiceiul larg răspândit, conform căruia în încheierea mesei bogate ce se organizează la *lăsatul secului* trebuie să mănânci un ou fiert *ca să pară postul uşor*, *ca să treacă degrabă postul*, trimite la credinţa în vuirtuţile regeneratoare ale oului. Strigatul peste sat. Se efectuau vrăji şi farmece, mai ales pentru aflarea ursitei şi grăbirea căsătoriei. Au loc petreceri cu mâncare, băutură, cântec şi joc, fără a se impune prin anumite caracteristici.

- *Lunea Curată* – practici menite să preîntâmpine încălcarea interdicţiilor alimentare ale postului: consumarea anumitor alimente de post, spălarea vaselor cu leşie, schimbarea vaselor de dulce cu cele de post.

- *Moşii de vară, Sâmbăta Morţilor.* Alimente rituale preparate în *Sâmbăta Sântoaderului*: colăcei, colivă.

---

[118] Iulian I. Sassu, „Din etnografia satului Fântânele (Inancişme)", în *Analele Dobrogei*, Anul XI, Cernăuţi, Institutul de Arte grafice şi Editură „Glasul Bucovinei", 1930, pp. 35-36.

[119] Sursă orală: Ioana Tudorache (Cerna), interviu: 2022.

- *Sâmbăta lui Lazăr* - Pomenirea morţilor.

- *Duminica Floriilor*. Obiceiul ducerii de ramuri de loză sau răchită, la sfinţit, în dimineaţa zilei de Florii este probabil o relicvă a unui rit specific Floraliei. Funcţii magice de stimulare şi exorcizare atribuite salciei sfinţite (după liturghie), prin atingerea vitelor, copiilor (*ca să crească şi să înflorească ca şi mâţişoarele*). Reminiscenţe ale unui arhaic totemism fitomorf prin sacralizarea salciei. Dacă fetele dau cu salcie pe păr în ziua de Florii, le creşte părul.

- *Joia Mare, Joia Patimilor, Joia Neagră* – se spune că morţii vin în fiecare an în această zi la vechile lor locuinţe, unde aşteaptă până la Moşi sau Sărbătoarea Moşilor, adică până înainte de Rusalii sau Duminica Mare. *Joimari* este şi un important reper calendaristic pentru industria casnică (era termenul limită până când femeile şi fetele să-şi toarcă lâneţele şi cânepa). Se aprindeau focuri rituale (cu funcţie funerară), pentru fiecare mort plecat din gospodărie pe podeaua locuinţei, în curte, în grădină, în cimitir lângă mormânt, în curtea bisericii, peste care se dă pomană.

- În *Vinerea Seacă* sau a *Patimilor* se posteşte toată ziua pentru iertarea păcatelor şi nu se lucrează de teama bubelor şi a altor boli. În zilele considerate de grea încercare pentru martirul creştinătăţii, Vinerea Mare şi Sâmbăta, copiii bat toaca, un ritual care pare să aibă aceeaşi semnificaţie magică precum focurile echinocţiale: de ajutor magic acordat iniţiatorului unui cult, într-un moment-limită.

- *Duminica Sf. Învieri (Sf. Paşti).* Paştele se ţine după un calendar lunar, în a paisprezecea zi a lunii pline, după echinocţiul de primăvară. Paştele este un scenariu ritual de înnoire anuală a Lumii deschis de Duminica Floriilor, închis de Duminica Tomii şi intersectat de noaptea Învierii Mântuitorului Iisus. Se încadrează în modelul preistoric de renaştere simbolică a timpului şi spaţiului prin jertfa divinităţii. După trei zile de haos şi întuneric în care omenirea a rămas fără protecţie divină, urmează miracolul Învierii Domnului din noaptea Paştelui şi actele de purificare din Săptămâna Luminată care readuc echilibrul şi armonia.

Asemănător celorlalte scenarii de înnoire sezonieră sau anuală a timpului calendaristic la Paşti se fac sacrificii violente (tăiatul mielului şi, în unele zone, a purcelului, ciocnitul şi spartul ouălor), se prepară alimente rituale (pasca, colacii), se aprinde ritual lumina, se crede că se deschid mormintele şi cerurile, că vorbesc animalele, ard comorile.

Deoarece de la Înviere şi până la Rusalii *porţile raiului sunt deschise*, întreg ciclu pascal este consacrat pomenirii morţilor şi comunicării cu spiritele lumii de dincolo.

- *Săptămâna Luminată* – sărbătorile acestei săptămâni au încorporat şi tradiţii precreştine, datini agropastorale străvechi legate de celebrarea cultului strămoşilor, a unor divinităţi ale naturii, incluzând o seamă de practici magice menite să stimuleze creşterea plantelor şi fecunditatea oamenilor.

- *Paştele Blajinilor*, *Paştele Morţilor* – în a doua luni după Paşti, când li se trimit pe Apa Sâmbetei ofrande rituale, mai ales cojile ouălor de Paşte. Femeile bocesc la morminte, dau de pomană ouă roşii şi alte alimente, se fac libaţiuni, au loc ospeţe rituale în cimitire sau în câmp, la *iarbă verde* etc.

Paștele morților

- *Înălţarea Domnului (Ispasul)***.** Înălţarea Domnului cade într-o joi, la a patruzecea zi după Înviere. Pentru că intervalul de timp de la Paşti şi până la Înălţare este egal cu cele patruzeci de zile cât se credea că zăboveşte sufletul mortului înainte de plecarea pe lumea de dincolo, tradiţia populară a legat Ispasul de pomenirea morţilor.

- Ciclul sărbătorilor grupate în jurul *Duminicii Mari*, marcând încheierea sărbătorilor cu dată mobilă formează *Săptămâna Rusaliilor*. De obicei se celebrează 6 zile: *Sâmbăta Rusaliilor*, *Duminica Mare*, *Rusaliile* (luni, marţi, miercuri), *Joia Nepomenită*. Sub influenţa creştinismului au devenit sărbătorile de vară cu cele mai evidente practici dedicate spiritelor morţilor. De asemenea, au asimilat numeroase elemente specifice renovării timpului.

- *Rusaliile.* Duminica, la 50 de zile după Paşti - ţinută, prin nelucrare, pentru prevenirea grindinei.

Obiceiurile din ciclul vieţii urmează vechi modele, depăşind aria culturală a Dobrogei sau Balcanilor. Astfel, obiceiurile legate de naştere nu se deosebesc de cele practicate în alte localităţi cu populaţie ortodoxă. La naştere, femeia era asistată de „babă", una din femeile bătrâne ale satului, pricepută la aceasta. Moaşei i se dădeau daruri (o rochie, un săpun, un prosop). Dovadă a rolului pe care „baba" îl avea în comunitatea tradiţională este sărbătoarea „ziua Babei".

În apa de „scăldătoare" (prima baie a nou-născutului după botez) se pune: ou („ca să fie uşor"); bani („ca să fie bogat"); flori („să fie frumos"). Banul pus „în apa de scăldătoare" era folosit iniţial pentru a se face cruce asupra copilului. La sfârşit, apa este aruncată de o fată cu părinţi („să nu fie orfană"), care ia banul. La scăldătoare participau numai femeile; la masa de botez participau şi bărbaţii. Naşa dăruia copilului lucruri de îmbrăcăminte şi bani, şi la rândul său primea şi ea daruri. Toţi participanţii la botez, „puneau" bani copilului.

Obiceiurile în legătură cu nunta, privită ca ceremonial de trecere, cuprind trei etape principale: logodna, nunta şi obiceiurile după nuntă. Secvenţele propriu-zise ale nunţii sunt precedate de peţit. Ca în majoritatea localităţilor, nunta începea de joi prin pregătirea mâncării, a cozonacului, a colacilor, a pâinii.

Chemarea la nuntă se făcea, vineri şi sâmbătă de către cavalerul de onoare, care avea grijă să cinstească pe cei care îi invita.

Tot sâmbătă seara avea loc la mireasa, petrecerea pentru tineret, mirii despărţindu-se de prieteni. În cadrul secvenţelor din ceremonial, care aveau loc duminica, remarcăm pregătirea celor doi miri pentru secvenţa importantă: cununia religioasă, prin care se consfinţeşte întemeierea noii familii. În aceste momente, se cântă atât miresei cât şi mirelui, melodii a căror conţinut se referea la despărţirea de părinţi, de fete, şi plecarea între străini (pentru mireasă).

Secvenţa „luării miresei de acasă" urmează ritualul obişnuit. Mireasa este scoasă din casă de fraţi şi îşi cerea iertăciune de la părinţi. Urma cununia religioasă. După cununie, alaiul se îndreaptă spre casa mirelui unde are loc „masa mare".

La petrecerea care are loc până dimineaţă, o atenţie deosebită se acordă naşului, în faţa căruia se joacă aproape permanent. La sfârşitul petrecerii, naşul este dus acasă. Alaiul care îl duce pe naş acasă este format din nuntaşi (atât din partea miresei cât şi ai mirelui) şi în mod deosebit fac parte din el şi socrii.

A doua zi (luni) avea loc „legătoarea miresei". Astfel, mireasa era trecută în rândul nevestelor, părul fiindu-i legat cu un batic. La acest moment al nunţii participau numai femeile.

Marţi, ca peste tot, este „petrecerea în familie", cei apropiaţi ajutând la aranjatul casei, strânsul vaselor.

Ierrtăciunea mirilor

Drumul spre starea civilă

Alaiul miresei

Jocul darului

Cununia religioase

Fotografii de familie

În obiceiurile în legătură cu moartea nu remarcăm aspecte diferite şi deosebite faţă de ceea ce întâlnim, în genere, în desfăşurarea ceremonialurilor legate de acest moment din ciclul vieţii. Sunt performate aceleaşi etape ale ceremonialului de trecere „în lumea de dincolo": despărţirea de cei vii, pregătirea trecerii în lumea cealaltă şi integrarea în lumea morţilor, restabilirea echilibrului social rupt prin plecarea celui mort; respectarea practicilor legate de scăldatul mortului, a datului diverselor obiecte „spre pomenire", atât la înmormântare cât şi la parastasul de 40 de zile (pernă, cuvertură, covor, masă, veselă, etc.); respectarea cultului morţilor, atât prin „pomenirile" de 3 zile, 9 zile, 20 de zile, 40 de zile, 3 luni, 6 luni, 1 an, cât şi prin respectarea cu stricteţe a obiceiurilor de peste an, din cultul morţilor („moşii de vară"; „moşii de iarnă", ş.a.).

7. Obiective culturale din localităţile tulcene.

7.1. Obiective culturale din GAL MUNȚII MĂCIN

În primul rând se cuvine a fi menţionate bisericile din areal deoarece populaţia bulgărească a frecventat aceleaşi lăcaşuri ortodoxe ca şi românii şi ucrainenii.

- ✓ ***Biserica cu Hramul Sf. Împăraţi***, din Sarighiol de Deal, zidită în perioada 1880-1889.[120]
- ✓ ***Biserica cu Hramul Sf. Arhangheli Mihail şi Gavriil***, din Cerna, zidită în perioada 1890 (1892) – 1897. Pictura interioară în frescă realizată de către Sima Marian. Iconostas monumental pictat de către I. Balais, iar sculptura precum şi placarea lui cu tablă a fost efectuată de către D. Golios din Galaţi.
- ✓ ***Biserica cu Hramul Sf. Mc. Gheorghe***, din Horia, zidită în perioada 1912-1914. Iconostas de către Petre Ţvetcof şi fii săi Boris şi Nicolae în perioada 1924-1927 şi pictat de Geo Cardaş (1881-1947). şi P. Gh. Simionescu în 1926. Geo Cardaş este pictorul care în perioada interbelică va deveni unul dintre cei mai activi pictori ce au reprezentat în arta lor ţinuturile Dobrogei.
- ✓ ***Biserica cu Hramul Sf. Dumitru***, din Izvoarele, zidită în perioada 1906-1912. Pictura interioară realizată în perioada 1988-1990.
- ✓ ***Biserica cu Hramul Sf. Dumitru***, din Stejaru, zidită în perioada 1858. Iconostas pictat în 1866 de către zugravul bulgar Zaharia.

[120] ***, *Îndrumător pastoral,* ed. Andreiana, Sibiu, 2018, passim

Biserica din loc Cerna

Casa Memorială Panait Cerna, din Cerna, a fost contruită la sfârşitul secolului al XIX-lea, având o parte laterală, intrare cu obloane şi fântână la stradă. Poetul Panait Cerna, fiul învăţătorului bulgar Panait Stanciof şi a aromâncei Maria Taşcu, şi-a petrecut primii ani din viaţă în această casă ce a aparţinut tatălui vitreg – Naum Costea – meşteşugar din Cerna. Constituindu-se ca o unitate muzeală, Casa Memorială Panait Cerna cuprinde, pe lângă această expoziţie documentară, în alte trei săli şi în exterior o expoziţie etnografică ce ilustrează specificul acestei zone. Reconstituirea aspectelor etnografice ale interiorului ţărănesc s-a realizat din perspectiva rememorării unei secvenţe de viaţă tradiţională din perioada în care poetul a trăit aici. Parte din piesele etnografice aparţin moştenitorilor familiei, ceea ce accentuează o dată în plus semnificaţia reconstituirii atmosferei de început de secol XX. De asemenea, expoziţia evidenţiază convieţuirea dintre români, aromâni, bulgari, meglenoromâni.

7.2. Obiective culturale din GAL DELTA DUNĂRII

Menţionăm în primul rând bisericile din areal deoarece populaţia bulgărească a frecventat aceleaşi lăcaşuri ortodoxe ca şi românii şi ucrainenii.

- ✓ ***Biserica cu Hramul Sf. M. Mc. Dimitrie***, din Nufăru, zidită în perioada 1905-1912. Pictura interioară în frescă realizată în anii 2002-2007 de către Marin Goagea.[121]

- ✓ ***Biserica cu Hramul Sf. M. M. Dimitrie***, din Beştepe, zidită în perioada 1897-1913.
- ✓ ***Biserica cu Hramul Sf. Voievozi***, din Agighiol, zidită în perioada 1858-1860. Iconostasul pictat în jurul anului 1910 de către Mihail Paraschiv şi/sau Rafael Mateef.
- ✓ ***Biserica cu Hramul Acoperământul Maicii Domnului***, din Valea Nucarilor, zidită în perioada 1891-1896. Iconostasul bisericii este realizat de vestitul pictor iconar dobrogean Enache Cardaş (1848-1938).
- ✓ ***Biserica cu Hramul Naşterea Maicii Domnului***, din Iazurile, zidită în perioada 1900-1910 sau 1900-1914.
- ✓ „**Casa Satului**” din localitatea Dunavăţu de Sus, com. Murighiol, prezintă expoziţia etnografică şi de memorie locală creată de doamna educator Camelia Ivanov, este organizată în incinta vechii şcoli din sat (Str. Monumentului, Nr. 33). Colecţia reflectă multiculturalitatea zonei şi cuprinde obiecte reprezentative pentru comunităţile care au convieţuit în comuna Murighiol (români, ucraineni, turci, tătari, bulgari): ţesături decorative, piese de port, ocupaţii şi meşteşuguri, obiecte de uz casnic şi gospodăresc. În comună au existat la un moment dat bulgari, memoria colectivităţii reţinând numele familiilor Baef şi Paunof. Acest grup etnic este reprezentat în cadrul expoziţiei prin fotografii de familie şi un ştergar (peşchir), artefactele fiind donate de urmaşi.
- ✓ ***Complexul cimiterial din Sulina***, se remarcă prin diversitatea religiilor, neamurilor, limbilor scrise pe cruci ortodoxe (şi bulgăreşti), monumente musulmane, evreieşti, ş.a.

[121] ***, *Îndrumător pastoral,* ed. Andreiana, Sibiu, 2018, passim

8. Forme ale patrimoniului cultural material şi imaterial pe teritoriul GAL „Glavinitsa - Sitovo, Kraidunavska Dobrogea”:

8.1 Glaviniţa:

Patrimoniul cultural a municipiului Glaviniţa acoperă patrimoniul material şi imaterial, mobil şi imobil, care sunt purtătoare ale trecutului istoric şi memoriei, tradiţiilor şi culturii. Dezvoltarea istorico-geografică a municipiului stă la baza disponibilităţii culturale, ceea ce duce la stabilirea cooperării între municipiile învecinate, precum şi la formarea de zone culturale pentru turism şi recreere. Păstrarea valorilor culturale este importantă pentru conservarea acestora, precum şi pentru păstrarea potenţialului lor de stimulare a creşterii economice.

Patrimoniul cultural imaterial

Patrimoniul cultural imaterial include toate tradiţiile, obiceiurile şi activităţile organismelor independente din municipiu. Calendarul cultural al municipiului Glaviniţa este bogat. Calendarul cultural este alcătuit pe baza propunerilor instituţiilor de cultură de pe teritoriul municipiului şi reflectă lucrurile cele mai caracteristice ale vieţii şi tradiţiile regiunii.

Tabel. Calendarul cultural al municipiului Glaviniţa pentru anul 2020.

Data, luna	**Iniţiative culturale**	**Organizatori**
Ianuarie		
01.01.	130 de ani de la naşterea lui Nikolay Rainov - poet, critic literar bulgar	BIC / bibliotecă şi centru de informare
06.01.	„Deschis pentru Botev” - cu ocazia împlinirii a 172 de ani de la naşterea lui Hristo Botev	Casă de cultură
21.01.	Sărbătoarea tradiţională „Ziua Maternităţii”	Casă de cultură
Februarie		
10.02.	Ziua apicultorului	Casă de cultură
14.02.	Trifonzarezan - Ziua viticultorilor şi a vinificatorilor - se realizează un ritual de plantare a viţei de vie, degustare de vinuri de casă. Organizarea unui concurs pentru cel mai bun vin.	Municipiul Glaviniţa, Casă de cultură
19.02.	147 de ani de la spânzurarea lui „Vasil Levski”. Depunerea de coroane şi flori în faţa bustului-monument al Apostolului	Municipiul Glaviniţa, Casă de cultură
Februari	Realizarea martenitsi şi amenajarea unei expozitii	Municipiul Glaviniţa,

e		Casă de cultură
Martie		
01.03.	Ziua creativităţii amatoare „Să păstrăm tradiţiile bulgăreşti” Ziua artistului.	Casă de cultură
02.03.	Concert festiv cu ocazia Sărbătorii Naţionale a Republicii Bulgaria	Casă de cultură „Hristo Botev – 1940“ Or. Glavinița
03.03.	Sărbătoare naţională - 142 de ani de Bulgaria liberă	Municipiul Glavinița, Casă de cultură
08.03.	Sărbătorirea Zilei Internaţionale a Femeii	Municipiul Glavinița, Casa de cultură
28.03.	133 de ani de la naşterea lui Dimcho Debelyanov	Casă de cultură
21.03.	„Prima primăvară”	Casă de cultură
22.03.	Ziua Mondială a Poeziei	Casă de cultură
Aprilie		
01.04.	Ziua umorului şi a glumelor	Casă de cultură
02 – 09.04.	Săptămâna cărţii pentru copii şi artele copiilor - „În lumea cărţilor” - Cunoaşterea fondului bibliotecii - „Copiii le citesc copiilor” - lectură tradiţională de basme populare bulgare - Maraton de lectură „Citeşte-mi cartea ta preferată pentru copii” cu cititori de diferite vârste - Vizionarea de filme pentru copii	Casă de cultură, Grădinițe și Școli
05.04.	177 de ani de la naşterea lui Petko Karavelov	Casă de cultură
11.04.	Ziua lui Lazăr	Casă de cultură
16.04.	127 de ani de la naşterea Elisavetei Bagryana, poetesă bulgară /1893-1991/	Casă de cultură
17-20.04.	Paşte - Pictura de ouă, prăjituri, discuţii, concurs	Casă de cultură
22.04.	Ziua Mondială a Pământului - Protejarea florei şi faunei planetei Pământ	Casă de cultură
23.04.	Ziua Mondială a Cărţii şi a Dreptului de Autor	Casă de cultură
Aprilie	Revista municipală „Bricolaj artistic” - Secţiunea I Folclor bulgar	Casă de cultură
Mai		
06.05.	Ziua curajului - Ziua Sf. Gheorghe	Casă de cultură
09.05.	9 mai – Ziua Victoriei şi Ziua Europei. O generaţie în memorial celor care au murit în Războiul Patriotic.	Municipiul Glavinița, Casă de cultură
11.05.	Sărbătoarea profesională a bibliotecarului. „Bibliotecari – trezitori”	Casă de cultură, Bibiotecă

	„Deveniţi bibliotecar pentru o zi” cu cititori activi ai bibliotecii	
23.05.	Distribuţie de bomboane - Ramazan Bayram	Casă de cultură „Zora – 1954“ s. Listeţ Casă de cultură „Hristo Botev – 1954“ s. Zebil Casă de cultură „Lumina – 1968“ s. Vălcan
24.05.	Ziua educaţiei şi culturii bulgare şi a grafiei slave - un ritual festiv de trimitere a absolvenţilor de şcoală	Municipiul Glavinița, Casă de cultură, Şcoli
24.05.	80 de ani de Şcoala Primară „Prosveta – 1940”.	Casă de cultură „Prosveta – 1940“ s. Stefan Karadzha
30.05.	Întâmpinarea marşănilor „Pe urmele trupei Tanyo voievoda”. Depunerea de coroane în faţa monumentelor şi program. A 35-a campanie.	Casă de cultură „Prosveta – 1940“ s. Stefan Karadzha Municipiul Glavinița Primarii ale satelor
Mai	Casă de cultură - centru cultural şi spiritual 80 de ani "Hristo Botev - 1940"	Casă de cultură „Hristo Botev – 1940“ or. Glavinița
Mai	90 de ani de la naşterea lui Penyo Penev	Casă de cultură
Iunie		
01.06.	Sărbătoarea Municipală a Copiilor cu ocazia Zilei Internaţionale a Copilului	Municipiul Glavinița, Casa de cultură
02.06.	Ziua lui Botev şi a eroilor căzuţi pentru eliberarea Bulgariei - cult, depunerea de coroane şi zori festive	Municipiul Glavinița, Casă de cultură
08.06.	Sărbătoarea bisericească „Duhul Sfânt”. Sacrificiu pentru sănătate	Adunarea bisericească
24.06.	Ziua plantelor medicinale. Puterea vindecătoare a plantelor medicinale	Casă de cultură
Iunie	Motocross	Casă de cultură „Hristo Botev – 1945“ s. Dicevo Primăria satului Dicevo Municipiul Glavinița
Iunie	Festivalul Nuferilor	Casă de cultură „Yordan Yovkov – 1946“ s. Malak Preslaveţ Municipiul

		Glavinița
Iunie	„Sfântul Duh" – o sărbătoare la biserică. Sacrificiu pentru sănătate	Casă de cultură „Hristo Botev – 1940"
Iunie	Curse de cai şi lupte populare	Municipiul Glavinița
Iunie	170 de ani de la naşterea lui Ivan Vazov, scriitor şi dramaturg bulgar. „Patriarhul literaturii bulgare"	Casă de cultură
Iunie	Participarea colectivelor independente de la centrul comunitar la întâlniri regionale, naţionale şi internaţionale	Casă de cultură
Iulie		
07.07.	183 de ani de la naşterea lui V. Levski	Casă de cultură
30.07.	Kurban Bayram - distribuţie de dulciuri	Casă de cultură „Zora – 1954" s. Listeţ Casă de cultură „Hristo Botev – 1954" s. Zebil Casă de cultură „Lumina – 1968" s. Vălcan Municipiul Glavinița, Casă de cultură
August		
01 – 07.08.	Săptămâna Mondială a Alăptării Împreună cu Inspectoratul Regional de Sănătate – Silistra Prezentare	Casă de cultură
Septembrie		
06.09.	ZIUA UNIRII Bulgariei cu Rumelia de Est - depunere de coroane de flori	Municipiul Glavinița, Casă de cultură, Bibliotecă
17.08-01.09.	Campanie pentru testarea HIV gratuită.	Casă de cultură
21.09.	Ziua Mondială a Păcii	Casă de cultură
22.09.	112 ani de la declararea independenţei Bulgariei	Municipiul Glavinița, Casa de cultură
Octombrie		
01.10.	Ziua Mondială a Persoanelor Vârstnice	Casă de cultură
26.10.	Sărbători tradiţionale de toamnă „Glavinița -2020" Sărbătoarea oraşului Glavinița - „Ziua lui Dimitar" producţii teatrale pentru copii şi adulţi;	Municipiul Glavinița Casă de cultură „Hristo Botev – 1940" Biserică

	„tradiţional - 2019” „Ziua lui Dimitar” – apă blestemată pentru sănătate şi bunăstare pentru locuitorii oraşului "Hora se răsuceşte şi se întoarce " - dans festiv	
21-25.10.	Săptămâna Naţională a Lecturii	Casă de cultură
Octombrie	100 de ani de la naşterea lui Gianni Rodari - scriitor italian	Casă de cultură
Octombrie	140 de ani de la naşterea lui Yordan Yovkov - scriitor, dramaturg bulgar	
Noiembrie		
01.11.	Ziua Trezitorilor Poporului - închinare, coroane de flori, prezentări şi discuţii	Municipiul Glavinița Casă de cultură
16.11.	Ziua toleranţei	Casă de cultură
Noiembrie	Revista municipală a „Bricolajului artistic” - Secţiunea a II-a Folclor turcesc	Municipiul Glavinița Casă de cultură
Decembrie		
01.12.	Ziua Mondială împotriva SIDA	Municipiul Glavinița Casă de cultură
24-31.12.	Sărbători de Crăciun şi Anul Nou. Aprindere lumini de Crăciun, Focuri de artificii şi Noroc	Municipiul Glavinița Casă de cultură
Decembrie	Realizare felicitari de Craciun, Survacniţa (o creangă de corn decorată cu care, după un vechi obicei bulgaresc, oamenii se „sorcovesc” unii pe alţii în ziua de Anul Nou, lovindu-se uşor pe spate cu urări de sănătate, fericire, prosperitate etc.) felicitari de Craciun - concurs expozitie	Municipiul Glavinița Casă de cultură

Grupurile reprezintă participanţii principali şi activi la toate evenimentele locale - adunările tradiţionale, diverse sărbători, încorporate în calendarul cultural al municipiului Glavinița, precum şi recenzii municipale ale creativităţii populare.

În casele de cultură ale municipiului s-au format grupuri de dans şi folclor, care participă la evenimente culturale pe tot parcursul anului. Astfel de compoziţii sunt grupul popular „Privighetoarea”; grup folcloric „Primula”, grup vocal „Cântec masculin”; formare mixtă; grupul de dans pentru copii „Ritm - Glavinitsa”; grup pentru discurs artistic la Casa de cultură „Hristo Botev – 1940” din oraşul Glavinița. Grup folclor pentru cântece bulgăreşti şi grup folclor pentru cântece turceşti la Casa de cultură „Svetlina-1943” - satul Kalugerene. Casa de cultură „Osvobozhdenie-1940” - satul Sokol, există două grupuri folclorice la centrul comunitar - „Colindari” şi „Lazarce”.

Au fost create ansambluri de cântare şi dans la Casă de cultură „Otets Paisiy” - satul Bogdantsi - formatie folclorica de cantece şi coruri populare şi formatii de copii de

cantece populare. În Casa de cultură există un club - „Mâini pricepuți” pentru realizarea de felicitări şi suveniruri pentru diverse ocazii şi evenimente.

La Casa de cultură „Sf. Sf. Chiril şi Metodiu -1942" - satul Kolarovo, a fost înființată o şcoală de arte plastice şi aplicații, precum şi un club de istorie locală. Activitățile sunt desfăşurate de un grup de dansuri pentru copii - dansuri populare bulgare autentice şi un grup de dansuri pentru tineri - dansuri populare autentice bulgare. Sunt reprezentanți ai grupurilor folclorice - grupul Lazăr, grupul Colindar, grupul Copiilor - Obicei „Sayajik” şi Obicei „Kanagejesi”.

La Casa de cultură „Yanko Zabunov 1957” - satul Cernogor a fost creat un grup folcloric pentru folclor autentic şi folclor prelucrat. Există două cluburi în clădirea centrului comunitar - Clubul „Mâini pricepute” şi Clubul de istorie locală „Ţara natală”.

Există şcoli de arte plastice şi ceramică la Casa de cultură „Hristo Botev-1901” - satul Zafirovo. Pe teritoriu activează şi formațiile „Tinerețea e în inimile noastre”, formația de Crăciun şi formația de dans „Flori de diferite culori”.

La Casa de cultură „Dezvoltare - 1907” - în satul Podles a fost creat un grup de cântece populare „Flori cu rouă” format din 10 solişti. Grupul a participat la o recenzie municipală a artiştilor din oraşul Glavinița, precum şi la Adunarea Petru şi Pavel.

S-au înființat cercuri, cluburi şi şcoli de artă în Casa de cultură „Zora-1954” - satul Listets. Există şcoli şi cursuri de limbi străine, un club de istorie locală, colecții muzeale, ansambluri şi formațiuni folclorice, ansambluri de teatru şi un grup de dans pentru copii.

Grupul vocal „Flori cu rouă” pentru cântece populare bulgare şi grupul vocal „Saman Yolu” pentru cântece populare turceşti îşi desfăşoară activitățile în Casa de cultură „Hristo Botev-1945” - satul Dichevo.

În Casa de cultură „Yordan Yovkov -1946” - satul Malak Preslavets, există şcoli şi cursuri de limbi străine, clubul „Mâini pricepute”, clubul „Cunoaştere locală”, precum şi un grup de folclor autentic „Flori cu rouă” şi o formație de dans pentru folclor autentic „Crinii dansați”. În centrul comunitar se desfăşoară formații de balet clasic şi/sau modern, de dans contemporan şi caracteristic.

La Casa de cultură „Stefan Karadzha-1950” - satul Suhodol funcționează grupul folcloric „Suhodolce”, precum şi o serie de cluburi locale de tradiție şi arte plastice „Mâini pricepute”. Grupul de dans „Tineri nebuni” şi interpretul individual Aylin Remzi fac parte din creativitatea centrului comunitar.

În Casa de cultură „Svetlina-1960” - satul Zvenimir au fost create formații şi ansambluri populare, un grup de dans pentru dansuri bulgare, un grup vocal de femei „Aivatlalar”, un grup de satiră şi un club de arte aplicate „Leonardo”..

La Casa de cultură „Prosveta -1940” - satul Ştefan Karadzha se dezvoltă clubul „Cuvântul artistic”, ansamblul de dansuri pentru copii „Karadzhovceta” şi grupul de dans popular „Karadzhovki”.

La Casa de cultură „Hristo Botev-1954” – satul Zebil au fost create un grup de dansuri pentru copii pentru dansuri populare bulgare şi turceşti, un grup vocal pentru copii şi spectacole individuale, precum şi un grup de colinde.

Trupa de dans „Tânărul Nebun”, Trupa de dans pentru copii „Coroană mică de flori” şi formaţia „Din generaţie în generaţie” pentru folclor autentic au fost create la Casa de cultură „Svetlina-1968” - satul Vulkan.

În calendarul cultural al municipiului Glavinița sunt incluse şi celebrate multe sărbători naţionale, se pun în scenă diverse ritualuri şi obiceiuri.

Patrimoniul cultural material

Patrimoniul cultural material include patrimoniul mobil şi imobil, care sunt un simbol al valorilor culturale care au o identitate naţională. Patrimoniul cultural material include:

- situri şi rezervaţii arheologice terestre, subterane şi subacvatice;
- obiective şi complexe istorice;
- obiective şi complexe arhitecturale;
- situri şi complexe etnografice;
- mostre de artă din parc şi arhitectură peisagistică;
- valori naturale/exemplare/, inclusiv rămăşiţe antropologice găsite în timpul cercetărilor de teren şi resturi de paleozoologie, plante cultivate;
- patrimoniul industrial;
- opere de arte plastice şi aplicate;
- patrimoniul documentar;
- patrimoniul audio-vizual;
- valori de carte şi literare.

Valori arhitecturale, constructive şi culturale imobile

Valorile culturale imobile includ toate monumentele de arhitectură, siturile arheologice care au valoare cultural-istorică şi sunt de mare importanţă publică. Numărul total de valori culturale imobile de pe teritoriul municipiului Glavinița este de 37 /conform listelor NDA-NINKN/. Pe terenul oraşului Glavinița au fost identificate 3 obiective. În principal, valorile culturale imobile sunt concentrate în aşezările - Bogdantsi, Dolno Ryahovo, Malak Preslavets şi Podles.

Valorile culturale imobile arhitecturale şi de construcţie sunt localizate în principal în zone de-a lungul malurilor Dunării, unele dintre acestea datând din epoca preistorică, din antichitate şi din Evul Mediu. În restul municipiului, valorile culturale imobile sunt situate în satele Baştino, Zafirovo, Zvenimir, Kalugerene, Kolarovo, Kosara, Osen, Padina, Sokol, Stefan Karadzha şi Suhodol.

Următorul tabel prezintă câteva dintre valorile culturale din municipiul Glavinița.

Localitate	**Obiect**	**Fel**	**Declarat/Publicat : MO/prot. al CNCMC**
s. Baştino	Ciuşmeaua veche /lângă satele de pe drumul către Bosna/	arhitectural şi de construcţie	Scrisoarea nr.4436/24.11.1981

s. Bogdanţi	Zona satului medieval „Guledzhik”, 3,5 km. Nord	Constructii arheologice/arhitecturale din Antichitate şi Evul Mediu/	MO nr 10 din 1968
s. Bogdanţi	Localicate tracică şi romană, Ciuşmeaua, 3,5 km. Nord	Constructii arheologice/arhitecturale din Antichitate şi Evul Mediu/	MO nr 10 din 1968
s. Bogdanţi	Moscheea	arhitectural şi de construcţie	Scrisoarea nr.223/25.01.1983
s. Bogdanţi	Ciuşmeaua /la consiliu/	arhitectural şi de construcţie	Scrisoarea nr.223 din 25 ianuarie 1983.
s. Bogdanţi	Casa Kurt Mehmed	arhitectural şi de construcţie	Scrisoarea nr.4436/24.11.1981/ sat Bogdanovtsi/
or. Glavinița	Ciuşmeaua	arhitectural şi de construcţie	Scrisoarea nr.2335/19.06.1984
or. Glavinița	Casa lui Georgi Karachorov	arhitectural şi de construcţie	Scrisoarea nr.233/25.01.1983
or. Glavinița	Moscheea	arhitectural şi de construcţie	Scrisoarea nr.233/25.01.1983
s. Dolno Ryahovo	Aşezare antică, 1,5 km. Est	Constructii arheologice/arhitecturale din Antichitate şi Evul Mediu/	MO nr 10 din 1968
s. Dolno Ryahovo	Casa lui Kosta Deliivanov	arhitectural şi de construcţie	Scrisoarea nr.233/25.01.1983
s. Dolno Ryahovo	Casa lui Geno Dimitrov /acum Vasil G. Dimitrov/	arhitectural şi de construcţie	Scrisoarea nr.233/25.01.1983
s. Dolno Ryahovo	Casa lui Kostadin Yordanov /acum Stoyan Kostadinov/	arhitectural şi de construcţie	Scrisoarea nr.233/25.01.1983
s. Dolno Ryahovo	Casa pe Bai Dobri /acum Yuseinov/	arhitectural şi de construcţie	Scrisoarea nr.233/25.01.1983
s. Dolno Ryahovo	O moschee	arhitectural şi de construcţie	Scrisoarea nr.233/25.01.1983
s. Zafirovo	Biserica “Adormirea Maicii Domnului"	arhitectural şi de construcţie	Scrisoarea nr.4436/24.11.198

	construită lângă consiliul în anul 1905		1
s. Zvenimir	Casa lui Selyab Hadjinasupov	arhitectural şi de construcţie	Scrisoarea nr.223/25.01.1983
s. Kalugerene	Casa lui Hristo Gatev Hristov	arhitectural şi de construcţie	Scrisoarea nr.4436/24.11.1981
s. Kolarovo	Biserica "Sf. Gheorghe", Biserica Satului /perioada romanească/	arhitectural şi de construcţie	Scrisoarea nr.223/25.01.1983
s. Kolarovo	Moschee/perioada turcească/	arhitectural şi de construcţie	Scrisoarea nr.223/25.01.1983
s. Kolarovo	Casa lui Afuz Tukariev cu magazine	arhitectural şi de construcţie	Scrisoarea nr.4436/24.11.1981
s. Kosara	Moschee /cu cub/	arhitectural şi de construcţie	Scrisoarea nr.223/25.01.1983
s. Malak Preslaveţ	Aşezare veche şi medievală, localitatea „Marata”, 3,8 km. Nord Vest	Constructii arheologice/arhitecturale din Antichitate şi Evul Mediu/	MO nr 10 din 1968
s. Malak Preslaveţ	Casa lui Marin Velikov Karaivanov	arhitectural şi de construcţie	Scrisoarea nr.4436/24.11.1981
s. Malak Preslaveţ	Casa lui Radi Dobrogeanul	arhitectural şi de construcţie	Scrisoarea nr.4436/24.11.1981
s. Malak Preslaveţ	Casa Frizerilor	arhitectural şi de construcţie	Scrisoarea nr.4436/24.11.1981
s. Malak Preslaveţ	Casa lui Veliko Vasilev Stoykov	arhitectural şi de construcţie	Scrisoarea nr.4436/24.11.1981
s. Malak Preslaveţ	Biserica „Sf. Gheorghe”	arhitectural şi de construcţie	Scrisoarea nr.4436/24.11.1981
s. Osen	Casa lui Pavel Balkanjiata	arhitectural şi de construcţie	Scrisoarea nr.4436/24.11.1981
s. Padina	Casa lui Trifon Vachkov /Mehmed	arhitectural şi de construcţie	Scrisoarea nr.4436/24.11.198

	Adilov/		1
s. Podles	Casa bunicului Atanas /acum Dimitar Georgiev Atanasov/	arhitectural şi de construcţie	Scrisoarea nr.223/25.01.1983
s. Podles	Casa bunicului Nedyalko /acum Hristo Naydenov Nedyalkov/	arhitectural şi de construcţie	Scrisoarea nr.223/25.01.1983
s. Podles	Casa lui Yanko Penev	arhitectural şi de construcţie	Scrisoarea nr.223/25.01.1983
s. Podles	Casa lui Todor Atanasov Naydenov	arhitectural şi de construcţie	Scrisoarea nr.223/25.01.1983
s. Sokol	Biserica Satului / „Adormirea Maicii Domnului”/	arhitectural şi de construcţie	Scrisoarea nr.4436/24.11.1981
s. Stefan Karadzha	Biserica /"Sf. Arhanghel Mihail"/	arhitectural şi de construcţie	Scrisoarea nr.223/25.01.1983
s. Suhodol	Moscheea cu cimitirul	arhitectural şi de construcţie	Scrisoarea nr.4436/24.11.1981

După tipul de obiectiv, valorile imobile arhitecturale şi de construcţie sunt – cişmea (3 buc), moschee (6 buc), biserici (5 buc), situri arheologice (4 buc), case (19 buc). Un număr mare de moşteniri culturale imobile pot fi găsite în satele Dolno Ryahovo şi Malak Preslavets (şase fiecare), urmate de satul Bogdantsi (5). Şi cel mai mare număr de case se află în satele Dolno Ryahovo (4 unităţi), Malak Preslavets (4 unităţi) şi Podles (4 unităţi).

În tabelul următor sunt prezentate movile funerare şi rurale care au fost identificate în structura spaţială a municipiului Glavinița.

Tabel. Distribuţia spaţială a aşezărilor şi movilelor funerare de pe teritoriul municipiului Glavinița

№ pe rând	Localitate	Număr movile funerare	Număr movile rurale
1.	s. Baştino	1	
2.	Or. Glavinița	1	
3.	Or. Glavinița	8 necropole	
4.	s. Kolarovo	1	

5.	s. Kosara	2	
6.	s. Listeţ	1	
7.	s. Malak Preslaveţ	1	
8.	s. Malak Preslaveţ	1	
9.	s. Malak Preslaveţ	1	
10.	s. Osen	2	
11.	s. Padina	2	
12.	s. Padina	1	
13.	s. Podles	1	
14.	s. Podles	1	
15.	s. Sokol	1	
16.	s. Sokol	1	
17.	s. Sokol		1
18.	s. Chernogor	1	
19.	s. Chernogor	1	
20.	s. Chernogor	1	
21.	s. Chernogor	1	

Valorile culturale arheologice imobile sunt concentrate în satele Bogdantsi, Dolno Ryahovo şi Malak Preslavets. Sunt din Antichitate - tracică şi romană şi din Evul Mediu şi au semnificaţie locală. O excepţie este singurul obiectiv din municipiu care are importanţă naţională – o aşezare veche şi medievală din localitatea „Marata". Este situat în apropiere de satul Malak Preslavets şi la doar 0,5 km de debarcaderul localitatii se afla Parcul Arheologic Nigrinianis Kandidiana. Cetatea Nigrianis a fost construită la sfârşitul secolului al III-lea şi începutul secolului al IV-lea şi a fost distrusă la sfârşitul secolului al VI-lea, iar cetatea Candidiana a fost construită la sfârşitul secolului al III-lea şi începutul secolului al IV-lea şi a durat până la sfârşitul secolului al VI-lea şi începutul secolului al VII-lea. Ambele situri istorice nu sunt întreţinute şi necesită reabilitare.

De-a lungul malurilor Dunării, la est de mlaştina „Malak Preslavets", se află rămăşiţe ale vechiului drum roman, care lega în trecut oraşele situate de-a lungul Dunării. O aşezare preistorică datând din epoca bronzului se află lângă partea de nord-est a aceleiaşi mlaştini.

În afară de aşezarea antică şi medievală din oraşul „Marata", restul siturilor arheologice nu au fost suficient studiate şi nu sunt expuse. Valorile culturale imobile rămase, cu excepţia siturilor arheologice, au statut temporar de situri declarate şi nu au evaluare şi categorie finală.

Patrimoniul cultural istoric imobil

O parte importantă a patrimoniului cultural istoric imobil este reprezentată de monumentele militare de pe teritoriul municipiului Glavinița, care au fost ridicate cu ocazia participării Bulgariei la războaiele din 1885, 1912-1923, 1925-1918, 1944-1955. Prin scrisoarea Nr.4349/4.12.1992 din NIPK /Anexa/ şi conform §10 din PZR al ZKN, edificiile sunt declarate monumente culturale. În tabelul următor este prezentată o listă

a monumentelor militare de pe teritoriul municipiului Glavinița, conform registrului NVIM/MO și Registrului Administrației Districtuale din Silistra..

Tabel. Registrul monumentelor militare de pe teritoriul municipiului Glavinița

№ pe rând	**MONUMENT**	**LOCALITATE**
1.	Monumentul celor care au murit în războiul patriotic	or. Glavinița, Mun. Glavinița
2.	Monumentul celor care au murit în războiul patriotic	s. Zafirovo, Mun. Glavinița
3.	Monumentul celor care au murit în războiul patriotic	s. Sokol, Mun. Glavinița
4.	Monumentul celor care au murit în războiul patriotic	s. Malak Preslaveț, Mun. Glavinița

În concluzie, o mare parte din patrimoniul cultural imobil arheologic are un grad scăzut de cercetare și este slab promovat. Patrimoniul cultural istoric imobil este păstrat, iar monumentele sunt socializate și pe deplin accesibile. Patrimoniul imaterial din municipiu (tradiții, obiceiuri) s-a păstrat și se practică până în zilele noastre. Rolul principal în conservarea lor îl au casele de cultură care păstrează aceste tradiții și le practică prin organizarea de diverse evenimente culturale.

Există un potențial și o oportunitate de conservare a valorilor culturale imobile arhitecturale și de construcție, popularizarea acestora, prin restaurarea clădirilor, creșterea vizibilității acestor obiective și crearea de trasee culturale interne.

8.2. Sitovo

Dezvoltare istorica

Teritoriul municipiului Sitovo a păstrat dovezi ale locuirii acestor pământuri din timpuri preistorice. Acest lucru este dovedit de monumentele rămase de la diverse etnii și culturi. În zona satului Sitovo, în apropierea satelor Garvan, Polyana, Popina și Slatina, există movile de așezări din epoca eneolitică (probabil și neolitică). Tot în această zonă, în apropierea satelor Dobrotitsa, Irnik, Iskra, Lyuben, Nova Popina, Polyana, Popina, Sitovo, Slatina și Yastrebna, se află movile izolate din epoca tracică preromană. Necropolele de movile sunt situate în ținuturile Dobrotița, Irnik, Iskra și Sitovo. Au fost identificate fortificații în apropierea satelor Garvan și Popina.

În secolul al VI-lea, când slavii au venit în Peninsula Balcanică, s-au format multe așezări slave. Unul dintre ei sunt cei din apropierea satelor Garvan și Popina. La ambele

aşezări au fost descoperite necropole. Aceste aşezări au existat şi în timpul Primului Stat Bulgar. O altă astfel de aşezare, care nu a fost studiată, se află lângă Sitovo.

Pe teritoriul Municipiului Sitovo sunt descoperite şi studiate situri arheologice din perioada slavă timpurie şi primul stat bulgar, care dau un anumit aspect cultural şi istoric zonei.

Patrimoniul cultural Teritoriul municipiului Sitovo este bogat în situri culturale şi istorice din preistorie, antichitate şi evul mediu. O parte semnificativă dintre ele se află în afara graniţelor aşezărilor. Repere culturale şi istorice pe teritoriul municipiului Sitovo de către aşezări:

Localitate	Denumire	Fel / Cronologie
satul Bosna	Cişmeaua arabă de lângă sat, pe drumul spre Dobrotiţa	Arhitectural şi de construcţie
satul Garvan	Movilă rurală în localitatea Krivina	Eneolitic
satul Garvan	Cetatea din localitatea Kyuchyuk gol kale	Epoca târzie a fierului şi antichitate
satul Garvan	Aşezare şi necropolă în „Staretsa”	Stăpânirea bizantină, primul stat bulgar şi perioada slavă timpurie
satul Garvan	Aşezare în localitarea „Momcila”	Stăpânirea bizantină, primul stat bulgar şi perioada slavă timpurie
satul Garvan	Aşezare în localitatea „Kosharite”	Epoca târzie a fierului
satul Dobrotiţa	Movilă în localitea „Kale Chalas”	Nedeterminat
satul Dobrotiţa	Necropole de movile din localitatea „Chardakliite”	Nedeterminat
satul Irnik	Movilă din localitate Nedeterminată	Nedeterminat
satul Irnik	Movilă în localiitatea „Mogilata”	Nedeterminat
satul Irnik	Necropola de movile din localitate Nedeterminată	Nedeterminat
satul Irnik	Movilă în localitatea „Kirmalt”	Nedeterminat
satul Iskra	Necropola de movile din localitatea „Cengeekilik”	Nedeterminat
satul Iskra	Movilă în localitatea „Kojaskini”	Nedeterminat
satul Iskra	Necropola movilei din Kojaskini	Nedeterminat
satul Iskra	Aşezare în localitatea	Antichitatea târzie şi epoca romană

	„Garvan Orman”	
satul Iskra	Aşezare antică şi medievală, satul „Kötklü”, la est de sat	Arhitectural şi de construcţie din Antichitate şi Evul Mediu
satul Luben	Movilă în localitatea „Yaltiya”	Nedeterminat
satul Nova Popina	Movilă în localitatea Bulanak	Nedeterminat
satul Nova Popina	Movilă în localitatea „Lozyata”	Nedeterminat
satul Nova Popina	Aşezare în Lozyata şi Kadanjik	Epoca tracică, antichitate târzie şi epoca romană
satul Polyana	Movilă rurală în localitatea „Derimyol”	Eneolitic
satul Polyana	Movilă în localitatea „Kaljaka”	Nedeterminat
satul Popina	Movilă în localitatea „Gol Rut”	Nedeterminat
satul Popina	Aşezare în localitatea „Jedzhovi lozya”	Epoca târzie a fierului, perioada slavă timpurie. Stăpânirea bizantină, primul stat bulgar
satul Popina	Necropola din localitatea "Jedzhovi lozya"	Epoca târzie a fierului, perioada slavă timpurie, primul stat bulgar
satul Popina	Aşezare în Drencheto	Perioada slavă timpurie. Stăpânirea bizantină, primul stat bulgar
satul Popina	Cetăţi din Kaleto	Antichitatea târzie şi primul stat bulgar
satul Popina	Aşezare şi cetăţi în localitatea „Oreşaka”	Epoca târzie a fierului şi primul stat bulgar
satul Popina	Aşezare în localitatea „Giaurdzhik”	Epoca târzie a fierului
satul Popina	Tezaur de monede în Parcul Cimitirului	Antichitate
satul Sitovo	Movilă	Nedeterminat
satul Sitovo	Necropola de movile din localitatea Koriyata	Nedeterminat
satul Sitovo	Movilă din „Koriyat”	Nedeterminat
satul Sitovo	Necropolă movilă din Mandrata	Nedeterminat
satul Sitovo	Movila deasupra microbarajului Sitovo	Eneolitic
satul Sitovo	Aşezare antică şi medievală, din Turkmahlesi, la 800m	Arhitectural şi de construcţie din Antichitate şi Evul Mediu. Categoria „local”.

	nord-est	
satul Sitovo	Aşezare, „Yurtluka”, lângă sat, la sud. Anunţat în: Monitorul Oficial nr. 10 din 1968	Arhitectural şi de constructii din Antichitate şi Evul Mediu. Categoria „pentru referinţă”. Obiectul nu este localizat
satul Sitovo	Movila din „Emerler” Declarată cu Decret Nr. 1711 din 1962.	Arheologic. Obiectul nu este localizat
sat Slatina	Movilă din „Kalfa”	Eneoliticul târziu şi eneoliticul mediu
sat Slatina	Movila din Kalfa	Nedeterminat
sat Slatina	Sat, „Dermen kulak”, 4km, sud. Anunţat în: Monitorul Oficial nr. 10 din 1968	Arhitectura şi de constructii din Antichitate şi Evul Mediu. Categoria „local”. Obiectul nu este localizat.
sat Slatina	Movila funerară. Declarată prin Decret Nr. 1711 din 1962.	Arheologic. Obiectul nu este localizat
satul Yastrebna	Movilă	Nedeterminat
satul Yastrebna	Movilă	Nedeterminat

<u>În zona municipiului Sitovo există aproximativ 50 de situri arheologice - preistorice, romane şi antice târzii, dar cele mai multe dintre acestea nu au fost studiate şi cu greu ar deveni atractive pentru turişti.</u>

Patrimoniul cultural imaterial din municipiul Sitovo este reprezentat de tradiţii populare şi obiceiuri culturale.

Monumentele culturale şi istorice din zonă sunt supuse invadării şi distrugerii parţiale de către vânătorii de comori. Este imperativ să se ia măsuri împotriva vânătorilor de comori, protecţia, restaurarea şi conservarea obiectelor de valoare culturală şi istorică pentru regiune.

Cultura este unul dintre factorii de dezvoltare durabilă şi de păstrare a spiritualităţii populaţiei. Activităţile de dezvoltare şi protecţie a culturii se desfăşoară în municipiul Sitovo, combinând cerinţele statului cu condiţiile locale, specificul cultural şi tradiţiile.

Principalele activităţi culturale desfăşurate în municipiu sunt: cămin comunitar, bibliotecă, muzeu şi religioase. Pentru implementarea acestora, a fost construită infrastructura relevantă şi funcţionează o reţea bine dezvoltată de institute şi organizaţii culturale.

Infrastructura culturală din Sitovo este reprezentată de 11 case du cultură, care sunt principalele centre de dezvoltare culturală şi de îmbogăţire spirituală a populaţiei. Continuă să dezvolte autoactivitate cultural-educativă şi artistică şi să organizeze activităţi creative ale grupurilor permanente de cânt, dans şi folclor autentic, cluburi, săli de expoziţie şi adunări muzeale.

Tabel: Case de cultură şi grupuri de artă din municipiul Sitovo

Denumire, Localizare	Ansambluri artistice, cluburi şi grupuri
Casa de cultură „Hristo Smirnenski-1940" - satul Sitovo	Cluburi pentru: 1. Discurs artistic condus de Galina Panayotova; 2. Clubul intelectualului condus de Ivanka Bobeva; 3. Clubul „Patriotism" condus de Atanaska Cheneva; 4. Clubul „Tânăr Iubitor de Natură" condus de Galina Panayotova; 5. Culegere etnografică; 6. Grupul de folclor feminin „Leontopodium" condus de Rozin Georgiev; 7. Grupul Folcloric „Crizantema" condus de Mariika Dimova; 8. „Izvorul ciobanului" cu managerul Rozin Georgiev; 9. Grup de dans „Sitovtsi" cu coregraful Stefan Stanchev; 10. Grupul folcloric feminin „Norele din Sitovo" condus de Atanaska Cheneva; 11. Cvartetul „Pendara" condus de Atanaska Cheneva; 12. Duet „Magia" condus de Atanaska Cheneva; 13. Artist individual Atanaska Cheneva; 14. Grup de cântece de oraş vechi „Listopad" condus de Atanaska Cheneva; 15. Grup de cântece patriotice „Priţesa Raina" condus de Atanaska Cheneva; 16. Grupul pentru folclor autentic „Dobrogea de Aur" condus de Atanaska Cheneva; 17. Grupul de folclor pentru copii „Privighetoare" condus de Atanaska Cheneva; 18. Grupul de colinde „Tânărul Dumnezeu" condus de Atanaska Cheneva; 19. Grupul Lazar „Kalina" condus de Atanaska Cheneva. 20. Clubul de artă „Fantasia" condus de Galina Panayotova.
Casa de cultură „Bacho Kiro-1943" - satul Iskra	1. Atelier de Ziua Îndrăgostiţilor 2. Atelier de confecţionare Mărţişoare 3. Atelier de Paşte 4. „Să citim şi să spunem împreună" - dezvoltarea abilităţilor de vorbire ale copiilor din localitate - bilingvi 5. Realizarea de invitaţii pentru zile de naştere şi petreceri, diplome, pliante etc. prin tehnica quilling 6. Atelier de Crăciun 7. Curs de limba engleză pentru începători; Colecţia muzeului - Colţ gospodăresc; Grupul de teatru „Talente"; Grupul de dansuri folclorice pentru copii „Iskri" Grupul de dansuri folclorice pentru tineret „Horţe"; Dansuri moderne „Dansez cu mine"; Antreprenori individuali.
Casa de cultură "Stefan Karadzha-1963" - satul Luben	Cercuri de artă, cluburi şi şcoli; Şcoli şi cursuri de limbi străine; Cluburi locale; colecţii muzeale; Ansambluri şi formaţiuni folclorice; Ansambluri de teatru; Grup de copii pentru dansuri populare şi sportive; Grupuri de balet clasic şi/sau modern; dans contemporan şi caracteristic.
Casa de cultură „Dimitar Ivanov	1. Cercul „Creativitate" 2. Cercul „Eu pot" - Atelier de confecţionare a martiniţelor;

Polyanov-1870" - satul Garvan	3. Cercul „Curiozitatea – jocuri logice şi educative în perioada sărbătorilor"; 4. Atelier de confectionare martinituri; 5. Atelier pictura ouă de Paşte; 6. Grup de colinde de Crăciun pentru recrearea obiceiului „Colind de Crăciun" 7. Grup Brazaer pentru recrearea obiceiului „Brazaia"; 8. Grup de dans mixt pentru localnicii din Garvan autentici; 9. Grup popular vocal feminin pentru cântece autentice; 10. Grup popular vocal masculin pentru cântece autentice; 11. Antrenamente de grup în domeniul alfabetizării informatice pentru începători; 12. Consultaţii individuale privind alfabetizarea informatică; 13. Colecţia muzeală a socialismului; 14. Colecţia muzeului etnografic; 15. Colecţia muzeală a „gloriei"; 16. „Adunarea Folclorică Dunării"; 17. Sărbătoare anuală cu ocazia - 1 iunie - Ziua Internaţională a Copilului; 18. Expoziţie de desene, coloraţii şi stenograme de text; 19. Acţiune „Capace în acţiune".
Casa de cultură „Ştefan Karadzha-1945" - satul Bosna	- Atelierul Mărţişoare, - Atelier de pictură ouă de Paşte, - Clasa de gatit, - Cercul de florărie, - Club de activităţi de vară, - Expoziţie de desene pentru copii şi realizarea de felicitări pentru Ziua Copilului, - Colecţii muzeale, - Grup de artă teatrală şi dans contemporan pentru copii
Casa de cultură „Nikola Vaptsarov-1940" - satul Popina	- Cercul „Gătit şi tricotat", - Cercul „Bunica şi nepotul". - Atelier de mărţişoare, - Atelier de Paşte, - Atelier de Crăciun, - Concurs de scriere de mână şi ortografie, - Atelier BookArt; - Grupul de folclor feminin „Perlele Dunării", - Trioul „Dobrudzhanets", - Grup de colinde de Crăciun pentru recrearea obiceiului „Colindului", - Grup Brazaier pentru recrearea obiceiului „Brazaia"; - Grup de dans Oameni Autentici;

	- Grupul pentru Folclor Autentic „Popintsi”; - Nadezhda Gancheva - antreprenor individual.
Casă de cultură "Yordan Yovkov-1899" - satul Dobrotitsa	- Cercul „Cuvânt artistic”; - Grup pentru folclor autentic „Geranium cu rouă”; - Ansambluri de teatru; - Ansambluri şi grupuri de dans; - Grupuri pentru balet clasic şi/sau modern, dans contemporan şi caracteristic; - Grup pentru Folclor Autentic "Geranium cu rouă", - Grupul de copii „Haskyoiţi” şi Grupul de cântece vechi urbane „Plângerea tinereţii”.
Casa de cultură "Svoboda-1920" - satul Polyana	Grupul de folclor „Polyanska kitka”
Casa de cultură "Zora - Nova Popina - 2008" - satul Nova Popina	- Cercul „Distractie; - Grupa „Shevica; - Atelier „Fantasia”; - Atelier „Paletă; - Cercul de copii „Tsotsolanki şi puieţi; - Clubul de artă „Accent”; - Clubul „Gospodina”; - Şcoli şi cursuri de limbi străine; - Clubul „Tradiţia”; 1. Haina nationala autentica 2. Obiecte tradiţionale de uz casnic şi unelte de muncă; Grupul de folclor „Dobrogeane”; Grupul Folcloric „Speranţă”; Grupa „Paravan”; Cercul „Samodiv”; Grupuri de balet clasic şi/sau modern; Dansuri contemporane şi caracteristice; Grupul „Răsărit de soare retro”; Duo „Accent”
Casa de cultură „Peyo Yavorov-2012” - satul Slatina	Cercuri de artă, cluburi şi şcoli; Şcoli şi cursuri de limbi străine Cluburi locale; colecţii muzeale; Ansambluri şi formaţiuni folclorice; Ansambluri de teatru; Ansambluri şi grupuri de dans; Grupuri de balet clasic şi/sau modern; dans contemporan şi caracteristic.

Casa de cultură „Vazrazhdane - 2017” - satul Sitovo	Cercul „Dragoste de familie” cu copiii condus de Radka Zdravkova Kararadova; Clubul „Roden Krai” condus de Krasimira Tsaneva Orloeva; Grupul de femei pentru folclor autentic – condus de Rositsa Haralambieva Georgieva Grup vocal feminin pentru folclor procesat condus de Lyubka Ivanova Ivanova; Ansamblul de dans de cameră feminin condus de Tihomir Lefterov; Duet vocal „MM” - Grup vocal pentru cântece populare;

În toate casele de cultură se desfăşoară activităţi independente active (muzica, dans, folclor, educaţional). Casele de cultură au un fond de bibliotecă de volum diferit. Cu toate acestea, resursele financiare pentru întreţinerea caseloe de cultură din municipiu sunt insuficiente. Clădirile din următoarele case de cultură au nevoie de reparaţii urgente:

Scopul caselor de cultură din municipiul Sitovo este de a satisface nevoile populaţiei legate de: dezvoltarea şi îmbogăţirea vieţii culturale; păstrarea obiceiurilor şi sărbătorilor tradiţionale; lărgirea cunoştinţelor populaţiei şi includerea acestora la valorile ştiinţei, artei şi culturii; educaţie şi afirmare a conştiinţei naţionale de sine.

Activităţile culturale şi educaţionale care se desfăşoară pe teritoriul municipiului sunt organizate de Casele de cultură. În toate localităţile se celebrează sărbători şi obiceiuri naţionale şi se ţin adunări anuale tradiţionale. Există o şcoală de artă pentru toţi copiii supradotaţi şi talentaţi, al cărei scop este să lucreze pentru educaţia lor culturală şi să organizeze şi să dea sens timpului lor liber, în afara sălii de clasă.

Păstrarea caselor de cultură este importantă, acestea rămânând centre de activitate culturală şi educaţională, mai ales în localităţile mai mici, permit dezvoltarea talentelor şi păstrarea tradiţiilor.

Locurile mai îndepărtate şi mai puţin populate din teritoriile periferice ale municipiului Sitovo au dificultăţi în comunicarea lor sub aspect social şi economic, izolate de viaţa socială şi culturală din regiune şi din ţară. Oferirea accesului la calculatoare, internet şi servicii online persoanelor care locuiesc în zonele îndepărtate de centrul municipal va contribui la depăşirea acestor tendinţe şi la stimularea coeziunii sociale.

Casele de cultură sunt centre importante în care ar trebui asigurate accesibilitatea şi conectivitatea digitală, iar abilităţile populaţiei de a se implica în diferite spaţii digitale ar trebui promovate..

Casele de cultură împreună cu Municipiul Sitovo organizează şi menţin un calendar cultural bogat şi diversifică viaţa spirituală a populaţiei locale.

Calendarul cultural al Municipiului Sitovo include anual următoarele sărbători: Sărbătoarea Naţională a Republicii Bulgaria - 3 martie, Ziua scrisului slav şi a educaţiei şi culturii bulgare - 24 mai şi Ziua Trezitorilor Poporului - 1 noiembrie. Se sărbătoresc şi

Babinden, Trifon Zarezan, 1 martie, Ziua Internaţională a Femeii - 8 martie, Ziua lui Todor, Paştele, Crăciunul, Anul Nou etc.

În fiecare an, municipalitatea organizează şi ţine concerte ale unor grupuri şi antreprenori în vizită şi producţii de teatru.

În fiecare an evenimentele incluse în Programul Cultural sunt organizate, realizate şi susţinute financiar din bugetul Municipiului Sitovo şi sponsori.

Zece temple religioase din municipiu sunt, de asemenea, centre ale vieţii spirituale a populaţiei locale. Începând cu 2020, templele de rugăciune conservate şi în funcţiune sunt următoarele:

Tabel: Temple religioase funcţionabile în municipiul Sitovo

Localitate	**Obiect**
satul Garvan	Biserica „Sf. Dimitar din Salonic”, 1878-1892 cupolă cu cruce de piatră, Biserica Creştină Advent
satul Dobrotitsa	Biserica "Sf. Sf. Chiril şi Metodie" 1897-1898 cu cruce de piatra
satul Slatina	Biserica "Sf. Constantin şi Elena"
satul Sitovo	Biserica „Sf. Dimitrie”, Biserica Creştină Advent
satul Irnik	Biserica „Sf. Arhanghel Mihail”
satul Iskra	Biserica Înălţarea Domnului şi două moschei.
satul Polyana	Biserica „Naşterea Sfintei Fecioare” - în construcţie”
satul Popina	Biserica Sf. Gheorghe Biruitorul şi Construirea unui paraclis în curs, Biserica Crestina Advent
satul Luben	O moschee
satul Bosnia	O moschee

Unele dintre templele religioase au fost reparate parţial sau complet, în timp ce altele au nevoie de reparaţii şi renovare.

Patrimoniul cultural a municipiului Sitovo include 55 de situri pline cu valori culturale datând din Preistorie, Antichitate şi Evul Mediu. O parte semnificativă dintre ele se află în afara graniţelor localităţilor. Teritoriul municipiului este plin de situri arheologice, aflate la distanţe relativ mici de la localităţile. Există necropole neexplorate în satele Garvan, Sitovo şi Popina. O cetate antica este situata la 4 km de satul Garvan spre nord în zona "Kyuchyuk gyul i Kala" are forma unui triunghi cu varf tocit - probabil de origine romana. în satul Garvan arheologii au descoperit cea mai veche cetate - aşezare slavă în Bulgaria. Lângă sat sunt şi movile.

Există potenţialul de a crea o singură expoziţie muzeală pentru municipalitate în aer liber, cu posibilitatea de acces pietonal şi bicicletă. Turul fiecărui grup de situri arheologice ar trebui să înceapă din cel mai apropiat sat, iar toate acestea ar trebui să fie conectate într-o reţea municipală. Acesta, la rândul său, este capabil să îmbogăţească traseul nr. 6, al reţelei de biciclete Eurovelo, numit „Drumul Râurilor”, cu accent pe artefactele arheologice expuse din epoca preistorică, romană şi slavo-bulgară. În

sprijinul propunerii se află natura topografică a terenului, care este plat şi uşor deluros, precum şi importanţa descoperirilor arheologice, care sunt predominant monumente de importanţă naţională.

Caracterul rural al zonei poate fi o bază bună pentru dezvoltarea turismului rural alternativ (sau agroturismului). Poate fi dezvoltat în majoritatea locurilor populate din municipiu, dar Irnik, Yastrebna, Popina, Garvan sunt deosebit de atractive în acest scop. Aceste sate mai pot fi văzute ca puncte de primire şi de plecare pentru turismul de pescuit/vânătoare, iar satul Dobrotiţa pentru turismul oenologic.

satul Garvan

Casă de cultură „Dimitar Ivanov Polyanov" - are trei grupuri de improvizaţie (grupuri de cântări cu bărbaţi, femei şi copii) cu un repertoriu de cântece şi dansuri autentice, precum şi tradiţii culturale bogate.

În satul Garvan a fost amenajată o colecţie bogată muzeală şi etnografică - casa Dobrogeană - mobilată în stilul vechi Dobrogean cu posibilitate de cazare pentru turişti. S-a construit o moară cu motor diesel german, fabricată în Germania în 1920. Arhitectura conservată, moara şi expunerea etnografica din viaţa populatiei, atmosfera casei oferă vizitatorului posibilitatea de a simţi căldura trecutului, de a cunoaşte obiecte specifice din viata unui bulgar în perioada Renasterii. Proprietarii şi-au investit abilităţile şi capacităţile în construcţia casei şi au combinat o paletă bogată de culori. Casa este situata în centrul satului cu o curte mare, potrivita pentru joaca şi relaxare şi paturi de flori modelate pentru relaxare şi odihna. Taverna, tipică casei Renaşterii bulgare, este situată la parter, iar la primul etaj se află expoziţia etnografică şi camera de oaspeţi.

Bazilica cu cupolă în cruce de piatră „Sf. Dimitar Solunski" - construită în perioada 1887-1892 cu fondurile populaţiei locale. Biserica este construită din piatră albă, iar constructorii sunt meşteri troieni celebri. Templul se distinge prin detaliile rafinate ale piatrării clădirii şi ale zidului de incintă alăturat, cu sculpturi minunate şi fier forjat. A fost scrisă de pictorul Georgi Staetsu. Icoanele bisericii îl înfăţişează pe sfântul patron al bisericii şi scene biblice din călătoria lui Hristos la Calvar.

În satul Garvan a fost creat şi un muzeu al comunismului – acesta este situat lângă biserica „Sf. Dimitar din Salonic". A fost deschis în 2009. Expoziţia conţine înregistrări de gramofon, înregistrări, materiale tipărite - ziarul „Actul muncitorului", cărţi scrise de ideologii socialismului - Lenin, Todor Jivkov, Lyudmila Jivkova etc. Sunt expuse busturi ale lui Lenin, Georgi Dimitrov, insigne etc. simboluri ale socialismului.

În sat se dezvoltă şi meşteşugul - ţesut covoraşe, confecţionarea portului popular dobrogean etc.

Aria protejată „Mlaştinile Garvan" - se pot observa diferite tipuri de păsări (greburi, lebede, lisiţe, raţe sălbatice şi gâşte) şi plante (nufăr alb şi galben, trandafir galben de apă, trandafir alb de apă, ghiocel de mlaştină, frunze înguste şi papur cu frunze late). Aria protejată „Mlaştini Garvan" acoperă terenurile situate la nord-est de satul Garvan de-a lungul malului Dunării. Pe acest teritoriu sunt amplasate trei mlaştini - Lishteva (Lyushteva), Momchila şi mlaştina care se învecinează imediat cu satul.

Amator pescuitul este posibil în anotimpurile desemnate. Există o infrastructură turistică adecvată construită pe teritoriul mlaştinilor.

Insula Garvan - colonie de stârc alb observată. Este situat în apropierea satului de la care îşi ia numele. Insula este acoperită cu salcie, plop, răchită. Un mare depozit de ghiocel de mlaştină se găseşte aici. Pe capul insulei se adună o mare colonie de pelicani, ceea ce indică prezenţa unei bune baze de hrană şi a unui loc de odihnă pentru aceste păsări. Mai sunt cormorani, stârci etc.

Fluviul Dunărea - satul de pescari „Emilovo" este situat pe malul râului. Cu bungalourile sale colorate pentru pescari, este un loc preferat pentru recreere şi pescuit. Este situat pe malul Dunării, cu străzi şi clădiri administrative amenajate atractiv. De pe debarcaderul improvizat de pescuit se vede o priveliste minunata asupra insulelor satului Garvan.

Frumoasele păduri de tei de pe malul Dunării, coasta pitorească, plaja confortabilă şi mai ales cele două insule vizavi de satul Garvan, acoperite de păduri reprezintă locaţii atractive pentru pescari şi iubitori de natură. Legatura între suprafaţă de apă – plantaţii forestiere asigură condiţii favorabile pentru recreere, dezvoltarea turismului eco- şi fluvial, pescuit sportiv.

s. Dobrotiţa

Satul este situat la aproximativ 15 km de rezervaţia Srebarna. În jurul Dobrotiţei există locuri pentru excursii, ecoturism şi turism rural, iar unele dintre locurile bune pentru recreere sunt reperul natural „Ostrata Kanara" şi aria protejată „Gornata Koriya" şi Dyado Minkova Dupka. Situl bujorului sălbatic are şi statutul de zonă protejată. În zona satului Dobrotiţa sunt înregistraţi 4 arbori seculari protejaţi. Lângă zona „Ostrata Kanara" a fost construită un traseu ecologic. Cişmeaua Babadjan - situată lângă Preselska Mahala şi poezia „Apa" sculptată pe piatra de titlu deasupra gurii sale sunt, de asemenea, printre atracţiile turistice locale. Oaspeţii pot explora obiectivele turistice ale satului, dintre care unele sunt unice: Biserica Sf. Chiril şi Metodiu" şi cenotafurile - morminte simbolice ale soldaţilor care au murit departe de locurile natale.

Pe teritoriul satului Dobrotiţa se află crama „Oprev", care este o structură de producţie modernă cu un ciclu de producţie complet închis - de la struguri la sticla de vin. Un laborator complet echipat cu echipamente moderne este responsabil pentru calitatea proceselor. Capacitatea de producţie a instalaţiei este de 170.000 de litri de vin. Crama dispune de o casa de oaspeţi în scopul „turismului vinicol".

s. Popina

Biserica „Sf. George cel Învingător"

Casă de cultură „Nikola Yonkov Vaptsarov". La Casa de cultură funcţionează un grup de cântări de femei şi a fost construită o expoziţie de muzeu.

În timpul săpăturilor din zona „Drencheto" s-a găsit ceramică din perioada tracică. Descoperirile din zona Popina din epoca romană (sec. IV-VI) găsite în zona „Kaleto" sunt mai bogate. În timpul săpăturilor din 1954 s-au stabilit două straturi culturale - inferior (vechi) şi inferior (medieval). Localitatea „Kaleto" a fost un castru

militar roman, situat între importantele cetăţi de pe Dunăre - Dorustorum (Silistra) şi Transmariska (Tutrakan), pe unde trece un drum roman, ale cărui rămăşiţe sunt vizibile şi astăzi. Au fost investigate 4 aşezări slave timpurii: Jezhovi lozya, Drencheto, Momchila (o insulă din mlaştină din zona „Kaleto"). În centrul satului se află Monumentul celor care au murit în Războiul Patriotic.

In apropierea satului Popina, pe malul Dunarii, se afla şi cel mai mare hotel din municipiul Sitovo.

Satul Irnik - un mic sat situat la 15 km de Sitovo. Caracteristicile naturale şi climatice ale satului oferă posibilitatea de balneoterapie pentru persoanele cu boli de inimă, iar aceasta nu a fost folosită ca potenţial. La 3 km. din satul Irnik, printre vegetaţia înaltă cu frunze late din interiorul pădurii se află Cabana de vânătoare „Zli Dol". Este situat pe teritoriul Fermei de vânătoare de stat „Karakuz". Locaţia sa geografică şi infrastructura îl fac potrivit pentru vânătoare, ecoturism şi fototurism în toate anotimpurile anului. Pădurea din zonă este locuită de diverse specii de plante şi animale. Dintre speciile de plante, salcâmul (salc), carpenul, câinelul sunt cele mai răspândite, la începutul primăverii pajiştile sunt colorate cu flori de ghiocei, crocusuri, clopoţei etc. Cele mai comune ierburi sunt: cimbru, muşeţel, măceş, păducel, nalbă, şoricel şi urzică. Pe parcursul lunii mai, turiştii se pot bucura de frumoasele populaţii de bujori sălbatici. Fauna din zona este reprezentată de cerbul roşu, căprioara, mistreţul, şacalul şi vulpea.

Satul Polyana

Printre atracţiile culturale ale Polyanei se numără centrul comunitar Svoboda. Centrul comunitar are o bibliotecă cu 38 de unităţi, iar în prezent se pregăteşte o expoziţie muzeală cu fotografii şi premii ale corului. Potrivit unei legende populare locale, un conducător bulgar proeminent din Evul Mediu a fost înmormântat în movila de la începutul satului. Printre atracţiile naturale din satul Polyana se numără numeroase păduri şi pajişti, bogate în diverse specii de animale şi plante.

Satul Bosna

Marea cişmea a fost construită în anii 1854-1856 cu un mesaj scris în limba otomană cu litere arabe sculptat pe piatra de deasupra gurii mari, pe care scrie: „A fost construită pentru a da fericire părinţilor şi fiilor, pentru a revărsa bunătatea soarelui şi cerul asupra locuitorilor Bosniei, fie ca familia lor să fie binecuvântată: aşa cum numele profetului Muhammad este glorios" – gura Humer.

Templele ortodoxe şi musulmane din municipiu sunt obiecte de pelerinaj şi turism cultural.

Calendarul cultural bogat al municipiului, plin de evenimente creative locale tradiţionale şi sărbători ale diferitelor sărbători poate fi popularizat şi atrage atenţia atât turiştilor bulgari, cât şi străini. Administraţia municipală şi centrele comunitare rămân principalii organizatori ai vieţii culturale a comunităţilor locale şi a evenimentelor care au potenţialul de a atrage mulţi turişti.

O varietate de ansambluri amatori şi creative îşi desfăşoară activităţile în casele de cultură, care păstrează spiritul, folclorul şi tradiţiile locale. Ansamblurile participă la

aproape toate evenimentele culturale organizate pe teritoriul municipiului. Cântecele şi dansurile lor pot atrage interesul turistic şi pot completa produsul turistic local.

Ansamblurile şi grupurile nu numai că oferă populaţiei posibilitatea de a participa la viaţa culturală a municipiului, dar sunt importante pentru păstrarea tradiţiilor folclorice locale. În fiecare an ansamblurile participă la diferite festivaluri, concursuri, concerte şi adunări organizate la nivel local, regional şi naţional.

Tabel: Calendarul celor mai importante evenimente culturale din municipiul Sitovo

DATA	**LOC**	**ACTIVITATE CULTURALĂ**	**ORGANIZATOR/I**
06 Januarie	satul Nova Popina	„Steagul nostru” – concurs pentru o viziune a unui steag reprezentativ pentru centrul comunitar	Casă de cultură "Zora-Nova Popina- 2008"
Lună Martie	satul Popina	Sărbătorim 80 de ani de la centrul comunităţii native	Casă de cultură „Nikola Vaptsarov - 1940”
03 Martie	satul Nova Popina	Concurs de cântece patriotice „Eh, ţara mea”.	Clubul „Tradiţia”
23 Aprilie	R. Turcia	„23 aprilie – Ziua Internaţională a Copilului”	TRT TV, Turcia
06 Mai	satul Popina	Adunarea satului Popina	Primăria şi Casa de cultură „Nikola Vaptsarov- 1940”.
Lună Iunie	satul Lyuben	Ziua Copilului - jocuri de curse şi multe altele.	Casă de cultură „Stefan Karadzha-1963” satul Lyuben
15-17 Iunie	satul Sitovo	Adunarea folclorică municipală	Municipiul Sitovo
Lună Iunie	satul Garvan	„Adunarea Folclorică Dunării”	Casă de cultură „Dimitar Ivanov Polyanov - 1870" satul Garvan şi Primăria satului Garvan
Lună Iunie - Iulie	„Casa Dobrogeană” în satul Garvan	„Sărbătoarea pâinii”	Casă de cultură „Dimitar Ivanov Polyanov - 1870" satul Garvan
Lună August	satul Popina	„Popina sărbătoreşte şi face sport”	Primăria şi Casa de cultură „Nikola Vaptsarov- 1940”
14 August	satul Nova Polina	„Munca şi cântec” – schimb de experienţă şi creativitate	Grupul de folclor „Dobrudzhanki”.
Lună Septembrie	Casă de cultură „Bacho Kiro-1943” Satul Iskra	Concurs „Buchet” 2021 - rundă municipală	Coordonator raional

30 Octombrie	satul Nova Popina	„Festivalul dovleacului” - un concurs culinar	Casă de cultură "Zora-Nova Popina- 2008"
05 Noiembrie	satul Nova Popina	„Te voi desena cu pensula” – un concurs de desen de amatori de Ziua Artistului	Studio de pictură „Paletă”
Lună Noiembrie	satul Srebarna	Participarea la festivalul culinar „Sărbătorile Dobrogei”	114 „Renaştere”
06 Decembrie	satul Nova Popina	„Festa peştelui” – competiţie regională	Casă de cultură „Zora-Nova Popina- 2008”

În municipiu se organizează şi se desfăşoară în fiecare an numeroase evenimente culturale - întâlniri, festivaluri şi concursuri, care ar stârni interesul turistic.

„Sărbătoarea Pâinii” din satul Garvan este legată de ziua deschiderii recoltei. Adunarea folclorică „Sitovo cântă şi dansează” cu participarea unor grupuri de cântece şi dans din regiune şi ţară. Festivalul satului Iskra - 24 mai este renumit în regiune pentru cursele de cai şi programul său muzical bogat. Adunarea din satul Popina atrage în mod tradiţional şi mulţi oaspeţi din ţară şi din regiune.

Metode de elaborare a studiului

O documentare laborioasă stă la baza studiului efectuat şi include: o trecere în revistă a documentelor legate de conservarea patrimoniului cultural (planuri municipale şi strategii de dezvoltare, rapoarte anuale privind activităţile caselor de cultură şi instituţiilor culturale de pe teritoriul două municipalităţi, un studiu de documente pe Internet);

În scopul evaluării, s-au folosit metode de prelucrare a datelor precum munca analitică, rezumarea informaţiilor colectate. Rezultatele analizei documentare au fost folosite pentru a caracteriza starea actuală, inclusiv analizarea activităţilor în domeniul conservării şi promovării patrimoniului cultural imaterial.

Pentru atingerea obiectivelor studiului a fost important să se definească întreaga tematică de studiu şi să se acopere un eşantion cât mai mare. Totalitatea studiată include toţi reprezentanţii instituţiilor culturale de pe teritoriul GAL (toate casele de cultură, muzeele şi institutele culturale), reprezentanţii sectorului neguvernamental ONG-urile care desfăşoară activităţi pe teritoriul GAL şi societatea civilă, inclusiv culturală şi populaţia locală.

Participanţii la sondaje au fost peste 20 de reprezentanţi ai populaţiei studiate, care şi-au oferit aprecierea obiectivă cu maximă comprehensiune a răspunsurilor şi a activităţii în admiterile aferente analizei patrimoniului cultural în instituţia culturală specifică şi/sau pe teritoriu al GAL în ansamblu. Analiza se bazează pe cercetările efectuate în municipiile Glavinița şi Sitovo şi care rezumă informaţiile colectate în cadrul anchetelor şi observaţiilor efectuate.

Participanţii la studiu sunt reprezentanţi ai caselor de cultură, angajaţi ai administraţiei locale care activează în domeniul culturii şi dezvoltării locale, ONG-uri, societatea civilă şi antreprenori de cultură.

8.3. Caracter etnografic şi folclor local

Teritoriul GAL „Glavinitsa - Sitovo, Kraidunavska Dobrogea” se remarcă prin aşezări cu teritorii relativ mici, în care trăieşte o populaţie diversă în ceea ce priveşte apartenenţa etnografică şi etnică. Din punct de vedere etnic, populaţia teritoriilor este de origine bulgară şi turcă.

Tradiţiile, obiceiurile şi manierele se pot manifesta cel mai clar în folclorul local, care este o parte invariabilă a patrimoniului cultural imaterial al unui anumit teritoriu. Folclorul stă la baza activităţilor comunitare independente şi a popularizării culturale în rândul societăţii.

Pentru a descoperi rolul folclorului local ca parte a patrimoniului cultural imaterial pentru conservarea şi promovarea culturii şi identităţii locale, este important să se ia în considerare tipurile de moştenire culturală etnografică şi să o analizăm în mod specific pentru teritoriul considerat al GAL "Glavinitsa - Sitovo, Kraidunavska Dobrogea”. Poate fi făcută următoarea clasificare a patrimoniului cultural etnografic, care este direct legată de patrimoniul cultural imaterial.

După tipul Patrimoniu cultural etnografic:

- Costume populare
- Instrumente muzicale
- Dansuri şi cântece populare

După zonă etnografică:

- Regiunea Etnografică de Nord
- Regiunea etnografică Dobrogea
- Regiunea etnografică tracică
- Regiunea etnografică Shopska
- Regiunea etnografică Pirinska
- Regiunea etnografică Rhodopska

După cum se poate observa din figura de mai sus, teritoriul GAL „Glavinița - Sitovo, Kraidunavska Dobrogea" se încadrează în întregime în Regiunea Folclorică Dobrogea.

Regiunea Folclorică Dobrogea

Zona Dobrogea este situată în sud-estul României şi nord-estul Bulgariei. Principalele sale orașe din România sunt Constanța și Tulcea, iar în Bulgaria - Dobrich și Silistra. Teritorial, regiunea folclorică Dobrogea din Bulgaria se întinde la nord până la Dunăre şi la est până la Marea Neagră. Cea mai incertă este granița sa de sud-vest cu regiunea folclorică nordică.

Originea populației și numele Dobrogea

Pentru prima dată, numele Dobrogea a fost menționat în secolul al XV-lea într-o traducere în latină a unui text grecesc - o lucrare despre Turcia. În acest text grecesc, expresia „Țara Dobroticului" este tradusă în latină ca „Țara Dobrogei". Din acel moment, regiunea a început să se numească tot mai des Dobrogea, iar treptat aceasta a devenit numele ei oficial.

Din cele mai vechi timpuri, Dobrogea a fost un teritoriu cu un rol serios în viața economică, politică și culturală a Balcanilor și a Europei de Sud-Est.

Se spune că cei mai numeroși aici sunt migranții din Tracia, care s-au stabilit în anumite zone fără să se împrăștie. La Balcişko s-au stabilit oameni din Kotlen şi Odrin, în Dobrichko - oameni din Starozagorsko, Sliven, Yambol şi Lozengrad, iar în Silistrensko - oameni din Razgrad şi Şumen.

Trai și meșteșuguri

Terenul de aici este extrem de fertil, motiv pentru care este favorabil cultivarea grâului şi a altor cereale. După cum se știe, Dobrogea este „grânarul Bulgariei".

Principala activitate prin care locuitorii indigeni și coloniștii din Dobrogea își câştigă existența este creșterea animalelor şi agricultura. Întrucât condițiile au permis această posibilitate, aici au fost crescute şi turme mari de cai şi oi. Localnicii au crescut şi albine.

Datorită surselor bogate de materii prime, în această regiune s-au dezvoltat numeroase meserii: tăbăcărie, roți, croitorie, vopsire, finisare etc..

Muzica în regiunea folclorică Dobrogea

Muzica populară tipică a grupurilor etnografice individuale din Dobrogea poartă specificul cântecelor şi melodiilor instrumentale ale strămoşilor lor. Aici există un amestec de multe dialecte muzicale care se influențează reciproc, ceea ce duce la rândul său la o puternică îmbogățire a stilului general al cântecului popular dobrogean.

Cântecul lent, care este de obicei la unison, este foarte tipic pentru regiunea folclorică Dobrogea. În ceea ce privește versurile cântecelor, acestea sunt adesea populare și descriu evenimente interesante de viață.

Muzica instrumentală ocupă un loc important în viața dobrogeanilor, instrumentele înlocuind adesea cântecul. Cele mai comune instrumente în Dobrogea sunt cavalul, cimpoiul şi gadulka. Aici se găsește şi acordeonul de mână - acordeonul rusesc, numit de către populația locală fisarmonica sau fiza.

În Dobrogea, repertoriul trac este adesea auzit în abundenţa sa de colinde, lazăre, dansuri rotunde, sedencar, cântece de nuntă şi ziua lui Enyo, cântece de masă, melodii vocale şi instrumentale cucheri, suzete pentru copii etc. Aceasta este o altă dovadă a existenţei descendenţilor maselor uriaşe de populaţie tracă care s-a mutat în Dobrogea.

Obiceiuri populare

Ca şi în Tracia, în Dobrogea sunt îndeplinite o serie de obiceiuri legate de mijloacele de trai agricole şi pastorale. Oamenii cred că, executându-le, au un efect favorabil asupra fertilităţii şi se protejează de elementele naturale.

Unele obiceiuri sunt însoţite de jocuri care se desfăşoară individual, în perechi sau în masă - în grupuri întregi. De obicei, artiştii vizitează casele oamenilor, iar fermierii donează alimente sau bani. Astfel, proprietarii se asigură că dorinţele se vor îndeplini.

Cel mai solemn dintre obiceiurile de iarnă este Ajunul Crăciunului, care în Dobrogea este aproape identică cu cea tracică. Un alt obicei important de iarnă aici este Brezaia (Brazaia). Se foloseşte o mască numită „kalak", care este un animal bizar cu un cioc mare de lemn şi scoate sunete zgomotoase care sunt produse prin tragerea unei sfori.

Bueneţii (sau „Lazăr") este un cunoscut obicei de primăvară – separat şi independent de acţiunea Lazăruvane.

Stilul, forma şi caracterul dansurilor populare dobrogeane

La început, dansurile populare din Dobrogea s-au bazat puternic pe cele tracice, de vreme ce coloniştii traci, desigur, şi-au lăsat amprenta şi în arta dansului.

Cu toate acestea, de-a lungul anilor, dansurile Dobrogei au dobândit un stil specific de performanţă propriu. Se exprimă printr-un dans tipic ghemuit şi multe accente în mişcările îndreptate spre sol. Aceasta este caracteristica principală a dansului Dobrogean, care întruchipează în mod elocvent legătura dintre Dobrogeanul cu pământul.

Un rol important în dansurile locale îl joacă şi mâinile cu plasticitatea lor specifică, coatele libere şi încheieturile flexibile.

Dansurile populare Dobrogei se deosebesc de dansurile altor regiuni prin mai multe caracteristici. Ele sunt cel mai adesea efectuate într-un ritm moderat. Se joacă cu genunchii uşor deschişi. Sunt pline cu mai multe genuflexiuni la barbati. O balansare lină a corpului este caracteristică, tipică atât pentru femei, cât şi pentru bărbaţi.

Corul feminin din Dobrogea este foarte des interpretat pe un cântec pe care femeile îl cântă singure, de obicei în 2/4 timp. Aşa sunt „Danets” („Buenets”) şi alte persoane care îşi poartă numele din numele melodiei la care cântă – „Skarali mi se tri momi”, „Zadali mi se, zadali”, „Rano mi rano” şi alte.

Corul masculin se joacă cel mai adesea „la pădure” - prindere cu centură. Refrenul începe ca „led” („rupt”), dar la un moment dat, când jucătorii capătă suficientă încredere, se opresc şi continuă să cânte pe loc – „pe pădure”, arătând mişcări destul de complexe şi complicate. Aşa este „Adunarea”, pe care în multe locuri poporul o numeşte „capacul” poporului, adică. cel mai complex şi iubit de oameni.

Dialect

Teritoriul GAL „Glavinița - Sitovo, Kraidunavska Dobrudja” se încadrează în dialectele de nord-est conform hărţii diviziunii dialectale a limbii bulgare.

Din punct de vedere geografic şi lingvistic, teritoriul se încadrează în dialectul Mysian (sau Mysian de Est).

Se întinde în estul Misiei, în câmpia Dunării la est de Yantra, la sud de Dunăre şi la nord de Stara Planina. Coasta de nord a Mării Negre a Bulgariei este graniţa lor cea mai de est. Deşi sunt arhaice, ca urmare a extinderii populaţiei balcanice mai alerte şi mai energice, care a coborât în câmpie în secolele XIX şi XX şi s-a amestecat cu autohtonii (hertzieni), o mare parte dintre ei au pierdut o serie de trăsăturile lor şi acum ar putea fi considerate ca misio-balcanice, sau chiar mai general, ca dialecte mixte nord-estice.

Dintre acestea, trei dialecte mysiane sunt bine păstrate, destul de apropiate una de alta: Shumenski (sau Plisko-Preslav, inclusiv Sirtski în Provadia), Grebenski - în Tutrakan, Silistrenski şi într-o oarecare măsură în Ruse şi Kapanski - în Razgrad. Aceste limbi sunt prezente şi în Dobrogea de Nord (azi deja în România). Cea mai distinctivă trăsătură a dialectelor din estul Mysian este forma articolului -o (accentuat) şi -u (neaccentuat), tipul gâtului, l'abu, motiv pentru care întregul adverb poartă numele o-dialect..

Bucătăria Dobrogeană

Trăsături tipice bucătăriei dobrogeane sunt prepararea diferitelor tipuri de paste coapte la cuptor (cuptor sau soba în română) și/sau preparate gătite în vase ceramice.

Lista preparatelor din Dobrogea este lungă, unele dintre ele sunt Baniță Dobrogeană, Baniță cu dovleac Dobrogeană, Carnea de porc în stilul Dobrogei la oală, Tocăniță Dobrogeană, Sach Dobrogean, Sărmaluțee Dobrogeane, Miel în stilul Dobrogean, Mamaliguță Dobrogeană, Ciorba de perișoare Dobrogeană, Preparate din pește Dobrogean cu bulgur/crap, Drob sarma cu bulgur Dobrogean și altele.

În cadrul studiului, am examinat totalitatea de informații despre unde și în ce măsură Casele de cultură pun accent pe activități legate de bucătăria și rețetele locale. O mică parte dintre aceștia participă la diverse evenimente culinare, iar doar Casa de cultură „Zora - Nova Popina - 2008" are format CLUBUL CULINAR „NASLADA" - organizează și conduce lucrările la concursuri și spectacole culinare, inclusiv și în timpul participării externe la sărbători.

Este important de menționat că una dintre componentele principale ale patrimoniului cultural imaterial al teritoriului este bucătăria locală.

Un principiu de bază pentru conservarea patrimoniului cultural imaterial local este măsura arhivării și/sau digitizării datelor de arhivă privind bucătăria locală, tradițiile, obiceiurile și folclorul local de pe teritoriul GAL „Glavinița – Sitovo, Kraidunavska Dobrogea".

Instituții culturale de pe teritoriul GAL „Glavinitsa - Sitovo, Kraidunavska Dobrogea" și date despre patrimoniul cultural

Instituțiile culturale din municipiile Glavinița și Sitovo sunt casele de cultură, muzee și institute culturale. Datorită lor, se păstrează moștenirea culturală, viața de zi cu zi, tradițiile și se dezvoltă compoziții artistice de antreprenoriat. În cadrul localităților individuale, ele reprezintă elementul important de management care, ținând cont de specificul comunității locale, implementează măsuri și acțiuni specifice pentru conservarea patrimoniului cultural imaterial. Aici, pe lângă bugetele delegate ale caselor de cultură pentru finanțarea activităților acestora, ne bazăm în mare măsură pe municipiile Glavinița și Sitovo, includerea acestora în sprijinul și implementarea acțiunilor active pentru conservarea și promovarea culturii intangibile, dat fiind faptul că păstrarea acestuia este de mare importanță pentru apărarea identității teritoriale a populației celor două municipii.

Pe teritoriul GAL "Glavinitsa - Sitovo, Kraidunavska Dobrogea" funcționează 35 de case de cultură, iar cele mai multe dintre ele au o istorie foarte bogată, care este direct legată de creativitate și meșteșuguri, date despre care s-au păstrat până astăzi..

Glavinitsa:

- Casa de cultură „Hristo Botev - 1940", Glavinița:
- Casa de cultură „Yanko Zabunov-1957" satul Cernogor,
- Casa de cultură Mehmed John-1956, satul Zaritsa,
- Casa de cultură „Svetlina-1960" satul Zvenimir,
- Casa de cultură „Stefan Karadzha-1950" satul Suhodol,

• Casa de cultură „Sf. Sf. Chiril şi Metodiu-1942. satul Kolarovo,
• Casa de cultură „Prosveta-1940” satul Stefan Karadzha,
• Casa de cultură „Hristo Botev - 1901” satul Zafirovo,
• Casa de cultură „Eliberarea-1940” satul Sokol,
• Casa de cultură „Părintele Paisiy-1948”, satul Bogdantsi,
• Casa de cultură „Svetlina-1968” satul Vulkan,
• Casa de cultură „Ştefan Karadzha-1951”, satul Padina,
• Casa de cultură „Peño Penev -1959” satul Nozharevo,
• Casa de cultură „Svetlina-1943” satul Kalugerene,
• Casa de cultură „Vedrina -1997” satul Kosara,
• Casa de cultură „Hristo Botev-1945” satul Dichevo,
• Casa de cultură „Hristo Botev-1954” satul Zebil,
• Casa de cultură „Zora -1954” satul Listets,
• Casa de cultură „Yordan Yovkov - 1946” satul Malak Preslavets,
• Casa de cultură „Budnina-1941”, satul Bashtino,
• Casa de cultură „Dezvoltare – 1907” satul Podles,
• Casa de cultură „Zora” satul Osen,
• Casa de cultură „Stefan Karadzha-1966”, satul Dolno Ryahovo,

Sitovo:

• Casa de cultură „Hristo Smirnenski - 1940” - satul Sitovo,
• Casa de cultură „Bacho Kiro - 1943” - satul Iskra,
• Casa de cultură „Nikola Vaptsarov - 1940” - satul Popina,
• Casa de cultură „Dimitar Ivanov Polyanov - 1870” - satul Garvan,
• Casa de cultură „Ştefan Karadzha - 1945” - satul Bosna,
• Casa de cultură „J. Iovkov-1899" - satul Dobrotitsa,
• Casa de cultură „Ştefan Karadzha” - 1963 - satul Lyuben,
• Casa de cultură „Libertatea – 1920” - satul Polyana,
• Casa de cultură „Zora – Nova Popina – 2008” – satul Nova Popina,
• Casa de cultură „Peyo Yavorov 2012” - satul Slatina,
• Casa de cultură „Vazrazhdane - 2017” - satul Sitovo,
• Casa de cultură „Hristo Botev – 2021” – satul Popina,

Casa de cultură - un templu al patrimoniului cultural

Casa de cultură dintr-o localitate este principala instituţie care se străduieşte să menţină, să conservă şi să promoveze patrimoniul cultural imaterial care are legătură directă cu teritoriul pe care se află instituţia de cultură. Fiecare dintre casele de cultură de pe teritoriul GAL „Glavinitsa - Sitovo, Kraidunavska Dobrogea” are propria istorie, identitate şi activităţi pe care le desfăşoară în direcţia conservării şi popularizării patrimoniului cultural imaterial, după cum urmează:

Municipiul Glavinitsa:

• Casa de cultură „Hristo Botev - 1940”, Glaviniţa:

- - Grupul folcloric „Privighetoarea”; Grupul popular „Primulacee”; Grup vocal cântec masculin; Formaţie mixtă; Grupul de dans pentru copii „Ritm – Glavinitsa”; Grupul de cuvinte artistice;
- - Ritual de depunere de coroane de flori în faţa bustului-monument al Apostolului, realizarea unui Mărţişor gigant - participare la concursul raional, Trei martie - închinare, ceremonie solemnă cu ocazia zilei de 24 mai, 9 mai - Ziua Victoriei. Ziua Europei. Închinare în faţa plăcii comemorative celor decedaţi în Războiul Patriotic, Desen pe asfalt cu copiii de şcoală cu ocazia zilei de 21.09. Ziua Mondială a Păcii, Concurs pentru cel mai bun cititor „Acum pot să citesc”, „Amintirea ceasurilor cu alarmă” - recitare de poezii cu copiii din grupa de cuvinte artistice, „O, Crăciun, Crăciunul meu” - recitare de poezii şi colinde cu copiii din grupa de cuvинte artistice.

• Casa de cultură „Yanko Zabunov-1957” satul Cernogor:

- - Clubul de artă „Mâini pricepuţi”
- - Clubul de istorie locală „Regiunea natală”
- - Grup de folclor pentru cântece populare „Kitka”
- - Grup vocal pentru folclor turcesc „Sunete Karadarlarski”
- - Grup de dans şi cântec pentru copii „Smile”
- - Grup de reproducere a obiceiurilor şi ritualurilor populare bulgare
- - Festivalul satului; Aşezarea unei coroane de flori pe placa memorială a lui Peño Penev; Sărbătoarea Templului „Sfântul Nicolae din Sofia”

Participare la recenzii municipale 2022 – Folclor bulgar / folclor turc

• Casa de cultură Mehmed John-1956, satul Zaritsa:

- Cercul Mâinilor pricepute

- Ansamblul de copii şi tineret „Rosna Kitka”
- Sărbători pentru Ziua Asistenţei Maternităţii, Sărbătorirea Zilei Vinarului la un pahar de vin, Sărbătoarea Bunică Martei în gradiniţă, participarea în cercului „Mâini pricepuţi” pentru realizarea mărţişorului „Gigant” la nivel municipal şi regional , expoziţie online în concursul „Paştele în casa noastră”, Prima competiţie naţională „Prăjituri culinare de Paşte”, A noua competiţie naţională „Mielul meu behăind”, Ziua Internaţională a Femeii, Expoziţia de toamnă în holul casei de cultură, participarea la cercului în Concursul „Toamna în miniaturi”, Al doilea concurs naţional pentru creativitatea copiilor pentru realizarea unei felicitări de Anul Nou”, „Survaknitsa - tradiţiile sunt vii - 2021”.
- Zone tematice şi expoziţii legate de date şi evenimente semnificative din calendarul cultural dedicate: 173 de ani de la naşterea lui Hristo Botev, 118 ani de la naşterea lui G. Karaslavov, 101 ani de la naşterea lui L. Mileva, Ziua Europei - bord, 148 de ani de la moartea lui Vasil Levski, 160 de ani de la naşterea lui Racho P. Stoyanov, 138 de ani de la Eliberarea Naţională, 200 de ani de la naşterea lui Georgi S. Popov, 400 de ani de la naşterea lui Jean de Lafontaine , 140 de ani de la naşterea lui Yordan Yovkov, 136 de ani de la Unirea Bulgariei, Ziua Trezitorilor Poporului etc..

• Casa de cultură „Svetlina-1960” satul Zvenimir:

- Clubul de Arte Aplicate „Leonardo”
- Grup de dansuri populare bulgare pentru tineret
- Grup de dansuri populare bulgare pentru copii
- Grup vocal feminin „Aivatllar”

• Casa de cultură „Stefan Karadzha-1950” satul Suhodol:

- clubul de artă „Mâini pricepute”
- club de istorie locală
- grup folcloric „Suhodolche” şi „Pastra Kitka”

• Casa de cultură „Sf. Sf. Chiril şi Metodiu-1942. satul Kolarovo:

- Scoala de arte plastice şi aplicate;
- Grup vocal pentru cântece populare bulgare autentice
- Grup vocal de copii pentru cântece populare bulgare autentice
- Spectacole individuale de copii pentru cântece populare bulgare autentice
- Spectacole de copii în duet pentru cântece populare bulgare autentice
- Grup vocal pentru cântece populare turceşti autentice
- Spectacole în duet pentru cântece populare turceşti autentice
- Grup vocal pentru cântece populare turceşti autentice „Kolarovskite babi”
- Grup de copii pentru dansuri populare bulgare autentice
- Grup de dansuri populare bulgare autentice pentru tineret
- Lazarki şi Buentsi, Colindat, obiceiul turcesc „Sayajik” şi obiceiul turcesc „Kanagejesi”

• Casa de cultură „Prosveta-1940” satul Stefan Karadzha:

- Cercul „Cuvânt artistic”
- Cercul „Artă plastică”
- Grupul de dans pentru tineri „Karadzhovtsi”
- Grupul de cântări feminin „Karajovki”
- Grupul Lazăr şi Kumichene

- Întâmpinarea marşănilor „Pe urmele formaţiei voievodului Tanjo”

• Casa de cultură „Hristo Botev - 1901” satul Zafirovo:

- - Formarea „Tinereţea este în inimile noastre”;
- - Formaţie de dans „Pastra kitka”;
- - Clubul „Tânăr recitator”;

• Casa de cultură „Eliberarea-1940” satul Sokol:

- „RUGĂCIUNE PENTRU PLOAIE”;
- Compoziţie de dans pentru dansuri prelucrate;
- Formaţie de dans pentru dansuri autentice;
- Grupa - „Colindătorii”;
- Grupa - "Lazarki";

• Casa de cultură „Părintele Paisiy-1948”, satul Bogdantsi:

- - Cercul „Meşteşugari”;
- - GRUP PENTRU FOLCLOR AUTENTIC - CÂNTECE ŞI DANSURI - Peste 18 ANI.
- - GRUPA DE COPII PENTRU CÂNTELE PUBLICE;

• Casa de cultură „Svetlina-1968” satul Vulkan:

- Grup de dans „Tineri nebuni”;
- Grup de dans „Tineretul Dobrogei”;
- Trupa de dans pentru copii „Valkanche”;
- Grupul vocal „Mladost”;
- Grup folcloric autentic „Din generaţie în generaţie”

Organizator al unui eveniment 100 de ani de la naşterea Ledei Mileva – proiecţia unei prezentări la Grădiniţa „Primăvara” satul Listets despre viaţă şi activitatea ei. Accent pe basmul „Iepuraşul Alb” cu lectură şi repovestire. Panou informativ despre viaţa ei în bibliotecă. Ziua Asistenţei Maternităţii, Sărbătoarea Zilei Bunicii, Trifon zarezan, Veselă Bunică Marta - întâmpinarea Bunicii Marta la Grădiniţa „Primăvara” din satul Listets şi dăruirea de mărţişoare locuitorilor satului Vulkan.

Cu ocazia Zilei Copilului, trupa de dans de la „Svetlina -1968” dăruieşte cărţi copiilor de la Grădiniţa de Primăvară din satul Listets. Aprinderea bradului de Crăciun.

• Casa de cultură „Ştefan Karadzha-1951”, satul Padina:

- grup de dans;
- grup vocal;
- Ziua Bunicii, 8 martie, Concurs online de costume populare, Participarea la Consiliul Naâional al Folclorului Turc al II-lea;
- Participarea la nunâi.

• Casa de cultură „Peño Penev -1959” satul Nozharevo:

- Grup de dans feminin;
- Grup vocal feminin şi antreprenor individual;
- organizare de sărbători cu participarea antreprenorilor individuali din casa de cultură, sărbătorirea Zilei Bunicii, 8 martie, întâmpinarea bunicii Marta, împreună cu grădinița „Primul Iunie” desfăşurarea activităţilor sportive, turneu de tenis de masă, bun venit în noul an etc..

• Casa de cultură „Svetlina-1943” satul Kalugerene:

- grup folcloric pentru cântece bulgăreşti;
- grup popular de cântece turceşti;
- grup de dans pentru copii;
- Ziua Bunicii, 8 martie, concurs online „Paştele în casa noastră”

• Casa de cultură „Vedrina -1997” satul Kosara:

- grup vocal feminin pentru folclor autentic;
- grup vocal de folclor bulgar şi turc;

• Casa de cultură „Hristo Botev-1945“ satul Dichevo:

- - Grup vocal pentru cântece populare bulgare - 22 de participanţi;
- - Grup vocal pentru cântece populare turceşti - 18 participanţi;

• Casa de cultură „Hristo Botev-1945” satul Dichevo:

- Grup de copii pentru dansuri populare bulgare şi turceşti;
- Grup vocal de copii şi spectacole individuale;
- grup de colinde;

• Casa de cultură „Zora -1954” satul Listets:

- Cercul „Mâini pricepute”;
- Grup de dans „Pastra kitka” - dansuri populare;
- Grup de dans „Pastra kitka” - dansuri turceşti şi moderne;

• Casa de cultură „Yordan Yovkov - 1946” satul Malak Preslavets:

- Cercul „Mâini pricepute”;
- Clubul de cunoştinţe locale;
- Grup pentru folclor autentic „Rosna Kitka”;
- Formaţie de dans „Crinii dansaţi”;
- Grupa de copii „Patilanţi”;
- Grup pentru refacerea obiceiurilor autentice;
- Organizarea anuală a unui „Kukov den” – un concurs pentru cea mai atractivă mască de kuker;
- Adunarea tradiţională „Sărbătoarea satului meu”;
- În luna iunie are loc Festivalul de Folclor „Festivalul Nuferilor”.

• Casa de cultură „Budnina-1941”, satul Bashtino:

- grup de dans şi vocal;
- grup de dans pentru bulgari şi alte etnii;
- participarea la sărbători, festivaluri, activităţi sportive;

• Casa de cultură „Dezvoltare – 1907” satul Podles:

- Grupul popular „Rosna Kitka”;
- participarea la festivaluri folclorice;

• Casa de cultură „Stefan Karadzha-1966”, satul Dolno Ryahovo:

- formaţia de dans „Copii mici de la Dunăre”;
- Trupa de dans pentru dansuri populare;
- Grup de dans contemporan;
- Sărbători - „Ziua Bunicii”, „Trifonul Zarezan”, Ziua antreprenorului, 1 martie şi Mărţişorului, Ziua femeii „8 martie”, 1 aprilie - Ziua cărţii, 11 mai - Sărbătoarea Bisericii, Ziua casei de cultură Mai 24, Ziua Copilului 1 Iunie şi Sărbătoarea satului Dolno Ryahovo.

Municipiul Sitovo:

• Casa de cultură „Hristo Smirnenski - 1940” - satul Sitovo:

- Clubul „Patriotism”;
- Clubul „Cuvântul artistic”;
- Clubul Lumea foto;
- Clubul intelectualului;
- Art Club „Souvenir”;
- Clubul „Tânăr iubitor de natură”;
- Grupul de folclor feminin „Crizantema”
- Grupul de folclor feminin „Edelweiss”6;
- Grupa „Izvorul ciobanului”;
- Grup pentru cântece vechi din oraş „Listopad”;
- Grup de cântece patriotice „Raina Knyaginya”;
- Grup pentru folclor autentic „Dobrogea de Aur”;
- Grupul de cântare pentru copii „Privighetoare”;
- Trupa de dans „Sitovţi”;
- Grupuri vocale „Cumnatele de la Sitovo”, Interpreţi individuali-2 şi Duet „Magia”;

Sărbători: 21 ianuarie Ziuă Bunicii, 14.02 Trifon Zarezan, 1.03. Bun venit la Bunică Marta, 3.03. Eliberarea Bulgariei, Învierea lui Hristos - Paşte, 24 mai Ziua literaturii şi culturii slave, 1 iunie, Ziua internaţională a copilului, Programul „Vara în bibliotecă”, 26 octombrie - sărbătoarea Bisericii „Sf. Dimitar”, Ziua Unirii, Ziua Independenţei, 1.10 Ziua Internaţională a Persoanelor Vârstnice, 1.11. Slavă trezitorilor, sărbătorilor de Crăciun şi Anul Nou şi festivalurilor online.

• Casa de cultură „Bacho Kiro - 1943” - satul Iskra:

- Grup pentru celebrare aniversari;
- Atelier de confectionare de mărţişoare;
- atelier de Ziua Îndrăgostiţilor;
- atelier de Paşti;
- Să citim şi să spunem împreună;
- curs de limba engleza pentru incepatori;
- Cunoştinţe locale - căutare de materiale istorice despre regiunea natală, prezentare şi broşuri a aniversarii a 80 de ani a Casa de cultură „Bacho Kiro- 1943”;
- Colecţia muzeului - colţul gospodăriei;
- Grupa de copii pentru dansuri populare „Corţe”;
- Grupul de dans popular pentru tineret „Scântei”;
- Grupul feminin de cânt popular „Dobrogea”;
- Grupul de teatru pentru copii „Talente”;
- Grup de copii pentru recrearea obiceiurilor populare - Lazaruvane;
- Grup de dans modern „Dansez cu mine”;
- Antreprenori individuali;
- Lucru cu minorităţile etnice - romi (formare primară de alfabetizare informatică);
- Lucrul cu copii bilingvi;
- Voluntari, munca voluntară în timpul lucrărilor de reparaţii în casă de cultură.
- Campania de caritate „Copiii lipsiţi de îngrijirea părintească” – satul M. Preslavets
- Campanie de caritate pentru copiii defavorizaţi - familii social slabe.

• Casa de cultură „Nikola Vaptsarov - 1940” - satul Popina:

- Grupul de folclor feminin „Perlele Dunării”, Trioul „Dobrogean”, Grupul de folclor autentic „Popinţi”, recreând obiceiul colindului de Crăciun „Brazaia”, Grup de dans;
- Sărbători: Survakane, Ziua Bunicii, 3 martie- „Trezirea cu dans”, Sărbătoarea 8 martie, atelier de Paşti „Oul colorat”, 1 iunie - Copilăria mea, Campania de donaţii „Dă un capacel”, Adunarea Enyo în satul Krasen - Puterea magică a plantelor, „Sandrovo cântă şi dansează”, Sala de lectură în aer liber, Jocuri în aer liber, Festivalul Pepenelui majun - Satul Smilets, Pe megdanul din Albena, Ziua bătrânilor - 1 octombrie, atelier de Crăciun, Colindători, Campanie de donaţii şi participare la 20 de festivaluri online;
- lucrul cu copiii, adultii şi actiuni caritabile;
- floristica şi intretinerea colturilor de flori.
-

• Casa de cultură „Dimitar Ivanov Polyanov - 1870” - satul Garvan:

- Cercul „Activitate şi creativitate”;
- Cercul „Eu Pot”;
- Cercul „Desenez şi mă distrez”;
- Atelierul „Bunica Marta” în Casa de cultură satului Garvan (confecţionarea mărţişoase);
- Grupul de colindari pentru a recrea obiceiurile „Colindului” şi „Scăldatul regelui grupului de colindat”;
- Grup Brazaier pentru recrearea obiceiului „Brazaia”;
- Grup de dans mixt pentru oameni autentici;
- grupa folclorica feminina;
- Grup popular masculin;
-

• Casa de cultură „Ştefan Karadzha - 1945” - satul Bosna:

Sărbătorirea zilei de îngrijire a maternităţii, organizarea unei activităţi creative cu membrii comunităţii, realizarea de felicitări pentru Ziua Îndrăgostiţilor, realizarea şi expunerea de mărţişoare manuale, o seară festivă dedicată femeilor, o expoziţie de desene pentru copii cu ocazia Zilei Internaţionale a Cărţii pentru Copii, 1 Mai Ziua Muncii – plantare de flori împreună cu copiii în curtea casei de cultură, 1 iunie Ziua Copilului - expoziţie de desene şi jocuri distractive cu copiii, iniţiativa „Vara în bibliotecă” - lucru cu copiii de la 6-14 ani, pregătirea ”Halloween” cu realizarea felinarelor de dovleac, comemorarea Zilei Mondiale a Toleranţei, comemorarea Zilei Mondiale SIDA, împărţirea cadourilor de la Moş Crăciun în case, pentru a-i face pe cei mai mici fericiţi.

• Casa de cultură „J. Iovkov-1899" - satul Dobrotitsa:

- Clubul „Iubitorii de natură”;
- Cercul „Atelier pentru mâini pricepute”;
- Clubul „Prietenii cărţilor”;
- Grup de cântare feminin „Rosen Zdravets”;
- Formaţia „Bulgarka Trio”;
- Trupa de teatru pentru copii „Haskiotsi”;
- Grupul Lazăr interpretând un dans caracteristic satului;
-

• Casa de cultură „Ştefan Karadzha” - 1963 - satul Lyuben:

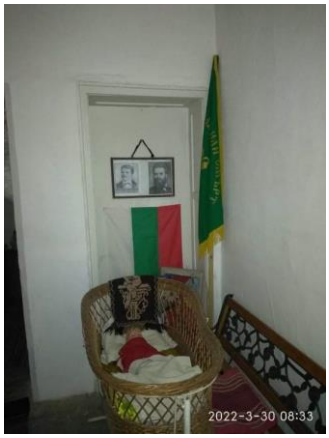
Sărbătorile Zilei Bunicii, Bunicii fericite Marta, 8 martie, sărbătorile de Paşte, Crăciun şi Anul Nou.

• Casa de cultură „Libertatea – 1920” - satul Polyana:

Lucrează cu diferite grupe de vârstă şi voluntariat.

• Casa de cultură „Zora – Nova Popina – 2008” – satul Nova Popina:

- Accent Art Club; Atelierul „Fantasia”; Clubul „Șeviţa”; Clubul Culinar „Distractie”; Clubul „Gospodină”; Atelier de pictură „Paletă”; Clubul sportiv pentru femei „Tsotsolanki şi puieţi”;
- Clubul „Tradiţia”;
- „Creaţii de autor realizate manual”; „Obiecte tradiţionale de uz casnic şi unelte de muncă” şi „Îmbrăcăminte naţional autentice”;
- Grupul popular „Dobrogeane”; Trioul folcloric „Speranţa”; Duet „Ritm Folcloric”;
- Studio de teatru „Paravan”;
- Club de dans „Samodivi”;
- Grupul muzical „Răsărit de soare Retro”; Duet „Accent”; Krasimira Velikova;
- Al nouălea concert solo al Grupului de folclor „Dobrogeane”; „Coră de Februarie” - gimnastică motorie pentru adulţi; „EH, patria mea” – concurs de cântece patriotice; „Oaspetele în aşteptare” – spectacol de teatru; „Minciunile au picioare scurte” – concurs; „Dansez cu vântul” - joc; „Zâmbete” – atelier pentru copii; „Festivalul dovleacului”- concurs culinar etc.

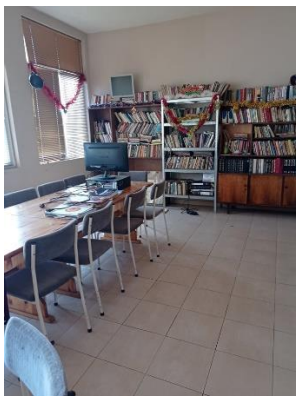

• Casa de cultură „Peyo Yavorov 2012” - satul Slatina:

- club pentru dansuri populare;
- tenis de masa;
- lucrul cu diferite grupe de vârstă.

• Casa de cultură „Vazrazhdane - 2017” - satul Sitovo:

- cercul „Patriotism” cu copiii condus de Radka Kararadova;
- clubul „Patrie” condus de Krasimira Orloeva;
- viaţa de familie dobrogeană;
- Grupul vocal feminin „Cunatele din Sitovo 2010” pentru folclor procesat, grupul de femei pentru folclor autentic din satul Irnik, cvartetul „Privighetoarele din Sitovo”, duetul „Darina Ivanova / Krasimira Stoeva”, trioul „Dobrogeane” şi interpreţi individuali;
- „Umor şi distracţie”;
- Grupă „Floriile”;
- Duo vocal "MM" – grupă vocală pentru melodii populare;
- Sărbatori "Trifon Zarezan", Paşte, Deschiderea recoltei şi Crăciunul;
- Realizarea de suveniruri de Crăciun, mărţişoare şi tricotaje cu membrii Organizaţiei Municipale a Persoanelor cu Dizabilităţi şi participarea la expoziţii;
- „Corotecă” studiul despre poporului tradiţional bulgar cu participarea de diferite vârste;
-

• Casa de cultură „Hristo Botev – 2021” – satul Popina:

Terţi interesaţi de patrimoniul cultural

Alte părţi interesate pentru conservarea şi promovarea patrimoniului cultural imaterial sunt ONG-urile din domeniul culturii, turismului şi activităţilor sociale, care desfăşoară activităţi pe teritoriul GAL, societatea civilă şi comunitatea locală, care participă activ la activităţile conexe, la conservarea şi promovarea patrimoniului cultural imaterial. Aceasta include toate persoanele, care lucrează, studiază, pensionari etc., care susţin creativitatea amatorilor şi, astfel, păstrează moştenirea culturală locală. În cadrul datelor colectate, comunitatea locală demonstrează o poziţie şi o dorinţă clară şi activă pentru conservarea şi menţinerea patrimoniului cultural imaterial local şi în special a folclorului, tradiţiilor, obiceiurilor şi meşteşugurilor locale. Este de mare importanţă de remarcat faptul că pe teritoriul GAL „Glaviniţa - Sitovo, Kraidunavska Dobrogea” creativitatea amatorilor îşi găseşte locul în diverse evenimente culturale. Diferitele formaţiuni, cluburi şi şcoli nu dau un grad de educaţie, ci doar oferă cunoştinţele şi aptitudinile necesare care ar fi extrem de utile populaţiei tinere pentru conservarea patrimoniului cultural imaterial. Ele reprezintă un atu valoros pentru comunitatea locală care trebuie protejată şi promovată cu abordări adecvate şi o strategie clară de dezvoltare.

Bibliografie selectivă

***, *Analele Dobrogei,* Anul 1, Nr.1, Constanţa, Tipografia Dacia, 1920.

***, *Analele Dobrogei*, Anul II, Nr. 3, Constanţa, Institutul de Arte Grafice „Victoria", 1921.

***, *Analele Dobrogei*, Anul III, Nr. 1, Constanţa, Tipografia Albania, 1922.

***, *Analele Dobrogei*, Anul III, Nr.2, Constanţa, Tipografia „Victoria", 1922.

***, Analele Dobrogei, An III, Nr. 4, Constanţa, Tipografia „Victoria", 1922.

***, *Analele Dobrogei*, Anul VII, Cernăuţi, Institutul de Arte grafice şi Ed. „Glasul Bucovinei", 1926.

***, *Analele Dobrogei*, Anul XI, fasc.1-12, Cernăuţi, Institutul de Arte grafice şi Editură „Glasul Bucovinei", 1930.

***, *Călători străini despre ţările române*, vol. I, Bucureşti, Ed. Ştiinţifică, 1968.

***, *Dobrogea. Cincizeci de ani de viaţă românească. 1878-1928*, Editura Cultura Naţională, Bucureşti, 1928.

***, *Îndrumător pastoral,* ed. Andreiana, Sibiu, 2018.

***, *La Dobroudja*, Bucharest, 1928.

***, Planul de dezvoltare integrată a Municipiului Glavinița pentru perioada 2021-2027;

***, Planul de dezvoltare integrată a municipiului Sitovo pentru perioada 2021-2027;

***, Raport privind activitățile implementate de către casele de cultură din Glavinița în 2021;

***, Raport privind activitățile implementate de către casele de cultură din Sitovo în 2021;

***, Registrul public al Caselor de cultură - https://chitalishta.com;

***, Studiu de cercetare cu privire la patrimoniului cultural material / imaterial la nivelul teritoriului GAL Munții Macinului - Dunarea Veche;

***, *Soils of the Romanian Danube Delta Biosphere Reserve*. studiu elaborat de ICPDD, ARBDD, ICPA Bucureşti (din România) şi RIZA (din Olanda), 1996.

ALEXANDR, Varona, *Tragedia schismei ruse. Reforma patriarhului Nikon şi începuturile staroverilor*, Bucureşti, Ed. Kriterion, 2002.

ARBORE Al. P., *O încercare de reconstituire a trecutului românilor din Dobrogea*, în *Analele Dobrogei*, Anul III, Nr.2, Constanţa, Tipografia „Victoria", 1922, p. 237-291.

ARBORE Al. P, Câteva însemnări asupra Cerchezilor, Grecilor şi Arabilor din Dobrogea, în Analele Dobrogei, An III, Nr. 4, Constanţa, Tipografia „Victoria", 1922.

ARBORE Al. P, Caracterul etnografie al Dobrogei sudice (din epoca turcească până la 1913), în Analele Dobrogei, An XIX, Vol.2, Cernăuţi, Ed. "Glasul Bucovinei", 1936.

BEAUMONT, F., Les Lipovènes du delta du Danube. Chronique d'une société théocratique russe des Balkans., Balkanologie, Vol. X, n° 1-2 | mai 2008, [En ligne], mis en ligne le 03 juin 2008. URL: http://balkanologie.revues.org/394.

CHISELEV Alexandru, *Dinamica tradițiilor de peste an*, Ed. Exponto, Constanţa, 2019.

CONSTANTIN, Maria, *Repere în cercetarea costumului popular românesc din Dobrogea*, în Peuce, VI, 1977.

COTEŢ, P., *Geomorfologia României*, Bucureşti, Ed. Tehnică, 1973.

COTEŢ, P., MARTINIUC C., *Harta geomorfologică a R.P.R., scara 1: 500.000, Monografia Geografică a R.P.R., Geografie fizică. Anexa 1*, Bucureşti, Ed. Academiei, 1960.

DĂNESCU, G., *La Dobroudja*, Bucarest, Imprimerie de l'Indépendance Roumaine, 1903.

DUMINICĂ, Ivan, *Coloniile bulgarilor în Basarabia (anii 1806-1856)*, Chişinău, Universitatea de Stat din Moldova, Facultatea de Istorie şi Filosofie, 2017.

EVSEEV, Ivan, *Dicţionar de magie, demologie şi mitologie românească*, Timişoara, Ed. Amarcord, 1997.

GHEORGHIEVA, Stanka, „Priloženie na krajovskija dogovor/ 1940g./. Ozemljavane i odvorjavane na severnodobrudžanci i pridošlite po vreme na vojnata/1941-1945g./ tavrijski b"lgari v Dulovska okolija", în *NAUČNI TRUDOVE NA RUSENSKIJA UNIVERSITET*, vol. 51, seria 10, 2012.

GIURĂSCU C.Constantin, *Istoria Românilor,* vol. I, *Din cele mai vechi timpuri până la moartea lui Alexandru cel Bun (1432)*, Bucureşti, Fundaţia Regală pentru literatură şi artă, 1946

GIURESCU, C. G., *Istoria Românilor,* vol. II*, Dela Mircea cel Bătrân şi Alexandru cel Bun până la Mihai Viteazul* Bucureşti, Ediţia a patra, revăzută şi Fundaţia Regală pentru literatură şi artă, 1943.

IORGA, Nicolae, *Manuscris de la Azaclău*, în: *Analele Dobrogei*, Anul III, Nr. 3, Constanţa, Tipografia Victoria, 1922.

IORGA Nicolae, *Cele trei Dobrogi pe care le-am găsit; Sate si oameni din Dobrogea românească la 1859*, în *Analele Dobrogei,* Anul III, Nr.1, Constanţa, Tipografiile „Albania", 1922

IORGA, Nicolae, *România cum era până la 1918*, Vol. II, Ed. Minerva, Bucureşti, 1940.

IONESCU dela BRAD Ion, *Excursie agricolă în câmpia Dobrogei*,trad. De F. Mihăilescu, în *Analele Dobrogei*, Anul III, Nr. 1, Constanţa, Tipografia Albania, 1922.

IONESCU, M. D., *Dobrogea în pragul veacului al XX-lea*, Bucureşti, 1904.

KELLY, C., Popular Culture în The Cambridge Companion to Modern Russian Culture, Cambridge University Press, 1998.

MILIAN Mihai, *Dobrogea ca mozaic etnic*, în Steluţa Pârâu, *Multiculturalitatea în Dobrogea*, Constanţa, Ed. Exponto, 2008.

PÂRÂU, Steluţa, *Multiculturalitate în Dobrogea*, Editura Ex Ponto, Constanţa, 2007.

PENERLIEV, Milen, „Severna Dobrudža kato čast ot Bulgarskoto kulturno-geografsko prostranstvo", în *Balkanite - ezik, istorija, kultura*, Vol. 5, Nr. 1, 2015.

PETRICĂ, Dumitra, *Cerna: pagini de monografie locală*, Cluj-Napoca, Casa Cărţii de Ştiinţă, 2010.

POPOIU, Paula, *Antropologia habitatului în Dobrogea,* Editura Oscar Print, Bucureşti, 2001.

POSTELNICU, Valentina, *Tulcea de altădată*, Ediţia a II-a, Tulcea, Editura Harvia, 2005.

RĂDULESCU, Adrian, BITOLEANU, Ion, *Istoria românilor dintre Dunăre şi Mare. Dobrogea,* Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1979.

SASSU, Iulian I., *Monografia satului Caranasuf*, în Analele Dobrogei, Anul IV, Nr. 3, 1923.

SIMIONESCU, Ion, *Dobrogea – o țară din poveşti*, Bucureşti, Ed. Cartea Românească, 1928.
STANCIU, Ş., *România şi Comisia Europeană a Dunării. Diplomaţie. Suveranitate. Cooperare internaţională*, Galaţi, Ed. Pax Aura Mundi, 2002.
STOICA, V., *The Dobrogea – The roumanians and their lands*, New York, 1919.
STANEV, Stoycho, *Cartea Familia lui Kodzhagancio*, f.a.
SUCEVEANU, Alexandru, Barnea Alexandru, *La Dobroudja romaine*, Bucureşti, Ed. Enciclopedică, 1991.
TITOV, Iuliana, *Relația majoritari-minoritari etnici în Dobrogea de Nord*, Editura Dobrogea, Tulcea, 2015.
TITOV, Iuliana, CHISELEV, Alexandru, *Culegere de studii culturale: In honorem Conf. Dr. Steluța Pârâu*, Bucureşti, Ed. Etnologică, 2020.
VLĂDESCU-OLT, M., *Constituția Dobrogei*, Bucureşti , Tipografia Dor. P. Cucu, 1908.
VARONA, Alexandr, *Tragedia schismei ruse. Reforma patriarhului Nikon şi începuturile staroverilor*, Bucureşti, Ed. Kriterion, 2002

Surse orale:

- Bravu Valentina (n. 1980, Zebil), interviu: Al. Chiselev (2018, Tulcea).
- Ciobanu Sinica (n. 1955, Izvoarele), interviu: Al. Chiselev, Titov I. (2022, Izvoarele)
- Deliu Vasilica (n. 1927, Beştepe, mama lui Ion şi Vasile Deliu, fiica Tudorei Stoian şi a lui Iordan Gheorghe), interviu: Steluța Pârâu (1976, Beştepe). Arhiva MEAP.
- Deliu Ion (n. 1944, Beştepe), interviu: Chiselev Al., Titov I. (2022, Beştepe).
- Deliu Vasile, zis nea Țică (n. 1952, Beştepe), interviu: Chiselev Al., Titov I. (2022, Beştepe).
- Dogărescu Paula (n. 1965, Beidaud), interviu: Al. Chiselev, Titov I. (2022, Izvoarele)
- Dobre Tănase (n. 1928), interviu: Dorinel Ichim (1992, Vişina), Arhiva MEAP.
- Tudorache Ioana (n. 1938, Cerna), interviu: Titov Iuliana (2022, Cerna).
- Tudorache Nastasia siză Sia (n. 1954, Cerna), interviu: Titov Iuliana, Al. Chiselev, (2022, Cerna).
- Săcui Vasile, (n. 1944, Cerna), interviu: Al. Chiselev, Titov I. (2022, Cerna).
- Zdoca Ionel (n. 1928, cipan din Gramaticova, Grecia) şi soţia Zdoca Maria (n. 1933 în Caliacra, Bulgaria), consemnat I. Titov, Sarighiol de Deal, Beidaud, 20.10.2011.